

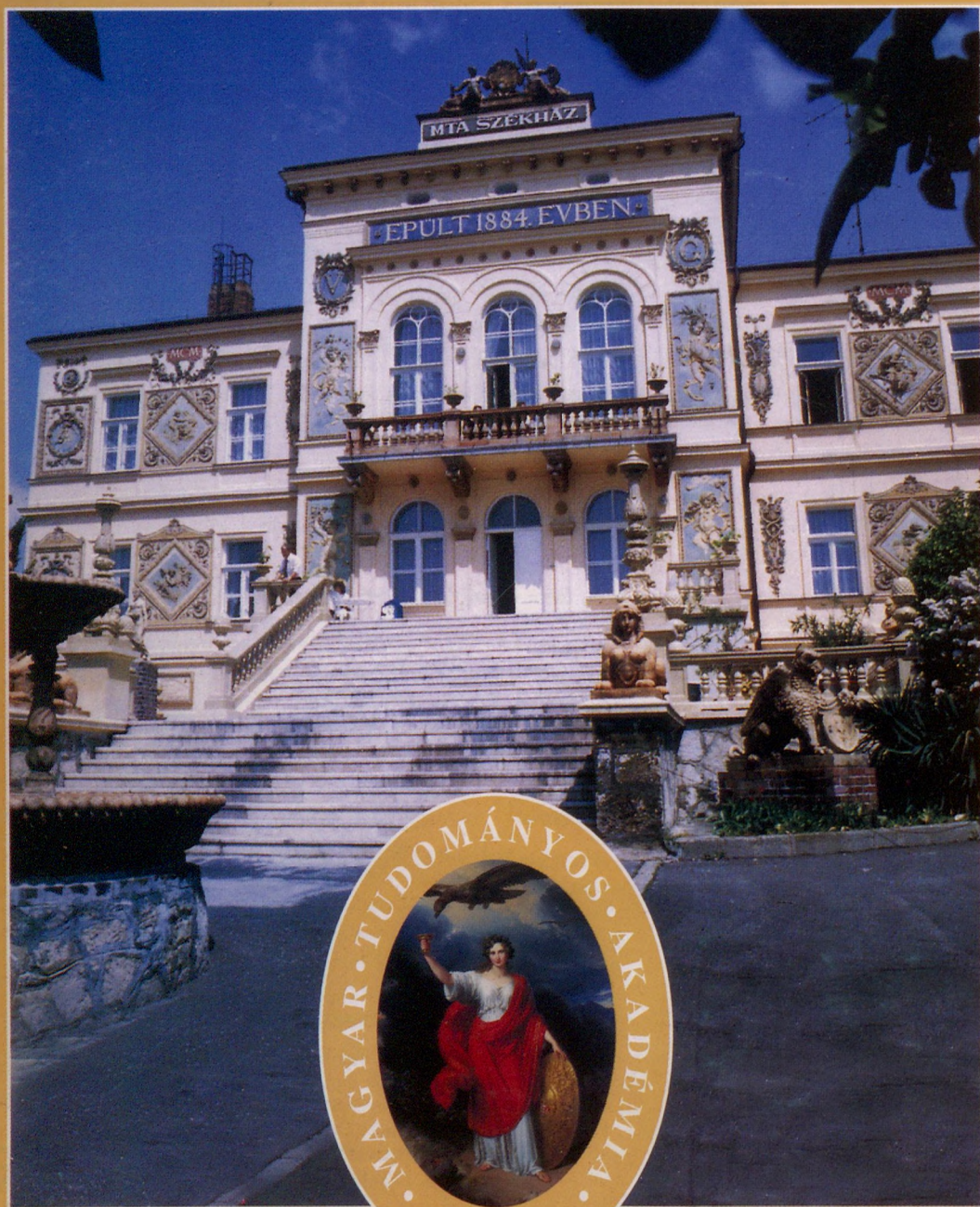
II. ÉVFOLYAM 2. SZÁM • 1998. NYÁR

319956

ÁRA: 250 Ft

AKADEMIA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA HÍRMAGAZINJA

1825

AKADÉMIA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA HÍRMAGAZINJA

II. ÉVFOLYAM 2. SZÁM • 1998. NYÁR

TARTALOM

Közyűlés, 1997. december Az OTKA (<i>Lipták András</i>) 14 • Akadémiai Kutatási Pályázat (<i>Náray-Szabó Gábor</i>) 15	1
Közyűlés, 1998. május Akadémiai díjazottak 29 • Tudományos ülésszakok 31	19
A vezetőség napirendjén (<i>Pannonhalmi Kálmán</i>) Elnökség 33 • A vezetők programjából 33 • Az elnökség új doktor képviselői 37 • Vezetői Kollégium 38	33
Intézetkonszolidáció A Konszolidációs Bizottság ülései 43 • A természettudományi kutatóbázisért 45	43
Külföldi magyarok és a hazai tudományos élet (<i>Glatz Ferenc</i>)	47
Személyi hírek	49
A központ hírei	53
A területi bizottságok hírei (<i>Csöndes Mária</i>)	56
Osztályok és intézetek hírei	59
A Magyar Nagylexikon (<i>Párizs Ágnes</i>)	64
Címlapunkon: Az MTA Pécsi Akadémiai Bizottságának székháza	

AKADÉMIA

A Magyar Tudományos Akadémia hírmagazinja

Szerkesztőség: Budapest, 1051 Roosevelt tér 9. Tel./fax: 302 5638
Szerkesztő: Szabó B. István, szerkesztő: Burucs Kornélia,
Párizs Ágnes, Simon Zsuzsa, tördelőszerkesztő: Horváth Imre
Tudományi Intézete. Budapest, 1014 Üri u. 53. Tel.: 356 1539.
Munkálatok: Akaprint Kft. Felelős vezető: Freier László
Nyomtatja: Baranyi és tsa. Budapest, 1062 Bajza u. 68.

ISSN 1417-1007

319956

KÖZGYŰLÉS, 1997. DECEMBER

AZ MTA 1997. ÉVI CLXI. RENDES KÖZGYŰLÉSE

1997. december 15-én került sor az MTA dísztermében a Magyar Tudományos Akadémia CLXI. rendes közgyűlésére. A közgyűlés iránti nagy érdeklődést mutatja a jelenlévők száma: a közgyűlési tagok 467 főnyi összlétszámából az ülés megnyitásáig 340 fő írta alá a regisztrációs lapot. A résztvevők között az MTA külső tagjai közül is többen jelen voltak, kifejezve azt a szándékot, hogy a határokon túl élő magyar tudósok is felelősséggel részt kívánnak vállalni a magyar tudományos élet működtetéséért elsősorban felelős Akadémia munkájában. A nagyfokú érdeklődést a közgyűlés tárgysorozata is indokolta: az elnöki beszámoló, a főtitkár előterjesztése a kutatóintézeti konszolidációs folyamat eredményeiről és helyzetéről, az 1998. évi költségvetés előterjesztése stb.

Délelőtti ülészak

Az érdemi munka megkezdése előtt a közgyűlés egyperces néma felállással adózott az 1997. májusi közgyűlés óta elhunyt tagjai — Gerevich László, Hadrovics László, Hanák Péter, Kálmán Béla és Zólyomi Bálint rendes, Andorka Rudolf levelező, Földes Ferenc és Hoff Miklós külső, Vladimir Gribov tiszteleti tagok, valamint Hagelmayer István doktor képviselő — emlékének.

A délelőtti ülészak vezető elnöke Michelberger Pál akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke volt. Az ügyrendi kérdések tisztázása után Harmathy Attila alelnök, a Doktori Tanács elnöke ünnepélyesen átadta a doktori okleveleket. Ezt követően az MTA elnöke tartotta meg beszámolóját.

decemberi közgyűlésen megfogalmazott hármas alapelv határozta meg: az MTA a tudomány műhelye, ugyanakkor a magyar tudományos kutatás koordinátora, valamint az állam és a nemzet előtt álló stratégiai kérdésekben a nemzet tanácsadója kíván lenni.

A következőkben az elnök közgyűlési beszédének vázlatát közöljük.

Harmathy Attila doktori oklevelet ad át

Glatz Ferenc elnök, visszatekintve az elmúlt egy évre, megállapította, hogy a tudóstársadalom tevékenységét az 1996.

Elnöki előterjesztés*

I. AZ MTA A MAGYAR TUDOMÁNY KOORDINÁTORA

1. Tudományon kívüli tényezők és a tudományos nagyüzem

- „Szabadon szolgál a szellem”
- A tudományon kívüli tényezők (politika, piac, média, társadalom) túlsúlyának veszélyei és együttműködésük lehetséges haszna. Cél: egyensúly az új típusú, tudományon kívüli hatalmi erőkkel

a) Tudomány és politika

- Veszély: a végrehajtó hatalom és a napi politika túlsúlya mint kelet-közép-európai sajátosság
- Az állam kiegyensúlyozó szerepe
- Költségvetési pozícióink megindult javulása. Viták a Kincstárhoz tartozásról
- Tudósi és állampolgári magatartás

b) Tudomány és piac

- A piac „természetes” egyoldalúsága
- Állami és piaci megrendelés egyensúlya a kutatásban
- A piac mint tudományos kihívást közvetítő szféra. Elnöki felhívás. Csatlakozók
- Piac és kutatás közelítésének tudománypolitikai eszközei a rendszerváltás folyamatában (ösztöndíjrendszer, támogatott kutatóhelyek a vállalatoknál, adókedvezmény)

c) Tudomány és társadalom

- A tudományt nem ismerő társadalom lehetséges önkártevése
- Cél: tudásorientált társadalom, a tudomány jelenlétének elismertetése
- Eszközök:

Magyar Tudomány Napja

A tudomány és az Akadémia láttatása (1997: MTV1: „Tudományos híradó”,

MTV2: „Akadémiai esték”,

Duna TV: „Akadémia”.

1998: TV2 „Stratégiai kutatások” – terv Tudományos társaságok (megoldatlan problémák)

Szerepvállalás közérdekű sorozatok és lexikonok szerkesztésében (Nagylexikon újjáélesztése, Tudomány–Egyetem könyvsorozat, A magyar tudósok lexikona stb.)

d) Tudomány és média

- A média mint tudományon kívüli erők „nyomásgyakorló eszköze” és mint lehetséges szövetséges
- A média problémafeltáró és kihívásközvetítő
- A média kínalta tudományos publikációs fórumok

2. Az MTA a hazai tudományos nagyüzemen belül

a) Nem minősít, de a „minőség biztosítóka”

- Tudományos minősítés (PhD) és az akadémiai címek viszonya
- Bolyai-ösztöndíj (1997–98): nyitás az akadémiai utánpótlás irányába

b) A tudományos értelmiség érdekképviseelője

- A kívánatos rendszerváltás a tudományban és a kutatói bérbeállítás (kudarc, részeredmények, terv: 1999–2002)
- Minőség és díjazás lehetséges modellje (kívánatos: bér, tiszteletdíj, ösztöndíj egyértelmű szétválasztása), vitáink a Széchenyi-ösztöndíjről, a docensi, professzori pótlékról

c) A magyar tudomány nemzetközi kapcsolatrendszerének egyik működtetője

- A nemzetközi kapcsolatrendszer ártértéklődése az informatika korában
- Az első „Tudomány Világkongresszusa” házigazdája (1999)
- Kialakítandó együttműködés az OMFB-vel (TÉT-attasék stb.) és a tárcákkal, saját nemzetközi kapcsolatrendszerünk felülvizsgálata (1998–99)

3. A magyar tudomány az ezredfordulón

a) A Tudománypolitikai alapelvek szükségessége (1996–1997)

b) A helyzetjelentés gazdája az MTA. Az előkészítő akadémiai bizottságok vitája (1998. február 15–december 31.)

- Bizottságok: 1. Tudomány és politika, a tudománypolitika új típusú intézményrendszere; 2. A tudományos kutatás finanszírozása (a költségvetés, az alapok és a piac forrásai); 3. Alapkutatás, alkalmazott kutatás és innováció a piacgazdaságban; 4. Tudomány és oktatás; 5. Tudomány és tár-

* Az elnök közgyűlési beszédének összefoglalóját a Magyar Tudomány 1998/4. száma közölte (439–441. p.). A beszéd vázlatát az elnök a sajtóhoz is eljuttatta. Folyóiratunkban ezt adjuk közre.

Az elnökségben Vizi E. Szilveszter (alelnök), Keviczky László (főtitkár), Michelberger Pál (alelnök), a beszámolóját tartó Glatz Ferenc (elnök) és Harmathy Attila (alelnök)

sadalom; 6. A kutatás infrastrukturális és informatikai háttere; 7. A tudományos kutatás nemzetközi kapcsolatrendszere; 8. A tudományos értelmiség és a tudáspolitikai, a kutatói társadalom; 9. Regionalitás a tudományban.

c) *Diszciplínaviták (1998. február–1999. december)*

- A „diszciplína” fogalom válsága
- A diszciplínaviták alapszempontjai: a diszciplínán belüli új tendenciák a világban; a diszciplína magyarországi kutatóbázisa és a lehetséges hazai feladatok; az akadémiai kutatóhálózat a nemzetközi és a hazai munkamegosztásban
- Preferenciák lehetősége az országos és az akadémiai kutatóhálózatban
- Az akadémiai osztályok feladatvállalása

d) *A magyarországi kutatóbázis szervezésének leírása (telephely, kiemelt témák,*

személyi- és műszeradottságok) 1998. február–december, MTA KSZI

e) *„Magyar tudomány az ezredfordulón” (megjelenik 1999. december)*

- Tartalomjegyzék-terv:
 - A hosszú távú, új Tudáspolitikai alapelvek
 - A diszciplínák magyarországi művelésének áttekintése (vö. a c) ponttal)
 - A magyarországi kutatóbázis szervezésének leírása (vö. a d) ponttal)

4. Az MTA 175 éves

a) *Terv 1998. április–december az elnökség és a közgyűlés elé*

b) *Már elkészült műhely-javaslatok:*

- Ki kicsoda az MTA-n az alapítástól máig (Életrajzi lexikon)
- A magyar tudomány történelmének krónikája

II. AZ MTA KÖZÉLETI FUNKCIÓJA

A közéleti funkció értelmezése

- Közélet és politika szétválása. Szemben a pártpolitika totalitásával
- Magyarország és a magyar nemzet helykeresése az újabb ipari-technikai forradalom, a globalizáció és az integráció korában
- Az MTA a nemzet autentikus tanácsadója a hosszú távú kérdésekben

1. Stratégiai kutatások az MTA-n (1997–1998)

a) *A vállalkozás céljai*

- Az állam és a nemzet előtt álló hosszú távú alternatívák feltárása. A stratégiai gondol-

kodás segítése a politikai és értelmiségi elitben, valamint a közvéleményben

- Társadalmi kihívások közvetítése a tudomány irányába
- Szintetizálás és új kutatás (témától függően)

b) *A kutatások szervezeti rendje*

- Elnökség küldi ki: Programtanács, Programbizottság. Egyes programok
- A vállalkozás új típusa: a tudomány javasol, a költségvetés megrendel. Kívánatos: eredményorientált szervezet
- Az akadémiai osztályok szerepe

– Eszközök:

könyvsorozat (Magyarország az ezredfordulón), folyóirat (Ezredforduló), konferenciák, viták

c) *Mérleg*

- Szintetizáló látásmód: helyzetfelmérés, elemzés és a jövő lehetőségei
- Az első év eredményei: Az agrárium jövője; A rendszerváltás politikai intézményei; A privatizáció; Az életminőség és egészségügy; Környezetvédelem és európai integráció; Közlekedés és infrastruktúra; Településpolitikai; Közép-európai ökológiai monitoring-rendszer; Vízgazdálkodási stratégia; Határokon túli magyar tudományosság; A nemzeti kultúra az informatika korában (magyar nyelv, kisebbségek határokon túl, határokon belül)
- Induló programok: A technológiai fejlesztés lehetőségei (terv: OMFB-vel közösen); A Duna és a Duna-völgyi régió fejlesztési programja; Informatikai stratégia; Magyarország és a magyar nemzet imázsa
- Kiadványok rendszeressége. Könyvsorozat: 1997-ben megjelent 4 kötet, 1998–99-ben tervezett újabb 11 kötet. Folyóirat évi hatszori megjelenés (60 000

példány). 1997. szeptembertől megjelent 3 szám.

d) *Stratégiai kutatások és az intézetkonszolidáció első szakasza. Egymásra épülésük*

- Feltárja a kutatói intézményrendszer hiányosságait (ökológia, vízgazdálkodás, közegészségügy, kisebbség, területfejlesztés)

2. A Millennium: „Magyarország az ezredfordulón” (könyvsorozat) [A nemzeti stratégiai kutatások folytatása is] (1998–2000)

- Tartalma: Magyarország, Magyarország népei és a magyarság a modernizáció, a polgárosodás és az integráció korában.
- Kézikönyvsorozat: 1. A magyarság szállásterülete (geológiai, geográfiai, táj- és településföldrajzi leírás); 2. Allatvilág és növénytakaró; 3. Népeség (demográfia, foglalkozás, életminőség, etnikum, vallás); 4. Gazdálkodás; 5. Köznapi élet a technika századában; 6. Hagyomány (történelem, nyelv, néprajz); 7. Szellemi élet (I. kötet megjelenik 2000-ben)
- Szervezeti rendje: a szerkesztőbizottság a Programtanács, kiegészítve az osztályok képviselőivel
- Az intézethálózat szerepvállalási lehetőségei

III. AZ MTA A TUDOMÁNY EGYIK MŰHELYE

1. Az intézethálózat konszolidációja (1997–2002)

a) *A konszolidáció első szakasza (1997–98)*

- a/1. Az első szakasz célrendszere: az akadémiai kutatóbázis működőképességének biztosítása, a kiürült telephelyek hasznosítása, a garantált létszámra az alapellátás meghatározása, minőség szerinti általános intern kutatásfejlesztés és extern fejlesztési kísérletek
- A közgyűlés állásfoglalása (1996. december–1997. május):
Garantált és teljes létszám viszonya
Szervezeti összevonások, átalakítások
Telephelyek kialakítása és rendbehozatala (KFKI, KKKI, várbeli társadalomtudományos központ)
Konszolidációs közgyűlési bizottság kiküldése
- Pénzügyi feltételek biztosítása (1997–98)
1996: a kutatóhálózat béren felüli költségvetési támogatása 0,28 milliárd forint
1998: béren felüli támogatás + 1,2 milliárd forint
(Emellett: 1997: az esetleges teljes létszámcökkéntesre 0,45 milliárd forint)

a/2. A Konszolidációs Bizottság 1997. évi munkája

- Összetétel: választott tisztségviselők, az AKT elnöke és kuratóriumainak elnökei. Meghívtak: az osztályok elnökei, a titkárság főosztályvezetői és alkalmanként az intézetigazgatók
- Viták az intézetigazgatók, az osztályelnökök részvételével
- Konszolidációs biztosok kiküldése a májusi közgyűlési határozatok végrehajtására
- A végrehajtásért felelős főtájtár beszámolója a decemberi közgyűlés előtt

a/3. A pénzeszközök szétosztásának alapelvei:

- Telephelyek rendbehozatala (egyszeri kiadás 1997–98-ban)
- Diszciplína szerinti alapellátási összeg meghatározása (bázisba kerülő támogatás 1997-től)
- Belső fejlesztés a minőség alapján (bázisba kerülő támogatás 1997-től). A fejlesztés minőségi együtthatójának megállapítása. Alapja: az AKT intézetértékelése, valamint személyi minősítés: akadémiai doktori és akadémikusi cím alapján.

- Extern fejlesztési kísérletek (alapelvek: bázisba nem kerülő pénzeszközök; az össztámogatás 15%-a; a támogatás fele fiatal kutatói állások létrehívására; kofinanszírozás; az előkészítő bizottságok és az osztályok szerepe)
- Az intézethálózat könyvtárainak konszolidációs programja, összhangban a központi könyvtárral és a közkönyvtári hálózattal

b) A konszolidáció második szakasza (1999-2002)

b/1. A második szakasz célrendszere:

- Az akadémiai kutatóbázis nemzetközi és hazai versenyképességének biztosítása; Igazodás a diszciplína egyetemes fejlődéséhez, az EU keretprogramjaihoz és a hazai társadalom elvárásaihoz
- Az intézetek kutatási céljainak újrarögzítése; A piacgazdaság környezetében a plurális finanszírozási rendszer kiépítése

Erről vitatkozunk 1998-ban.

b/2. Lehetséges ütemezés:

- Preferenciák és feladatok megállapítása az 1998-99-ben lezajló diszciplínaviták után (osztályok és intézetek vitáinak szerepe)
- Az intézetműködésben az alap-, a feladat- és a projektumfinanszírozás hármas elvének lehetséges kialakítása Magyarországon.

b/3. A lehetséges magyarországi modell vitája:

- Alapfinanszírozás: a garantált létszámra eső bér, a telephely és működtetés költsége
- Feladatfinanszírozás: részben az állam, részben a piac. Az állami feladatmeghatározások átruházása a köztestületre, az MTA-ra. Az MTA-n belül a feladatmeghatározás rendszerének kialakítása: intézetek tudományos tanácsa, az AKT és az osztályok lehetséges konszenzusa

A vállalkozói szféra feladatállítása (bevonására tett kísérleteket vö. a I. fejezetben)

- Projektumfinanszírozás (a kutatói kíváncsiság és indítványozás kibontakozása): tudománypolitikai segítség a nemzetközi grantrendszerekbe és az uniós keretprogramokba való beilleszkedéshez; a hazai nagy alapok (OTKA, KMÜFA, FBFA, AKP stb.) szerepének növelése

b/4. Fiatal kutatók arányának javítása

- Az extern fejlesztések összegének fele fiatal kutatói állások létrehozására irányuljon (1997-99-ben összesen 100 új fiatal kutatói állás megnyitása)

b/5. Kutatói bérrendezés

- A közalkalmazotti inflációkövető évi rendezés

- Általános kutatói bérrendezés tudománypolitikai nyomással

2. Az MTA belső szervezete

Cél: Rendszeresség, kiszámíthatóság, működőképesség, hatékonyság

a) Köztestület

- A köztestületi tagság (Kedvezmények és kötelezettségek kialakítása; az információáramlás megszervezése: „Akadémia” c. folyóirat, Klub-tagság, szakmai bizottságokban való részvétel, szerepvállalás a vidéki akadémiai bizottságokban)
- A 200 közgyűlési doktor küldött szerepének növelése
- Közgyűlések és bizottságaik bevált működtetése. (A Vagyonkezelő Kuratórium és a Felügyelő Bizottság fontosságának növekedése)

b) Osztályok

- A köztestület vertikális, szakmai keretei. Megfontolt viták a szervezeti keretekről 1998-2001. között
- A hagyományos mellett új funkciók. (Diszciplínaviták 1998-99. Szerepvállalás az intézetkonszolidációban és az állami feladatállításban. Stratégiai viták 1997-98. Felolvasóülések, emlékbeszédek.) Kérdés: a terhelhetőség mértéke, kívánatos a fiatalabb generáció bevonása
- A szakmai bizottságok szerepének újragondolása, a diszciplínaviták nyomán. (Elnökségi határozat, 1997. november)

c) Területi bizottságok

- A köztestület horizontális szervezeti keretei
- A területi bizottságok szerepe az Akadémia és az egyetemek, az Akadémia és a társadalom, valamint a köztestületi tagság tudományos szervezeti életének szervezésében
- A területi bizottságok új lehetséges funkcióinak rögzítése, költségvetési eszközök megszerzése (elnökségi határozat)

d) A vezetés testületeinek rendszeres működése

- Az elnök és a főtítkár személyi felelősségének megosztása a kollektív testületekkel (Az új kollektív vezetési elvek érvényesítése. „Elnökségi határozat”, „Vezetői kollégiumi állásfoglalás” 1996. szeptembertől)
- Elnökségi ülés minden hónap utolsó keddjén. (A hagyomány szerint, munkaterv alapján)

* Lásd A vezetés kialakuló új rendje. Akadémia, 1998/1. szám 15-16. p.

- Osztályelnökök konzultációja az elnökkel, főtitkárral. (Minden hónap első keddjén, 1997. októbertől)
- Vezetői Kollégium. (Kéthetente szerdán, munkaterv szerint, 1997. februártól)
- Konszolidációs Bizottsági ülések. (Féléves munkaterv, de kívánság szerint módosítva, csütörtöki napokon)
- Vezetői értekezlet. (Minden héten kedden, az elnök, a főtitkár és a főtitkárhelyettes, a főosztályvezetők és a napirendtől függően osztályelnökök bevonásával, 1996. októbertől)
- Főtitkári értekezlet. (A titkárság vezetőinek folyamatosan, hétfőn délelőtt)

e) Központi kiadványok

- Magyar Tudomány (a hagyományos rendszerben, de finanszírozása megoldatlan)
- Almanach (1997-ben újra megjelent; visszatérni a rendszeres megjelenéshez)
- Akadémia c. folyóirat, évente négyszer. (A köztestületi tagok, parlamenti képviselők, tudományos társaságok, a média részére és napi terjesztésre, 10 ezer példányban. Megindult 1997-ben. 1-3. szám. Cél: tájékoztatni, szervezni, láttatni)
- Évkönyv (1988. évtől az Országgyűlési Beszámoló, a közgyűlések szerkesztett jegyzőkönyvei és a májusi közgyűléshez kapcsolódó tudományos vitaülések anyaga)
- Felolvasóülések (1998-tól terv a székhelylők, a felolvasóülések szövegeinek megjelentetése)
- Emlékbeszéd az MTA elhunyt tagjairól. (Az osztályok 1998. évi terve elkészült, megjelentetés 1999-től)

3. Szolgáltató szervezet

- a) A központi és a hálózati könyvtár konszolidálása (eddiggi kudarok)
 - A hagyományos könyvtári értékek és az elektronikus virtuális könyvtár szervezeti kialakítása (1998-99)
 - A központi könyvtár „nyilvános” jellege (kofinanszírozás az MKM-mel)
 - A központi könyvtár és a hálózati könyvtár viszonyának rendezése
- b) Az intézményhálózat és a titkárság informatikai modernizálása
- c) Az Akadémiára (tagság, intézmények) vonatkozó nyilvántartási rendszer kialakítása és folyamatos karbantartása (1998)
- d) Az államháztartás és a költségvetés által Magyarországon végzett tudományfinanszírozás nyilvántartása (1998-1999)

e) A titkárság szervezetének folyamatos igazítása az új feladatokhoz

Keviczky László, az MTA főtitkára, mint a kutatóintézeti konszolidációs folyamat végrehajtásáért felelős tisztségviselő, az 1997 májusától eltelt időszak eredményeiről, helyzetéről és a további teendőkről tájékoztatta a közgyűlés tagjait. (A közgyűlési képviselők írásban előre megkapták az előterjesztést a Konszolidációs Bizottság 1997. évi munkájáról, amelyhez a főtitkár szóbeli kiegészítést fűzött.)

Az 1997. májustól decemberig tartó időszakban a kilenctagú Konszolidációs Bizottság számos alkalommal ülésezett, és meghozta azokat az alapvető döntéseket, amelyek a konkrét intézeti létszámok meghatározásához, a telephely-változtatásokhoz, az 1997. évi konszolidációs pénzforrások felosztásához, valamint az 1998. évi források felosztásának előkészítéséhez szükségesek voltak. A bizottságnak döntenie kellett a konszolidációs folyamattal összefüggő fejlesztési kérdésekben is, és elő kellett készítenie azokat a döntéseket, amelyek meghozatala a decemberi közgyűlés feladata.

A bizottság döntéseit az alábbi keretek határozták meg, illetve korlátozták:

- a konszolidációs folyamat első szakaszának tervezett befejezési időpontja 1998. december 31.,
- a minőségi és diszciplináris szempontok elsődlegessége mellett — figyelembe véve az ország tudománnyal szembeni igényeit és pénzügyi teljesítőképességét — olyan méretű mobilis kutatóhálózat kerüljön kialakításra, amely megfelel a tudomány öntörvényszerű fejlődésének, de a vele szemben támasztott társadalmi igényeknek is,
- a létszámváltoztatások során a kutatók garantált, illetve teljes létszáma csak minimális mértékben csökkenjen, és inkább a

„minőségi cserére” és a fiatalításra legyen lehetőség.

– azon intézetek esetében, ahol az akadémiai költségvetési forráson kívüli bevételek azt lehetővé teszik, szükség esetén magasabb létszámok alkalmazására is mód legyen,

– az infrastruktúra — elsődlegesen az épületállomány — kialakítása a kutatások céljainak megfelelő, ugyanakkor gazdaságosan működtethető és fenntartható legyen,

– a konkrét intézeti összevonások, illetve egyesülések előkészítése minden esetben az érintett közösségek bevonásával és a szakmai érdekek figyelembevételével történjen,

– azokban az esetekben, amikor az érintett intézetek tevékenységében bekövetkező változás azt indokolja, gondoskodni kell az új alapító, illetve a megszüntető okiratok elkészítéséről,

– a közgyűlés döntése alapján más tárcák részére átadandó kutatóhelyek ne kerüljenek a jelenleginél hátrányosabb feltételek közé,

– a rendelkezésre álló anyagi erőforrások minél nagyobb hányada szolgálja az alapellátás szintjének növelését és a fejlesztést, és csak a feltétlenül szükséges összeget fordítsuk a konszolidációs folyamat végrehajtásának technikai lebonyolítására,

– néhány társadalomtudományi kutatóintézet esetében meg kell vizsgálni a közös

finanszírozás lehetőségét a Művelődési és Közoktatási Minisztériummal.

A fenti feltételeknek megfelelően a bizottság — a közgyűlés felhatalmazása, illetve az 1997. májusi határozatok alapján — az alábbi főbb döntéseket hozta:

1. A kutatóintézeti garantált létszámokra vonatkozó közgyűlési döntések keretei között meghatározta a konkrét intézeti kutatói és nem kutatói létszámokat. E számok alapján a kutatók létszámának csökkenését a fiatal kutatói álláshelyek bővítése várhatóan közel kiegyenlíti.

2. Az előzetes számítások alapján meghatározta az 1997. évi konszolidációs forrásból a telephely-változtatásokra fordítható összeg mértékét, mely 1997-re 180 millió forint volt, amely — a költségek racionális minimalizálását követően — fedezi a nélkülözhetetlen kiadásokat.

3. Kompromisszumos döntés alapján — csak az 1997. évre érvényes elvek szerint — felosztotta a kutatóintézeti alapellátás javítására fordítható 1997. évi 270 millió forintot, valamint az intézeti könyvtárhálózat fejlesztését célzó 60 millió forintot a kutatóhálózatban maradó intézetek között.

4. A tudományos osztályokkal és az érintett kutatói közösségekkel egyeztetve meghatározta azokat a fejlesztési programokat,

A közgyűlés résztvevőinek egy csoportja

amelyekre 1997 során mintegy 90 millió forint fordítható.

5. Meghozta a tudományos és gazdasági szempontokat egyaránt figyelembe vevő, kutatóintézeti telephelyekre vonatkozó döntéseket. Ennek eredményeként 1998 végéig várhatóan öt ingatlan szabadul fel, amelyeknek a hasznosításából (eladás, bérbeadás stb.) származó majdani — ma még csak nehezen számszerűsíthető — bevételek szintén a kutatásra fordíthatók.

6. A szakértői tárgyalásokat követően elfogadta azokat a feltételeket, amelyek alapján két kutatóintézet — a közgyűlési döntésnek megfelelően — 1998. január 1-jétől átkerül a Művelődési és Közoktatási Minisztérium intézményhálózatába.

7. Az érintett kutatóintézetek véleményének figyelembevételével felkérte a konszolidációs folyamatok végrehajtásának koordinálóját. A koordinátorok a bizottság döntései alapján — a kutatóintézeti igazgatók jogainak csorbitása nélkül — megszervezték a konkrét teendők végrehajtását, és arról a szükséges időpontokban tájékoztatták a bizottságot.

8. Elvi javaslatot alakított ki azon társadalomtudományi kutatóintézetek jövőbeni támogatására vonatkozóan, amelyeket a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, illetve az érintett közgyűjtemények és felsőoktatási intézmények nem kívántak az Akadémiától átvenni.

9. A szakértők véleménye alapján jóváhagyta az érintett intézetek tevékenységében bekövetkező változások miatt szükséges új alapító okiratok tervezetét, amelyek végleges elfogadásához a közgyűlés döntése szükséges.

10. Megkezdte az 1998. évi konszolidációs források felosztásának, illetve az intézetek alapellátására vonatkozó elveknek a kialakítását.

A fenti döntések, illetve a közreműködők munkájának eredményeként 1997. december 31-ig a májusi közgyűlési határozatok mintegy 40%-a teljesítésre került. A számítások szerint a konszolidációs folyamat tervezett, 1998. december 31-i záró időpontjáig

lényegében valamennyi további döntés is végrehajtható.

Az intézetkonszolidáció célja: az elképzeléseket — a lehetőségekhez mérten — összeegyeztetni a kitűzött célokkal és a finanszírozhatósággal. Az elmúlt évek finanszírozásában a bér jellegű problémák mellett az intézetek működéséhez szükséges dologi kiadások terén is nehézségek jelentkeztek. A működési költségek szinte eltűntek, ezért határozott lépést kell tenni annak érdekében, hogy jelentős összegek jelenjenek meg a működtetésben.

Ahhoz, hogy a konszolidációs folyamat eredményes legyen, a *kutatóhálózati struktúrához* is hozzá kellett nyúlni. E szervezeti változtatásokat az 1997. decemberi közgyűlés határozati javaslatának megfelelően ismertette a főtktár.

Az intézeti költöztetések egyik eredménye, hogy bizonyos ingatlanok felszabadulnak, melyek hasznosítására meg kell találni a megfelelő módszereket. Ezeknél figyelembe kell venni a különböző hasznosítási lehetőségeket oly módon, hogy — lehetőség szerint — a teljes anyagi forrás a kutatás céljaira legyen fordítható.

A Konszolidációs Bizottság egyik legnehezebb feladata az újonnan megjelenő források felosztása, az alapfinanszírozási elvek kialakítása volt. Ennek meghatározásában figyelembe kellett venni a három tudományterületet, a pénzügyi arányok elosztása, az alulfinanszírozottság szempontjából stb., valamint a létszámok mögött álló tudományos eredményeket és értékelést, tudományos fokozatok, rangok stb. tekintetében, és nem utolsósorban a fajlagos működésekben mutatkozó különbségeket. * A főtktár hangsúlyozta, hogy a konszolidációs források felosztása a jövőben nem maradhat a jelenlegi formában, hanem az érdekeltekkel történő egyeztetések eredményeképpen kell az alapfinanszírozás számait a jövőben kialakítani.

Az írásos beszámolóhoz csatolt, a feladatok változásából és a költöztetésekből adódó alapító okiratok elfogadására tett előterjesz-

* A konszolidációs keret 1997. évi felosztásáról vö. Akadémia, 1997/2. szám 28–29. p.

tést a közgyűlés 212 igen, (81,85%), 22 nem (8,5%) és 25 tartózkodás (9,5%) mellett elfogadta.

A közgyűlés az 1998. évi akadémiai költségvetés beterjesztésével folytatódott. Az írásos előterjesztéshez — melyet a közgyűlési képviselők a közgyűlés előtt 6 héttel kézhez kaptak — a főtítkár fűzött szóbeli kiegészítést.

Az Országgyűlés részére a kormány által benyújtásra került javaslat szerinti támogatás tervezett összege OTKA-val és beruházással: 14 823,6 millió forint.

Az Akadémia költségvetési javaslatában szereplő költségvetési támogatás költségvetési címek szerinti tervezett megosztása:

Költségvetési címek	Millió Ft-ban
(Intézménycsoportok)	
Matematikai és természettudományi kutatóintézetek	2 928,7
Élettudományi kutatóintézetek	1 268,2
Társadalomtudományi kutatóintézetek	1 272,9
Támogatott Kutatóhelyek	743,4
Könyvtár	229,9
Akadémikus tiszteletdíjak és hozzátartozó ellátási díjak	598,0
Területi akadémiai központok	65,7
Doktori Tanács Titkársága	
(doktori és kandidátusi tiszteletdíj)	1 167,0
Nemzetközi kapcsolatok	173,7
Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia	10,4
Kutatást kiszolgáló szervek	261,1
Egyéb intézmények	150,8
OTKA Iroda	176,0
Titkárság	480,1
Fejezeti kezelés	
- felújítás	232,9
- beruházás	611,0
- tudományos társaságok támogatása	13,6
- fiatal kutatók pályázatos támogatása	247,8
- tudományos könyv- és folyóirat-kiadás támogatása	107,1
- Bolyai-ösztöndíj	300,0
- Akadémiai Kutatási Pályázatok	166,3
- kutatóintézeti konszolidáció	870,0
- stratégiai kutatások	200,0
- fejezeti tartalék	25,0
- OTKA-programok	2 524,0

A kormány 1997. július 24-i döntése értelmében az 1998. évi beruházási előirány-

zatok között a Magyar Tudományos Akadémia 611 millió Ft-tal szerepel.

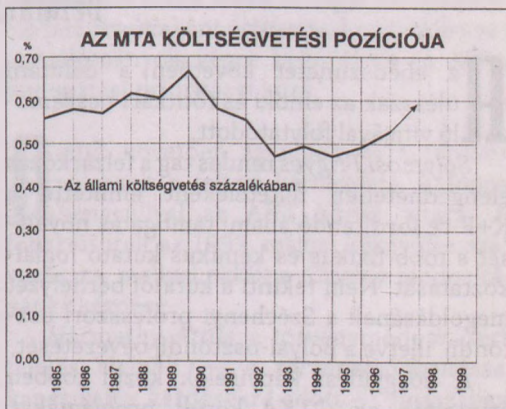
A várhatóan rendelkezésre álló 611 millió forint felosztása a következő (zárójelben az 1997. évi beruházási keretek összege):

- Kutatási célú gép-, műszer-beszerzésekre 460 M Ft (433 M Ft)
- Székház-rekonstrukcióhoz, a befejezéssel kapcsolatos 1998. évre áthúzódó elszámolásokra 40 M Ft (60 M Ft)
- IIF Program folytatásához 50 M Ft (50 M Ft)
- Egyéb célú gép-, műszerbeszerzésekre, kisebb beruházásokra 61 M Ft (57 M Ft)

A főtítkár kiemelte, hogy a beterjesztett költségvetést az Országgyűlésnek kell jóváhagynia.

A számadatokhoz még egy kiegészítést fűzött a főtítkár: a közgyűlés döntése értelmében a Bányászati Kémiai Kutatólaboratórium és a Műszaki Kémiai Kutatóintézet két felsőoktatási intézményhez került át, a részükre biztosított 1997. évi költségvetési támogatással együtt.

Az utóbbi két évben az MTA állami költségvetésből származó támogatása növekedett. Ugyanakkor még ez a növekedés sem ad elegendő fedezetet valamennyi anyagi jellegű probléma megoldására. Az 1990. év költségvetési szintje eléréséhez — a költségvetési pozíció javulása mellett is — több évre van szükség.

A szóbeli kiegészítés után a közgyűlés 209 igen (87%), 13 nem és 18 tartózkodás mellett elfogadta a költségvetési előterjesztést.

A tárgysorozat következő pontja a közgyűlési állandó bizottságok megválasztása volt. A jelölőbizottság határozatait

Stefanovits Pál rendes tag, a jelölőbizottság elnöke ismertette. A jelölőbizottság összegezte az egyes bizottságok tagjaira vonatkozó javaslatokat, s a közgyűlés előtt 6 héttel megküldte a képviselőknek a bizottsági listákat. Az alapszabály szerinti határidőig a jelölőlistákra változtatási javaslat nem érkezett. A közgyűlés szavazása alapján az egyes bizottságok személyi összetétele a következő:

Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa

Elnök: Keviczky László főtítkár

Tagok: Bence Gyula, Demetrovics János, Erdős Tibor, Faigel Gyula, Hunyady György, Lapis Károly, Lukács József, Marosi Sándor, Mészáros János, Pálincás Gábor, Patthy László, Poszler György, Szakály Ferenc, Tétényi Pál

Tudományetikai Bizottság

Elnök: Gáti István

Tagok: Augusztinovics Mária, Böcsa Iván, Borzsák István, Gáspár Zsolt, Herskó Béla, Hunyady György, Kozma Pál, Kubovics Imre, Lázár Károly, Lovas Rezső, Mátyás Antal, Nyíri János Kristóf, Páczelt István, Papp László, Petrányi Győző, Prékopa András,

Szépfalussy Péter, Szili József, Tamássy Lajos, Tóth József, Vértess Attila

Felügyelőbizottság

Elnök: Tuschák Róbert

Tagok: Horn Péter, Kátai Imre, Kovács Ferenc, Kőrös Endre, Sárközi Tamás, Székely György (II. o.)

Doktori Tanács

Elnök: Ihász Mihály

Tagok: Benczúr András, Berényi István, Csibi Sándor, Csiszár Imre, Erdei Anna, Farkas Tibor, Kiss Jenő, Koltay Ede, Lendvai L. Ferenc, Lőrincz Lajos, Nagy Béla, Novák Lajos, Ormos Mária, Ormos Pál, Pantó György, Romics László, Schiller Róbert, Sólyom Jenő, Spät András, Stefanovits Pál, Szentes Tamás, Tamás Attila, Ujfalussy József, Vajna Zoltán

Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottság

Elnök: Benkő Lóránt

Titkár: Hernádi Miklós

Vagyonkezelő Kuratórium

Elnök: Inzelt Péter

Tagok: Bod Péter, Borsos Zoltán, Fülöp Géza, Gadó János, Gál Sándor, Mészáros Sándor

Délutáni ülásszak

Az ebédszünetet követően a délutáni ülásszak az elnöki és főtítkári beszámoló vitájával folytatódott.

Solymosi Frigyes rendes tag a felzárkózás elengedhetetlen feltételeként említette a K+F-re fordítandó állami támogatás növelését s több fizikus és kémikus kutató foglalkoztatását. Nem tekinti a kutatói bérhelyzet megoldásának a Széchenyi professzori ösztöndíj, illetve a Bolyai-ösztöndíj bevezetését.

A közgyűlési képviselők közül többen érintették az OTKA körüli problémákat. (*Lipták András* akadémikus, az OTKA elnöke egy későbbi napirendi pontban részletesen szolt az OTKA munkarendjéről, költségvetéséről. Erről l. írásunkat a 14. oldalon.)

Kiss Dezső akadémikus hangsúlyozta, hogy az OTKA nélkül — az intézetek infrastrukturális feltételeinek leromlása óta —

szinte kutatni sem tudnak a tudósok. De megengedhetetlen, hogy az OTKA-döntések szubjektív tényezőktől függjenek. A felszólaló sérelmezte, hogy miután az akadémiai törvény tervezett módosításának végleges szövegéről a tudományos osztályok véleményüket kialakították, nem kaptak információkat a javaslat sorsáról. Kérte az MTA körülkintő fellépését azon szerinte helytelen gyakorlat ellen is, hogy az OTKA- és az OMFB-pályázatok döntéshozói akár 8-9 évig is tagjai ugyanannak a bizottságnak.

Toró Tibor külső tag a Bolyai-díj körüli esetleges félreértésekre hívta fel a figyelmet. Utalt arra, hogy az MTA-nak már 1902 óta van Bolyai-díja, melynek felújítását 1992-ben a testület 1996-tól kezdődően jóváhagyta.

Hámori József akadémikus hozzászólásában az OTKA-ra visszatérve kiemelte, hogy

az Akadémia kutatóintézeteinek magas színvonalú munkáját — amelyet a magyarországi tudományos kutatás minőségi mutatói is bizonyítanak — elismeri az OTKA is éppen azért, hogy a támogatások 30–35%-át az MTA intézeteinek ítéli oda. Felszólalásában kitért arra is, hogy az OTKA szeretné tovább erősíteni a fiatalok számára kiírandó pályázatokat. Háromi akadémikus véleménye szerint a kutatóhálózat további redukciója már nem viselhető el.

Szende Béla doktor képviselő pozitívan értékelte, hogy az élettudományok a jövőben fokozottabb támogatásra számíthatnak, amire — a hazai népegészségügyi és halálzási statisztikák ismeretében — valóban szükség van.

Enyedi György rendes tag felszólalásában a tudomány finanszírozása körüli, világszerte folyó vitákra utalt. Kifejtette, hogy abban a nagyméretű társadalmi átalakulásban, amelyben élünk, az alkalmazkodni tudók a nyertesek. Ehhez — ha ezt az Akadémia intézethálózatára vetítjük — szervezeti alkalmazkodásra is szükség van. Az elmúlt egy évben a *Magyarország az ezredfordulón* stratégiai kutatási programba több száz kutatót sikerült bevonni. Az alkalmazkodás fontos eleme a társadalmi párbeszéd, melyben a társadalom befolyásos csoportjait kell a tudomány értékelésének javításához megnyerni. Ennek a párbeszédnek az erősítését szolgálja számos új akadémiai kiadvány (pl. *Ezredforduló*, stratégiai könyvsorozat, Akadémia stb.), akadémiai rendezvény (kiemelt helyen a Magyar Tudomány Napja rendezvénysorozat), az elektronikus médiákban (pl. Duna TV) rendszeresen megjelenő tudományos műsorsugárzás is. A jó kapcsolatfelvétel az üzleti szféra képviselőivel, nonprofit szervezetekkel és nemzetközi alapítványokkal mind azt bizonyítja, hogy a K+F növekvő támogatása elsősorban a költségvetésen kívülről várható.

Tétényi Pál akadémikus a K+F-ráfordításokkal kapcsolatban felhívta a figyelmet arra: a felzárkózni kívánó országokban a K+F-ráfordításoknak jóval több, mint 40%-a származik állami forrásokból, sőt egyes esetekben ez az arány elérheti a 60–70%-ot is! Üdvözölte Glatz elnök azon tervét, hogy 1998-ban a különböző diszciplínák alakítsák

ki a saját fejlesztési irányait, fejlesztési trendjeiket, amelyeken keresztül végül kikristályosodhat az Akadémia kutatáspolitikája, de ennek nem szabad az interdiszciplináris kutatások háttérbe szorulásával járnia. Az AKT-tal kapcsolatban úgy vélte, hogy arra az eddigi működési formában feltétlenül szükség van.

Farkas János doktor képviselő bírálta, hogy a Széchenyi professzori ösztöndíj pályázati kiírásánál az illetékesek nem gondolták át a feltételeket és a következményeket.

Több hozzászólás az AKT helyzetét érintette. *Keszthelyi Lajos* rendes tag az AKT és a Konszolidációs Bizottság viszonyát illetően sérelmezte, hogy a konszolidációra fordítható összeget nem az AKT osztotta szét, holott az akadémiai törvény szerint e testület feladata lett volna. Az intézetkonszolidáció ütemezésénél sem érvényesült az AKT javaslata, mint ahogy kikerült a hatásköréből a nehéz helyzetbe került intézetek támogatására szánt külön keret felosztása is. *Zawadowski Alfréd* rendes tag szerint a tervezett törvénymódosítás az AKT szerepének csökkenésével és túlzott centralizációval járhat. Egyetértett az elnök elképzeléseivel, de a szervezeti megoldás újragondolását javasolta. *Venetianer Pál* rendes tag is úgy vélte, hogy a tervezett törvénymódosítási javaslatlalt az AKT elveszti létjogosultságát.

Borhidi Attila levelező tag a konszolidáció pozitívumaként értékelte, hogy a környezettudományok végre bekerültek az MTA támogatási prioritásai közé.

A vitát követően az elnök és a főtítkárválaszolt a feltett kérdésekre, különös hangsúllyal az AKT körüli vitára. A főtítkárt utalt az 1997. májusi közgyűlés szavazására, mellyel eldőlt a *törvény módosításának kérdése*.

Harmathy Attila, a törvénymódosításért felelős alelnök — a *törvénymódosítással* kapcsolatos kérdésekre adott — válaszában rámutatott arra, hogy már az 1994. évi akadémiai törvény is távol került a közgyűlési tagok elképzelésétől azzal, hogy a törvénytervezetről a parlamenti bizottságok és a

* Az akadémiai törvény módosításának alapelvei. Akadémia, 1997/2. szám 12–13. p.

pártok vitatkoztak. A közgyűlés tehát a törvény végleges szövegét akkor sem tudta ellenőrizni. Ez vonatkozik az AKT működésére, de vonatkozik az Akadémia belső életének egészére. Miután az 1996. december 8-i közgyűlés — az elfogadott irányelvek alapján — kijelölt egy bizottságot a törvényt módosítás szövegének kidolgozására, az alapelveket az 1997. májusi közgyűlés elfogadta, utólag nem helytállóak a módosítás szövegét érő támadások. Szintén a közgyűlés döntésének megfelelően az Akadémia elnöke továbbította ezt a tudományos osztályokhoz, amelyek állásfoglalásukat az elnökség elé terjesztették. Az így végleges formába öntött törvényt módosítási javaslat került az Országgyűlés elé. Vagyis a törvényt módosítás már olyan fázisban van, amely már nem az MTA hatásköre: megkezdődtek a tárcaközi egyeztetések, és ezeket követi majd a parlamenti vita.

Vizi E. Szilveszter alelnök felszólalásában azt hangsúlyozta, hogy a törvényt módosítás sokkal inkább biztosítaná a nemzeti köztestületi jelleget, mint az 1994. évi hatályos akadémiai törvény.

Pályázati rendszerek ismertetése során először Lipták András akadémikus, az OTKA elnöke tartotta meg beszámolóját *Az OTKA tudományfinanszírozási elvei és gyakorlata* címmel.

Lipták professzor az OTKA 1991–1997. évek közötti működését tekintette át. Konklúziója: az utóbbi évek csökkenő támogatása ellenére az OTKA a magyar alapkutatás történetében meghatározó szereppel rendelkezik, az átmeneti időszakban biztosította a hazai tudományos kutatás túlélését, a fiatal kutatók elvándorlásának mérséklődését, felkészítette és megtanította a hazai kutatókat pályázatok írására. (Vö. írásunkat a 14. oldalon.)

Honti Mária államtitkár (MKM) a FEFA működéséről tájékoztatta a jelenlevőket. A FEFA-program 1991-ben indult, 1995-ig összesen 10,2 millárd forint, valamint 66,5 millió USA-dollár került öt pályázati fordulóban felhasználásra.

A FEFA célkitűzése a gazdasági szerkezetváltozáshoz igazodó oktatási szervezetnek az elindítása, valamint a magyar felsőoktatás és kutatás intézményesítettebb együttműködése, több fokozatú, több karú egyetemek kialakítása, a felsőoktatási intézmények információs rendszerének korszerűsítése, költséghatékonyságának és menedzsmentjének javítása. Emellett célja az oktatási és kutatási infrastruktúra fejlesztése és pótlása, valamint az idegennyelv-oktatás fejlesztése.

1996-ban a FEFA támogatási rendszerének középpontjába a felsőoktatási intézményi integráció támogatása került. Ez az integrációs folyamat azonban súlyos ellentmondásokkal és konfliktusokkal terhelt, amelyet — az Akadémia konszolidációjához hasonlóan — nagyon nehéz leküzdeni. 1996-ban és 1997-ben 1,2 milliárd forint került pályázatra,

1997-ben emellett 350 millió forintot különítettek el az integráció támogatására olyan intézmények számára, ahol komoly kutatómunka is folyik. A FEFA keretéből támogatja az MKM a nemzeti informatikai infrastruktúra-fejlesztési programot. A FEFA mellett az egyetemek kutatási támogatása a felsőoktatási-fejlesztési alapprogramok keretében történik.

Meghívásos pályázat eredményeképpen az MKM a nemzetközi matematikai intézetekkel együtt támogatni szeretné az Erdős Pál Matematikai Nyári Centrum megnyitását, amely ellensúlyozni hivatott a magyar matematikusok elvándorlását.

Nyíri Lajos a Központi Műszaki Fejlesztési Alapról (KMÜFA) tartott beszámolójában elmondta, hogy a kutatástámogatási rendszerek esetében a legnagyobb problémát a kutatás alapfinanszírozása jelenti. 1990 óta több mint 50%-kal esett a hazai kutatásra fordított összeg aránya. A finanszírozás visszaesésében megmutatkozik az alapkutatásra és alkalmazott kutatásra, illetve a kísérleti fejlesztésre fordított összegek részarányának rendkívül egészségtelen arányban történt változása.

Az egyenlőtlenség a földrajzi helyzet tekintetében is felfedezhető, a kutatás-fejlesztés egészét a Budapest-centrikusság jellemzi.

A finanszírozás másik vetülete: a téma- és intézményfinanszírozás kérdése. A téma-

* Előzményekről lásd: Az akadémiai törvény módosítása. Akadémia, 1998/1. szám 31–32. p.

finanszírozás aránya — mely többnyire versenyszituációban zajlik — növekedett.

Kiegyensúlyozottabb helyzetet csak a finanszírozási rendszerek alapjainak megváltoztatásával lehetne elérni. Ehhez egységes K+F stratégiára van szükség, amelynek szoros összefüggésben kell lennie a gazdaságpolitikával.

Nagyon fontos elem a kutatásfinanszírozásban a kommunikáció, vagyis a nyitottság

a társadalom felé, amely a pénzfelhasználást is hitelesebbé tenné.

Náray-Szabó Gábor az Akadémiai Kutatási Pályázatról számolt be. (Részletes ismertetőnket l. a 15–18. oldalakon.)

Az 1997. decemberi közgyűlés utolsó napirendi pontja a közgyűlés határozatának elfogadása volt, melyet a jelenlevők két tartózkodás mellett elfogadtak.

AZ MTA 1997. DECEMBERI RENDES KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATAI

A közgyűlés

1. támogatólag elfogadja és jóváhagyja Glatz Ferenc beszámolóját az elmúlt évi munkáról és jövő évi esedékes tennivalókról;
2. támogatólag elfogadja és jóváhagyja Keviczky László főtitkár beszámolóját a Konszolidációs Bizottság 1997. május óta végzett munkájáról, valamint a létszámokra, a telephelyekre és az anyagi erőforrásokra vonatkozó döntéseket;
3. egyetért azzal, hogy az 1997. májusi határozataiban megjelölt társadalomtudományi kutatóintézetek továbbra is a Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti hálózatán belül működjenek, ugyanakkor felkéri az Akadémia vezetőit, illetve a Konszolidációs Bizottságot, hogy keressenek módot ezen intézetek közös finanszírozására a Művelődési és Közoktatási Minisztériummal;
4. elfogadja a jelen határozat 1–14. számú mellékleteit alkotó, az egyes kutatóintézetek megszüntető okiratait, alapító okiratait, illetőleg alapító okiratainak módosításait; felhatalmazza az elnökséget egy-két szavas módosításokra;
5. elfogadja Keviczky László főtitkár előterjesztése alapján az MTA 1998. évi költségvetését;
6. megválasztotta a Vagyongazdálkodási Kuratórium, a Felügyelőbizottság, a Tudományetikai Bizottság, az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa, a Doktori Tanács tagjait és pótagjait, valamint a Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottság elnökét és titkárát (a személyi összetételt jelen határozat 15. számú melléklete tartalmazza);
7. köszönetét fejezi ki a korábbi bizottságoknak és tagjainak az elmúlt időszakban végzett tevékenységéért;
8. jóváhagyólag tudomásul veszi, hogy az UNESCO felkérésére Magyarország, a Magyar Tudományos Akadémia lesz 1999-ben az első tudományos világkonferencia rendezője és házigazdája; felhatalmazza az elnököt Előkészítő Bizottság megalakítására; egyszersmind felhívja tagjait és a magyar tudományosság valamennyi képviselőjét, hogy a maga munkaterületén járuljon hozzá e kivételes jelentőségű esemény sikeres megvalósításához;
9. meghallgatta és vita után tudomásul vette a hazai pályázati rendszerek jövőjéről Lipták András, az OTKA elnökének előadását, Náray-Szabó Gábor (AKP), Honti Mária (FEFA), Nyíri Lajos (KMÜFA) hozzászólásait.
10. A közgyűléshez benyújtott javaslatot Lovas István, amely arra irányult, hogy élő személy ne lehessen tárgya az MTA doktori cím elnyeréséért benyújtott disszertációnak, a közgyűlés illetékességből a Doktori Tanácshoz és a Tudományetikai Bizottsághoz utasítja. Javasolja, hogy a Doktori Tanács és a Tudományetikai Bizottság vegye figyelembe a közgyűlési vita valamennyi megállapítását.
11. A közgyűlés elnöke köszönetét fejezi ki a 200 doktor képviselőinek eddig végzett munkájáért.
12. A közgyűlés felhatalmazza az elnökséget, hogy a határozat végleges szövegét vitassa meg és fogadja el a szokásoknak megfelelően, ha szükséges, a szó szerinti jegyzőkönyv kiegészítésével.

AZ OTKA

1999. évi költségvetési támogatásának tervezete a TPK elé*

Az Akadémia 1997. decemberi közgyűlésén tartott OTKA-beszámoló alkalmával kerültek bemutatásra az OTKA 1990–1997. évi költségvetési támogatásának tényszámai. Az adatok szerint a támogatás nominális értéke 1993-ban volt a legmagasabb (2440 M Ft), ez összesen 26,1 millió USA-dollárnak felelt meg. Ettől kezdődően a támogatások forintban kifejezendő mértéke 1996-ig nominálisan is folyamatosan csökkent, s ekkor dollárértéke 11,1 millió USA-dollár, az 1993. évinek mindössze 41,8%-a volt. A tényleges vásárlóérték azonban még annál is alacsonyabb, mivel a számítások nem vették figyelembe a dollár inflálódását.

A bemutatott tényszámok a meglepetés erejével hatottak a közgyűlés résztvevőire, annak ellenére, hogy a kutatók saját gyakorlatukban is tapasztalták a fokozatosan csökkenő támogatás egyre súlyosabb következményeit. A fordulópontot a Tudománypolitikai Kollégium 1997. áprilisi ülésén elhangzott ígéret jelentette, amely 1998-ra 35%-os, az OTKA-támogatás valóban értéknövelő emelését helyezte kilátásba. Az egész magyar tudományos közösség számára megnyugtató volt az Országgyűlés 1998. évi költségvetési törvénye, amely maradéktalanul biztosította a TPK tavaszi ülésén megfogalmazott támogatást.

Az OTKA Bizottság a TPK 1998. március 11-i ülésén az 1999. évi javaslatát terjesztette a testület elé, és az alapkutatások támogatására 3500 M Ft-ot kért, s a kérést a következőkkel indokolta:

– a hazai K+F GDP-ből való részesedése 0,7% alatti értékre csökkent. Az Európai

Unió tagországaiban ez 2% körülire tehető,

– a kormány felelős vezetői több alkalommal kifejezésre juttatták, indokolt, hogy belátható időn belül a támogatás mértéke elérje a GDP 1,5–1,6%-át,

– a 35%-kal növelt 1998. évi támogatás vásárlóértéke az 1993. évinek a felét sem éri el.

Jóllehet a Tudománypolitikai Kollégium az OTKA Bizottság által benyújtott tervezetre nem adott végleges választ, azt azonban hangsúlyozta, hogy a támogatás 1999-ben is az inflációt meghaladó, értékálló kell, hogy legyen.

Az előterjesztett anyaggal kapcsolatban három kérdés körül alakult ki vita és javaslat:

– az OTKA tegyen lépéseket annak érdekében, hogy a jelenlegi külföldi támogatások (NWO, NSF és DFG) mellett más jelentősebb forrásokból (Phare, EU 5 keretprogram) is nyerjen el támogatásokat,

– a TPK javasolta, hogy a támogatások átszámítása ne csak USA-dollárra, hanem ECU-ra és DEM-ra is történjen meg, és kerüljön a TPK elé.

Az első javaslat, a külföldi források bevonása, egy hosszabb folyamat. Az 1997–1998. évi adatok rendelkezésre állnak, de terjedelmi okok miatt annak részletezésétől eltekinthetünk. A különböző szaklapokban is megjelent költségvetési támogatási tényszámokat, megjegyzés nélkül, a fentiekben közöljük.

AZ OTKA 1991–1998. ÉVI
KÖLTSÉGVETÉSI TÁMOGATÁ-
SÁNAK TÉNYSZÁMAI (millió)

Év	Ft
1991	1800
1992	2000
1993	2440
1994	1920
1995	1700
1996	1700
1997	2000
1998	2700

* Az alábbiakban Lipták András kérésére a decemberi közgyűlés után készült tervezetet adjuk közre. (A szerk.)

Bp. 1998. 04.10.

Lipták András
az OTKA elnöke

NÁRAY-SZABÓ GÁBOR

AKADÉMIAI KUTATÁSI PÁLYÁZAT

Az Akadémiai Kutatási Pályázat (AKP) első fordulóját 1996-ban írtuk ki, célja az volt, hogy a Magyarországon működő kutatási pályázati rendszerek mellett olyat hozzunk létre, amely a rendelkezésre álló csekély források adta lehetőségeken belül speciális igényeket elégít ki. Az AKP céljai között szerepel az új, nem tervezhető kutatási irányok indításának, kutatóhelyek (elsősorban az MTA intézetei és a tárcák kutatóhelyei) együttműködésének és interdiszciplináris témák művelésének segítése. Az 1997. évi fordulóban az AKP Tanácsa kiemelt témákat is megjelölt, ezek a következők:

- magyar kultúra;
- életminőség, táplálkozás, élelmiszerminőség, népegészségügy;
- környezettudományok;
- biotechnológia, biológiailag aktív molekulák;
- idegtudomány;
- új típusú egyensúlyi és nem egyensúlyi molekuláris és szupramolekuláris rendszerek;
- matematika.

Kiemelt témák a tanács határozatának megfelelően az 1998. évi fordulóra az alábbiak:

- szintézisek a magyar kultúra területéről;
- életminőség, különös tekintettel a népegészségügyre és a táplálkozásra;
- környezettudományok, fenntartható fejlődés;
- molekuláris biológia;
- anyagtudományok;
- az informatika elméleti alapjai.

1997-ben a pályázati kiírás már októberben megjelent. Nem fogadtunk el pályázatot azoktól, akik nem tudták igazolni, hogy tagjai az MTA Köztestületének. Az elbírálás két fázisban történik, először az osztályok az álta-

luk kialakított irányelvek alapján kiválasztják a pályázatok közül a legjobb 30%-ot, majd a Szakmai Kollégium hozza meg a végleges döntést a támogatásról.

1997-ben összesen 327 pályázat érkezett be (1996-ban 372), ezek közül az osztályok 130-at küldtek tovább, végül a Szakmai Kollégium 70 pályázatot támogatott (1996-ban 64-et). A pályázati összeg (142,5 M Ft) felosztása lényegileg a kiírásban lefektetett elvek alapján történt. Ennek megfelelően:

1. Az osztályok felterjesztése alapján 20,5 M Ft (14,4%) jutott három kiemelkedő, a kiemelt témákhoz kapcsolódó és jelentős költségigényű pályázatnak, melyek a következők:

- *B. Lőrinczy Éva* (MTA Nyelvtudományi Intézete): Az Új Magyar Tájszótár befejező, V-ZS betűs része (6 M Ft),

- *Szász Zoltán* (MTA Történettudományi Intézete): Magyarország történeti atlasza 2. és 3. kötete, 1606–1914 (6 M Ft),

- *Tegze Miklós* (MTA KFKI Szilárdtestfizikai Kutató Intézet): Új típusú egyensúlyi és nem egyensúlyi molekuláris rendszerek szerkezetének vizsgálata (8,5 M Ft);

2. 60,8 M Ft (42,6%) jutott 45, a kiemelt témákhoz kapcsolódó, közepes költségigényű pályázatnak, egyenként legfeljebb 2 M Ft összegben (ez a fele a pályázati kiírásban szereplő maximális összegnek);

3. 48,7 M Ft (34,2%) jutott 22, a kiemelt témákhoz nem kapcsolódó, de támogatásra érdemes pályázatnak;

4. 12,5 M Ft (8,8%) tartalékot képeztünk meghívásos pályázatok finanszírozására. A tanács elnökének döntése alapján eddig két pályázót hívtunk meg, Nagy Károlyt (XI. osztály, a pályázat címe: *Magyarország technológiai-ipari fejlesztése és a hazai fizikai és kémiai alapkutatások*) és Jermy Tibort (VIII. osztály, a pályázat címe: *A közép-európai ökológiai megfigyelő hálózat kiépítése és a jelenleg folyó kutatások összessége*).

A Szakmai Kollégium tartotta magát a tanács 1996. évi határozatához, a társadalomtudományi, élettelen természettudományi és élettudományi tudományterületekhez tartozó osztályok között a támogatási összeget 20:40:40 százalékos arányban osztotta fel.

1997-ben 43 támogatott pályázatot nyújtottak be az MTA kutatóintézeteiből, 14-et más intézetekből, 3-at támogatott tanszéki kutatóhelyekről, 10-et pedig egyetemi tanszékekről. A nyertes pályázók közül 12 akadémikus, 33 az MTA doktora, 25 pedig kandidátus.

A bírálati rendszert a Szakmai Kollégium az osztályok bevonásával folyamatosan fejleszti. Cél, hogy a potenciális pályázók maguk is fel tudják mérni, hogy adott körön belül hová kerülnének a rangsorban. Ezáltal szeretnénk kizárni a személyi összefonódások és az esetleges elfogultság negatív hatásait, erősíteni az elbírálás objektivitását. A beérkező pályázatokat szétosztjuk az osztályok között, amelyek egy-egy akadémiai ciklus idejére bíráló bizottságokat választanak. Az osztályok a hozzájuk sorolt pályázatok 30%-át javasolják a Szakmai Kollégiumnak támogatásra, amely vita után, az osztályok által megadott sorrendek tiszteletben tartásával, titkos szavazással dönt, meghatá-

rozva a támogatási összeget. A kollégium abban az esetben változtathatja meg az osztályok által kialakított sorrendet, ha nyilvánvaló, hogy nem tartották be a bírálati irányelveket.

Az eddigi két pályázati forduló alapján számos tapasztalat gyűlt össze. Tapasztalható, hogy a személyi költségek inkább a jövedelem kiegészítésének tekinthetők. Ezt nem szabad megengedni, az AKP nem ilyen céllal jött létre. Ezért javasoljuk, hogy személyi költséget csak doktoranduszok, posztdoktori ösztöndíjasok és a kutatás végzéséhez szükséges segédszemélyzet számára lehessen kifizetni.

Jobban előnyben kell részesíteni az új kutatások indítását, ez szerepel a pályázat kiírásában, de az odaítélés indokolásában nem kapott megfelelő súlyt. Felmerül az a gondolat is, hogy 3 évre adjuk a támogatást (az első évre 60, a másodikra és harmadikra 20-20%-os megoszlásban). Erre akkor van szükség, ha a pályázat nem azonnal felmerülő (főleg beruházási) költségek fedezésére, hanem időben kiterjedtebb kutatások finanszírozására szolgál. 1997-ben a pályázatok nagy többsége az utóbbi kategóriába tartozott. A harmadik év végén a kutatási beszámoló is valósabb, a második év végén nem mindig lehet számon kérni az eredményeket.

1998-BAN ELFOGADOTT PÁLYÁZATOK

Témavezető neve	Téma címe	Munkahely	Támogatás összege
TÁRSADALOMTUDOMÁNY			
Balázs Mihály	Jezsuita okmánytár 1607–1613	JATE Régi Magyar Irodalmi Tanszék	3 000 E Ft
Gergely György	A viselkedés oksági vs. teleológiai értelmezése csecsemőkorban	MTA Pszichológiai Intézete	2 000 E Ft
Jankovich-Bésán Dénes	Magyarország régészeti topográfiája	MTA Régészeti Intézete	3 000 E Ft
Jankovics József	Régi magyar költők tára (a 17. századi sorozat befejezése)	MTA Irodalomtudományi Intézete	2 300 E Ft
Kulcsár Zsuzsanna	Stresszválaszok, cirkadian ritmus, információfeldolgozás és megküzdési stratégiák szomatiform zavarokban	ELTE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszék	2 000 E Ft
Major Iván	Az információs gazdaság és társadalom gazdasági szabályozásának elméleti alapjai	MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont	3 000 E Ft
Molnár Márk	Percepció folyamatok kognitív pszichofiziológiai és káoszelméleti elemzése	MTA Pszichológiai Intézete	1 300 E Ft

Témavezető neve	Téma címe	Munkahely	Támogatás összege
Neményi Mária	Az egészségre ható tényezők „deprivált családok” gyermekeinél (cigány–magyar összehasonlítás)	MTA Szociológiai Intézete	3 000 E Ft
Nyomárkay István	Grammatikatörténet	ELTE Szláv Filológiai Tanszék	400 E Ft
Szabó Márton	A diszkurzív politológia elméleti alapjai	MTA Politikai Tudományok Intézete	1 500 E Ft
Vajda Mihály	Új Magyar Filozófiai Szótár és CD-ROM változata	KLTE Filozófiai Intézet	1 500 E Ft
Kiemelt pályázat:			
Tallián Tibor	A 18–19. századi magyarországi zenetörténet műzenei forrásainak feltárása, gyűjtése és feldolgozása a Magyarország zenetörténete c. szintézis 3–4. kötetéhez	MTA Zenetudományi Intézete	7 600 E Ft
TERMÉSZETTUDOMÁNY			
Bakos József	Extrém mélyhőmérsékletű atomok vizsgálata mágneses optikai csapdában	MTA KFKI Részecske- és Magfizikai Kutatóintézet	2 800 E Ft
Bakos József	Szerves és vizes fázisú homogénkatalitikus reakciók vizsgálata	Veszprémi Egyetem Szerves-kémiai Tanszék	2 500 E Ft
Bartók Mihály	Heterogén katalitikus enantioselektív szintézisek	MTA Organikus Katalízis Kutatócsoport	2 500 E Ft
Berényi István	A földhasznosítási szerkezet táji adottságokhoz igazodó átalakításának lehetséges irányai	MTA Földrajztudományi Kutatóintézete	1 000 E Ft
Bottyán László	A szinkrotronsugárzás és nukleáris módszerek alkalmazása: mágneses multirétegek szerkezete és csatolásai	MTA KFKI Részecske- és Magfizikai Kutatóintézet	2 800 E Ft
Dékány Imre	Nanofázisú félvezetők preparálása réteges szerkezetű hordozókon és alkalmazásuk szerves anyagok lebontására	JATE Kolloidkémiai Tanszék	2 500 E Ft
Forgács István	A 2000. év problémájának elméleti megoldása	MTA SZTAKI	2 000 E Ft
Füredi Zoltán	Kikerülhetetlen kombinatorikai struktúrák	MTA Matematikai Kutatóintézete	3 000 E Ft
Grolmusz Vince	Összetett modulusú Boole-kupak és Boole-függvény reprezentációk vizsgálata	ELTE Számítógéptudományi Tanszék	800 E Ft
Hideg Kálmán	Sztérikusan gátolt 5- és 6-tagú heterociklusos aminok és N-oxid származékaik szintézise és alkalmazása	OTE Szerves- és Gyógyszerkémiai Intézet	2 500 E Ft
Hlavay József	Légköri aeroszolkok frakcionálása méret és kémiai kötés szerint	Veszprémi Egyetem Föld- és Környezettudományi Tanszék	3 500 E Ft
Iván Béla	Szintetikus polimereken alapuló bioanyagok és biokonjugátumok előállítása és vizsgálata	MTA Központi Kémiai Kutatóintézete	2 000 E Ft
Jánossy András	Magas hőmérsékletű szupravezetők prekursorainak mágneses szerkezete	BME Fizikai Intézet	3 200 E Ft
Lohner Tivadar	Ionimplantáció keltette rácshibák és kölcsönhatásaik szilíciumkarbidban	MTA KFKI ATKI	1 500 E Ft
Mészáros Ernő	A légköri aeroszolban lévő szerves anyagok szerepe a sugárzásátvitel és a felhőképződés szabályozásában	Veszprémi Egyetem–MTA Levegőkémiai Kutatócsoport	3 700 E Ft
Mink János	Homogén és heterogén katalitikus rendszerekben fontos fémorganikus vegyületek rezgési spektroszkópiai és elméleti szerkezetkutatása	MTA KKKI Anyag- és Környezetkémiai Kutatólaboratórium	1 700 E Ft
Oláh Katalin	Aktivitás és pulzáció a Napon és a csillagokon	MTA KFKI Csillagászati Kutatóintézet	2 800 E Ft
Páczelt István	Egyes nemlináris mechanikai modellek közelítő megoldásának vizsgálata	Miskolci Egyetem Mechanikai Technológiai Tanszék	2 000 E Ft
Pápai Imre	Átmenetifém-klaszterek elméleti tanulmányozása	MTA KKKI Anyag- és Környezetkémiai Kutatólaboratórium	1 600 E Ft
Pécsi Márton	Általános és alkalmazott geomorfológia	MTA Földrajztudományi Kutatóintézete	2 000 E Ft

Témavezető neve	Téma címe	Munkahely	Támogatás összege
Solymosi Frigyes	A környezetet szennyező szerves halogén-vegyületek adszorpciójának és bomlásának vizsgálata	JATE-MTA Reakciókinetikai Kutatócsoport	2 000 E Ft
Szederkényi Tibor	A Duna-Tisza köze fiatal tavi üledékeinek környezeti radiológiai vizsgálata	JATE Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék	2 500 E Ft
Szörényi Tamás	Az impulzuslézerrel keltett plazmából történő vékonyréteg-építés folyamatai	MTA Lézerfizikai Tanszéki Kutatócsoport	1 500 E Ft
Tompa Kálmán	Hidrogén diffúzió és kémiai rend hidrogén tároló Pd-Ag ötvözetekben	MTA KFKI Szilárdtestfizikai Kutatóintézet	2 800 E Ft
Vértés Attila	Nukleáris módszerek alkalmazása kémiai szerkezetkutatásban	MTA-ELTE Nukleáris Szerkezetvizsgáló Kutatócsoport	2 500 E Ft
ÉLETTUDOMÁNY			
Ádány Róza	Molekuláris morfológiai és molekuláris biológiai vizsgálatok kardiovaszkuláris és daganatos betegségek genetikai hátterének tisztázása érdekében	DOTE	4 000 E Ft
Farkas Tibor	Sejtmembránok fizikai-kémiai paramétereinek szabályozása a korai egyedfejlődés során hidegvérű (hal) szervezetekben	MTA SZBK Biokémiai Intézete	4 000 E Ft
Füst György	Bakteriális infekciók szerepe az atheroscleroticus eredetű érbetegségek pathomechanizmusában. Az immunológiai és genetikai rizikófaktorokkal való kapcsolatok	SOTE III. Sz. Belgyógyászati Klinika	3 700 E Ft
Gregus Zoltán	Esszenciális és toxikus féltemek és témek sorsa a szervezetben	POTE Farmakológiai Intézet	2 000 E Ft
Hámori József	Kisagykéreg szinaptikus szerveződésének immuncytokémiai és neurocytológiai vizsgálata	MTA-SOTE Egyesített Kutatási Szervezete Neurobiológiai Kutatócsoport	3 000 E Ft
Harrachné Benkő Mária	A négyes szerotípusú szarvasmarha adenovírus replikációjának korai eseményei, különös tekintettel a sajátos genomszerveződésre	MTA Állatorvos-tudományi Intézete	3 000 E Ft
Király Zoltán	Antioxidánsok és prooxidánsok szerepe a növényi szerzett rezisztencia kialakításában	MTA Növényvédelmi Kutatóintézet	4 000 E Ft
Kismányoki Tamás	Időjárás anomáliák (aszály, túl bő csapadék) okozta károk, valamint a műtrágyázás környezetszennyező hatásának mérséklése mélybarázdás műtrágyázással	PATE Georgikon Mezőgazdaság-tudományi Kar	3 000 E Ft
Présing Mátyás	Az ammónium regeneráció szerepe a balatoni fitoplankton nitrogénellátásában	MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézet	4 000 E Ft
Siklós László	Oxidatív stressz által okozott motoneuron degeneráció és kalciumháztartás-zavar ultrastruktúrája	MTA SZBK Biofizikai Intézete	3 400 E Ft
Spät András	A kálium-aktivált (nem feszültség-operált) Ca^{2+} csatornaszerkezete és működésszabályozása	MTA-SOTE EKSZ Celluláris és Molekuláris Élettani Tanszéki Kutatócsoport	4 000 E Ft
Vajna László	Patogén gombák faji diverzitása és a patológiai folyamatok összefüggése egyes erdei ökoszisztémákban	MTA Növényvédelmi Kutatóintézet	2 500 E Ft
Várallyay György	Talajkészleteink környezeti érzékenységeinek értékelése az ésszerű területhasználat és a környezetvédelem tudományos megalapozásához	MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet	3 500 E Ft
Váró György	Fehérjereakciók gyors folyamatainak vizsgálata elektromos mérésekkel	MTA SZBK Biofizikai Intézete	3 700 E Ft
Vígh László	Stresszérzékelés és válasz: a chaperonin gépnek membrán fizikai állapottól függő transzkripció szabályozása és a fehérjék funkcionális analízise	MTA SZBK Biokémiai Intézete	3 600 E Ft
<i>Kiemelt pályázat:</i>			
Palkovits Miklós	Humán agymintabank létesítése és működtetése	MTA-SOTE EKSZ Neuromorfológiai Kutatócsoport	9 800 E Ft

KÖZGYŰLÉS, 1998. MÁJUS

AZ MTA 1998. ÉVI CLXII. RENDES KÖZGYŰLÉSE

1998. május 4–5-én tartotta a Magyar Tudományos Akadémia 162., rendes közgyűlését. A közgyűlésnek különös jelentőséget adott a tagválasztás, melyre az első nap délutánján került sor. Az új rendes, levelező, külső és tiszteleti tagok megválasztása mellett a közgyűlés tárgysorozatának többi pontja is magyarázza a nagyszámú jelenlétet. A kétnapos ülésszakon beszámolók hangzottak el az Akadémia előtt álló fontos feladatokról, az 1997-es költségvetés végrehajtásáról, az 1999-es költségvetési irányelvekről, valamint az intézet- és könyvtárkonszolidáció előrehaladásáról, nehézségeiről.

MÁJUS 4. DÉLELŐTTI ÜLÉSSZAK

Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke — az MTA elnöke bevezetőjét, valamint az ügyrendi kérdések tisztázását követően — köszöntötte a közgyűlés résztvevőit. Elismerő szavakkal szólt az Akadémiának a magyar szellemi életben betöltött vezető szerepéről. Mint mondta, az Akadémia a magyar társadalom, a magyar nemzet agya, szerepe és súlya egyre inkább érezhető.

Az államfő üdvözlő szavait követően a közgyűlés néma felállással tisztelgett az

1997. decemberi közgyűlés óta elhunyt tagjai — Bálint Péter, Preisich Gábor, Tüdős Ferenc rendes, Udvardy Miklós külső, Georges Duby és David N. Schramm tiszteleti tagok — emlékének.

Majd átadták az *Akadémiai Aranyérmet*, az *Akadémiai Díjakat*, valamint az *Akadémiai Újságírói Díjakat*. Az ünnepélyes díjkiosztás után a közgyűlés tudományos ülés keretében emlékezett meg az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc 150. évfordulójáról.

Szalai Erzsébet szociológus
átveszi az Akadémiai Díjat

Szakály István,
az Akadémiai Újságírói Díj egyik kitüntetettje

Kosáry Domokos akadémikus, az MTA volt elnöke ünnepi előadásában a korabeli nemzetközi politikai viszonyok közé ágyazva vizsgálta Magyarország helyzetét és lehetőségeit. Az 1848-as események mérföldkövet jelentettek Magyarország számára; az áprilisi törvények jelezték, hogy az ország átlépett a döntő határvonalon. A Batthyány-kormány stabilabb és céltudatosabb volt sok kortárs külföldi kormánynál. A nemzetközi környezet azonban — a német és az olasz egység megteremtése ekkor még kudarcba fulladt — kedvezőtlenül alakult a változások megtételére. A folytatás — bár a szabadságharc elbukott — Magyarország fejlődése szempontjából mégis eredményes volt, hiszen a polgári rendszer alapjai megteremtődtek.

Ma hasonló mérföldkő előtt áll hazánk, hiszen csatlakoznunk kell Európához, az Európai Unióhoz. Kosáry szerint Magyarország kiérdemelte az unió tagságát, feladatunk az, hogy a tagállamok számára is világossá tegyük, milyen nemzetközi, európai

Kosáry Domokos ünnepi előadását tartja

koordináták között folyt és folyik az ország történelme, amely igazolja, hogy Magyarország is szerves része az európai régióknak.

DÉLUTÁNI ÜLÉSSZAK

Tagválasztás. Az ebédszünetet követően a délutáni ülészak legfontosabb eseménye az Akadémia új rendes, levelező, külső és tiszteleti tagjainak megválasztása volt.

Külön ülést tartottak az akadémikusok és az 1997. decemberi közgyűlésen megválasztott doktor képviselők. A 200 közgyűlési

doktor képviselő a három nagy tudományterületről választotta meg az MTA Elnökségébe delegált képviselőjét Kiss Jenő (a nyelv-tudomány doktora), Kiss Ádám (a fizikai tudomány doktora) és Nyéki József (a mezőgazdasági tudomány doktora) személyében.

Az akadémikusok titkos szavazással megválasztották a testület új rendes, levelező, külső és tiszteleti tagjait. (Az új akadémikusok névsorát a közgyűlési határozat 13. pontja tartalmazza.)

Atagválasztást követően, a szavazatszám-lálás alatt Glatz Ferenc, az MTA elnöke „Kérdések Akadémiánkról” címmel, az elmúlt két évben a tagokkal folytatott megbeszélései alapján fogalmazta meg az Akadémiára és annak jövőjére vonatkozó kérdéseit, elképzeléseit, amelyekkel elsősorban közös gondolkodásra kívánta ösztönözni tagtársait.

Kérdéseit négy témakör köré csoportosítva tette fel az elnök.

* A tagválasztást az Előkészítő Bizottság (elnök: Vizi E. Szilveszter r. t. alelnök, tagjai: Michelberger Pál r. t. alelnök, Harmathy Attila l. t. alelnök, Biró Péter r. t., Láng István r. t. és Marosi Ernő l. t., titkára Pannonhalmi Kálmán főosztályvezető) készítette elő. Az Előkészítő Bizottság egyhangúlag javasolta az elnökségnek, hogy a tudományos osztályokon többségi szavazatot kapott 35 *rendes tagjelöltre* leadott javaslatot támogatólag terjessze az Akadémikusok Gyűlése elé. A *levelezőtag-választással* kapcsolatban — figyelembe véve a tudományos osztályoktól beérkezett jelölések számát, a szavazati arányokat és a jelöltek kormegoszlását — a 34 fős keret elosztására két változatot — egy differenciált és egy egyenletes elosztást — terjesztett az elnökség elé. Az elnökség titkos szavazással 16:6 arányban az egyenletes elosztású változatot fogadta el, 3-3 helyet szavazott meg osztályonként, a fennmaradó egy helyet az V. Osztálynak juttatta.

1. *Kell-e az európai tudománypolitikai szervezethez igazodni a nemzetállami, így a magyar tudományszervezetnek?*

„Az európai kontinens tudománypolitikai szervezetéhez igazodni kell, de másolni semmiképpen nem.” Az Európai Unió a tudománypolitika terén keretprogramokat állapít meg, a tudományszervezet továbbra is regionális marad. Így az MTA sajátos szervezetét nem kell feladni, erősíteni kell civil tudományszervezet jellegét a 21. században. A keretprogramok ún. költségvetése a jelenlegi értékelés szerint csak az európai tudományos kutatói bázis költségvetésének 5, max. 10%-át fogja kitenni. Az integrációs folyamatba tehát a hazai hagyományok is beilleszthetők és beillesztendőek. Csak hazai döntés kérdése, hogy Akadémiánk egyedülálló voltát megőrizzük, vagy sem.

2. *Összekapcsolható-e a két fogalom: a nemzeti és az Akadémia, vagyis lehet-e nemzeti funkciója az Akadémiának?*

Nemzeti tudomány nincs, de minden tudománynak van nemzeti funkciója — összegezte az elnök a már több fórumon, több alkalommal hangoztatott nézetét. A Magyar Tudományos Akadémia nemzeti funkciója abban van, hogy a magyar kultúra minőség-orientáltságát megtartsa, azt modernizálja,

ezzel kis anyanyelvi kultúránk szakmai versenyképességét a következő évszázadban is biztosítsa. Ennek egyik sarkköve, hogy a 21. századra megteremtődjön a szókincsében modernizált magyar tudományos nyelv, hiszen enélkül — a főleg a szaknyelvében egyre inkább nemzetközivé váló természet-tudományi kutatások esetében — a tudomány eredményei nem sajátíthatók el az oktatásban.

A nemzeti Akadémia kérdésköre kapcsán nem lehet kitérni a külső tagválasztás intézményének felülvizsgálata, létszámhatárának megállapítása elől. El kell gondolkodni az egyes diszciplínák külső „tagigényéről”, a külső tagokkal szembeni elvárásokról.

3. *Létezik-e államilag dotált elitszervezet a világon? Vagyis kultúr-, illetve tudománypolitikai megfontolásból életképes tudományszervezet lehet-e a 21. században a Magyar Tudományos Akadémia?*

A kis nemzeti kultúráknak áldozniuk kell az általános műveltség állami pénzből történő emelésére, s ennek részét képezi az elitközpontú kultúrpolitika és az államilag dotált elitszervezet — vallja az elnök. A rendszer megtartása döntés kérdése. (Utalt a születési, vagyoni és képzettségi alapon eltartott elitekre: arisztokrácia, oligarchia,

Göncz Árpád az elnöki szobában

meritokrácia lehetséges szerepére a történelemben.) Az MTA a minőség védelmezője. Utalt a jelenlegi rendszer vitatható vonására, a reform szükségére (korhatár leszállítás, teljesítményorientáltság, a köztestületi keret újrameghatározása). Törekedni kell arra, hogy a fiatalabb korosztály bevonható legyen az Akadémia hatókörébe.

4. *Az Akadémia meghirdetett hármas funkciója (tudományos műhely, kutatói érdekképviselő, a nemzet tanácsadójaként közéleti szerep) is felvet megválaszolandó kérdéseket.*

A köztestületként működő Akadémián a tudomány menedzseléséhez nincs szükség kormányzati irányító főhatóságra — szögezte le az elnök. Indokolatlan az egyetemek és a kutatóintézetek szembeállítása. Az Akadémia tudományos műhely jellegét meg kell őrizni, hiszen az Akadémia egyik erőssége éppen osztályainak tudományos ereje és intézeteinek léte. A kutatóintézetek szakmai felügyeletére legmegfelelőbb a köztestület, illetve az általa kiküldött bizottságok. Az eredményes működéshez azonban az intézeti tudományos tanácsok, az AKT és az MTA tudományos osztályai közötti együttműködésre van szükség. (Az elmúlt két évben az osztályok feladata és felelőssége növekedett.) A tudományszervezetet át kell gondolni mind a diszciplínák szintjén, mind pedig az Akadémia működési struktúrájában (osztályok és tudományos bizottságok száma, feladatköre, tagválasztás rendje stb.).

A *köztestületiség*, érdekképviselő erősítése érdekében — mely az akadémiai autonómia egyik alapja — a vezetés mindent elkövet. Tájékoztatást kap a köztestület mintegy 9 ezer főnyi tagsága (Akadémia hír-magazin). Emellett: kétezer példányban a tagok, közgyűlési doktorok számára programfüzet, tervezett Évkönyv, osztályrendezvények publikációi stb. A székházrekonstrukció során kialakítandó klubban hamarosan megkezdí működését az Akadémiai Társaskör is.

Az elnök kiemelten szólt a regionális központok további fejlesztéséről. A területi bizottságok támogatásának megemlése azonban többekben felveti a kérdést: nem válnak-e ezek önálló akadémiává?

Közelkép a közgyűlés résztvevőiről

Az Akadémia *közéleti funkciója* nem jelentheti azt, hogy „pecsétrakó” intézményként konkrét kutatási kérdésekben kollektív álláspontokat fogalmaz meg. Konkrét kérdésekben a tudományos bizottságok illetékesek, de természetesen szabad az egyéni véleménynyilvánítás is, annak egyértelmű jelzésével, hogy az nem az MTA nevében történik.

Az elnök által feltett kérdések több résztvevőt hozzászólásra késztettek.

Kozák Imre akadémikus statisztikai adatokkal alátámasztva érvelt a vidéki akadémiai központok fejlesztése mellett.

Michelberger Pál alelnök a tagválasztással kapcsolatos tapasztalatokat összegezte. Problémaként említette, hogy a tudományos osztályok zöme multidiszciplináris, ami a tagjelölésnél gondot jelent, akárcsak az akadémikus szinten egyelőre még nem képviselt tudományterületek bejuttatása az érintett osztályba.

Az alelnök felvetette a rendes taggá választás feltételeinek módosítását, mely — javaslata szerint — a levelező tagság megerősítése lehetne. A levelezőtag-választásnak pedig — mivel a köztestület doktor képviselőkkel is kiegészült — kevésbé kellene központi szerepet kapnia. Javasolta, hogy a hazai akadémikusok korlátozott száma miatt a

Madártávlatból a közgyűlés

külső tagok létszámát is rögzítsék. Az előző és a jelenlegi tagválasztás előkészítésének tapasztalatai alapján indítványozta egy bizottság felállítását, amely a következő levelezőtag-választás szempontjait és mód-szereit dolgozná ki.

Szabad György akadémikus javaslata szerint a levelezőtag-választásra egy „sereg-szemle” után kerülhetne sor, ahol a szóba

jöhető jelöltek körét, tevékenységét ismerhetnék meg.

Tigyi József rendes tag a nemzetközi kapcsolatok fontosságára utalt, amelyben lehet számítani a külső és tiszteleti tagokra.

A közgyűlés első napja a székház dísztermében rendezett koncerttel zárult, melyet a MATÁV Szimfonikus Zenekar Torelli Kamarazenekara adott.

MÁJUS 5. DÉLELŐTTI ÜLÉSSZAK

Az ülés *Michelberger Pál* alelnöknek a tagválasztás tapasztalatairól szóló összefoglalójával, valamint a hivatalos végeredmény kihirdetésével indult. Az alelnök megismételte előző napi javaslatát a tagválasztás kérdésével foglalkozó bizottság felállításáról.

Keviczky László, az MTA főttkára az 1997. évi költségvetési beszámolót és az 1999. évi akadémiai költségvetés irányelveit tartalmazó előterjesztéséhez — melynek rövidített írásos anyagát a közgyűlés tagjai előzetesen megkapták — fűzött szóbeli kiegészítésében elsősorban a megoldatlan problémákra utalt.

Nem tekinthető lezártnak a székház-rekonstrukció ügye. A munkálatok szeptemberre várható végleges befejezéséig még komoly vitákat kell folytatni a kivitelezőkkel. A székház-gondnokság kérdése is megoldásra vár. Az új klub működtetését pedig a Vezetői Kollégium állásfoglalása szerint úgy kell megoldani: ne az Akadémia költségvetéséből legyen finanszírozva, de működése szervesen illeszkedjen annak tevékenységébe.

Eredmény, hogy sikerült forrást találni a doktori tiszteletdíj nyugdíj utáni 100%-os folyósítására.

Az akadémiai intézmények és központi feladatok 1999. évi igényeit — eltérve a

korábbi gyakorlattól — nem intézményi csoportosításban, hanem konkrét feladatokhoz kapcsolódva vették figyelembe. (A javaslatban nem számoltak még az 1999. évi várható központi illetményfejlesztésekkel, illetve azok fedezetével sem, akárcsak az infláció miatti „dologi automatizmus” mértékével.)

Jogcím	Összeg M Ft
1. Kutatóhálózati konszolidáció	600,0
2. Kutatói bérrendezés és KJT szintre hozása	362,0
3. Akadémiai könyvtári hálózat hiányának rendezése	100,0
4. Nemzetközi kapcsolatok és UNESCO Világkonferencia	140,0
5. Akadémiai és doktori tiszteletdíjak	195,0
6. Nemzeti stratégiai kutatások	100,0
7. AKP-kutatások	100,0
8. Bolyai-ösztöndíj	200,0
9. EU-csatlakozás fejlesztése	500,0
10. Beruházások és NIIF Programok	319,0
11. Felújítások	38,0
12. Központi feladatokra (fiatal kutatók, akadémiai könyv- és folyóirat-kiadás, társasági támogatás) és dologi automatizmusra	580,0
13. Arany János Közalapítvány támogatása	80,0

Az MTA 1999. évi fejlesztési igényei 3,314 milliárd forintot tesznek ki, melyhez az MTA költségvetési fejezetéhez telepített OTKA-programokra kért 782 millió forint járul.

A főtitkár kitért arra, hogy az egyetemek, főiskolák támogatásnövelése sokkal dinamikusabb, mint az Akadémiáé — leszámítva az elmúlt két évet —, ami újabb feszültségekhez vezethet.

A főtitkár hangsúlyozta, hogy az Akadémia és tágabb értelemben a K+F szféra működtetéséhez és továbbfejlesztéséhez a továbbiakban is szükséges az állami támogatás. Az arányokat illetően kívánatos lenne, ha a K+F-re fordítható pénzek egyharmadát közvetlenül, a másik harmadát közvetve finanszírozná az állam, míg a fennmaradó

harmadot a vállalati és magánszféra állná. (A jelenlegi gyakorlat azonban ellenkező képet mutat: az állam megadóztatja aapidíjat, az OTKA-támogatást AFA terheli stb.)

A főtitkár költségvetési előterjesztését számos hozzászólás követte.

A Felügyelő Bizottság elnöke, *Tuschák Róbert* szerint torzok a költségvetési arányok, az alacsony beruházási keret miatt elavult az eszközállomány, s nehéz helyzetben vannak a könyvtárak is — mindezek az eredményes kutatómunkát veszélyeztetik. Úgy vélte, hogy a jelenlegi gazdálkodási rendszerben nem ösztönöz semmi a létszámmal való takarékosagra, de nem valósítható meg a teljesítményorientált kiemelés sem.

Mészáros János akadémikus integrációs esélyeinket féltve szintén a gép- és műszerállomány kiemelt fejlesztését szorgalmazta.

A felsőoktatás és a kutatás kapcsolatáról szólva *Csikai Gyula* akadémikus javasolta, hogy az egyetemeken oktató akadémikusok foglalkoztathassanak egy doktoranduszt, mely a tömegoktatás okozta színvonalcsökkenést ellensúlyozná. A Magyar Akkreditációs Bizottság nevében *Róna-Tas András* rendes tag bejelentette, hogy az MTA-hoz is eljuttatták véleményezésre a felsőoktatás 2010-ig terjedő programját. *Bor Zsolt* rendes tag rámutatott arra, hogy a felsőoktatás fokozottabb támogatása mögött a duplájára emelkedett hallgatói létszám áll, ám az egyetemeken a kutatási feltételek nem javultak ilyen arányban.

Gordos Géza doktor képviselő a jelenlevőket a NIIF Program támogatására szólította fel, melynek, véleménye szerint, az állami költségvetés önálló rovataként kellene a jövőben szerepelnie.

Halász Béla akadémikus a közelmúltban létrehozott Arany János Közalapítvány terveiről tájékoztatta tagtársait. Ezek szerint az alapítvány kuratóriuma iskolateremtés, utánpótlás-nevelés, illetve életmű elismeréseként 1998-ban 3-4 nagydíjat ítél oda.

Lipták András és *Bor Zsolt* a támogatott kutatóhelyek érdekében szóltak, fokozottabb anyagi támogatást kérve számukra. Akár az intézetkonszolidációra kapott pénz terhére is. *Bor Zsolt* külön szólt a költségvetés alacsony szintű K+F támogatásáról.

A vita során felmerült kérdésekre a főtítkárr és az elnök válaszolt. Keviczky László megerősítette, hogy az Akadémia vezetői továbbra is jelezni fogják a negatív jelenségeket (bérrendszer tarthatatlansága) a kormányzat felé. A NIIF támogatásának kérdését a Tudománypolitikai Kollégium csak a választások utánra tűzte napirendre. A főtítkárr egyelőre nem lát lehetőséget az akadémikusok mellett dolgozó doktoranduszok foglalkoztatására, helyette a minőségi cserében kell gondolkodni.

Glatz Ferenc elnök hangsúlyozta, hogy az MTA el akarja kerülni a felsőoktatással való újabb szembenállást. Nem az intézetkonszolidáció terhére, de azzal párhuzamosan szükségesnek tartja a támogatott kutatóhelyek működésének felülvizsgálatát, sőt a vállalkozási szférával közösen finanszírozott kutatóhelyek létesítésétől sem zárkozik el. Az egyetemi oktatók körében bevezetett bérpótlékot a maga részéről nem tartja jó megoldásnak, az Akadémia más módon kívánja rendezni a béreket. A bért, a teljesítményorientált pótlékot és az ösztöndíjakat külön kellene kezelni. A mai bérrendszer nemcsak az összegei, de rendszerbeli zavarai miatt sem tartható. Hátráltatja a teljesítményorientáltság kialakítását.

A K+F szféra költségvetési részesedését illetően Glatz elnök elmondotta: mindenkivel egyetért, aki a ráfordítások érdekében tesz, követel. De kormányzati közbelépés szükséges a vállalati megrendelések ösztönzésére is. Emlékeztetett: az Akadémia e téren eddig is sok erőfeszítést tett. (Egyik konkrét eredménye, hogy az 1997-ben elfogadott nonprofit törvényben a tudományos kutatás közhasznú tevékenységnek minősül.) Sajnos a kis- és középvállalatok viszont, amelyek a magyarországi gazdasági fejlődés segédmotorjai — nemzetközi tapasztalat mutatja — sajnos nem érdekeltek a hazai K+F támogatásában.

A válaszok után a közgyűlés elfogadta a főtítkárr költségvetési beszámolóját és az 1999. évi költségvetési irányelveket, az elnök válaszát, valamint azon javaslatát, hogy a támogatott kutatóhelyek felülvizsgálatára bizottságot hozzanak létre.

A közgyűlés a továbbiakban Gráf László rendes tagot az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa 15. tagjává választotta; jóváhagyta a hasznosítható ingatlanok jegyzékét, a Jogtudományi Intézet, valamint a Regionális Kutatások Központja módosított alapító okiratát.

Az ülés következő napirendi pontjaként az *intézethálózati konszolidáció* végrehajtásáért felelős főtítkárr az eddigi lépésekről számolt be, szóbeli kiegészítéseket téve az írásos anyaghoz.

A Konszolidációs Bizottság döntéseinek megfelelően az 1997 és 1998 során rendelkezésre álló *konszolidációs keretek tervezése* és felhasználása a következő módon történt:

1. A kutatóintézet-hálózat konszolidációjával kapcsolatos telephely-helyreállítási és költözési feladatokra:

1997: 180 M Ft

1998: 180 M Ft

2. A kutatóintézet-hálózat tematikai fejlesztési programjaira:

1997: 90 M Ft

1998: 90 M Ft

3. A kutatóintézet-hálózat alapellátásának javítására:

1997: 60 M Ft a könyvtárak helyzetének javítására, 270 M Ft az intézeti alapellátás javítására;

1998: 930 M Ft az intézetek alapellátásának javítására a bázisukba bekerült.

A Konszolidációs Bizottságban a tudományterületek közötti arányok meghatározásakor az az elv érvényesült, hogy az intézetek egységes elveken alapuló, kiszámítható költségvetési támogatásban részesüljenek, azaz korrigálódnak a korábbi időszak különböző okokból kialakult lényeges eltérései. Másrészt a makroszámokban is igyekeztek minőségi követelményeket megfogalmazni. Ezek alapján az 1998-as intézeti bázisba a konszolidáció alapellátási többletforrása az alábbi százalékos megoszlás szerint került be:

élettudományok	50,7%
természettudományok	38,3%
társadalomtudományok	11,0%

A konszolidációs létszámmal meghatározott ún. fajlagos támogatás, egy főre jutó támogatása a konszolidáció jelen fázisának lezajlása után az élettudományok területén 0,84 millió Ft/főről 1,25-re, a társadalomtudományok területén 1,15 millió Ft/főről 1,4-re, a természettudományok területén pedig 1,21 millió Ft/főről 1,27 millió Ft fölé emelkedik.

Az intézetek költöztetése folyamatban van, a második félév lesz a nehezebb időszak, amikor a társadalomtudományi intézetek változásaira kerül sor.

Összességében az intézetek költségvetési támogatása jelentős összeggel (mintegy 20%-kal) növekedett, csökkenő létszám mellett, s ez kétségtől pozitív tény, de a kutatóintézetek ellátása továbbra is szegényes: az 1 M Ft/fő/év havi 50 000 Ft bérre elegendő, az átlagosan 238 E Ft/fő/év működési költség pedig rendkívül szűkös, ha a nemzetközi együttműködésekre, könyvtári költségekre, energia- és telefonszámlákra, valamint egyéb megkerülhetetlen költségekre gondolunk.

Megoldásra váró probléma az intézeteknél, kutatóhelyeknél és kutatócsoportoknál egyaránt a műszerberendezés (közép- és nagyműszer-ellátottság) állapotának javítása. Ennek a pénzügyi feltételeit egy külön, többéves program keretében kell megteremteni. A program beindítására a főtítkárnak *Gádó Jánost* kérte fel.

Náray-Szabó Gábor főtítkárhelyettes, elnöki biztos az MTA Könyvtárának konszolidációjáról és fejlesztési koncepciójáról számolt be. Elmondta, hogy a könyvtár válságos helyzete egyrészt az információ-robbanást nem követő korábbi könyvtárfejlesztésre, másrészt a tudományra-oktatásra fordított elégtelen állami támogatásra vezethető vissza. A könyvtárkonszolidáció célja, hogy megőrizze az MTA könyvtárhálózatban betöltött meghatározó szerepét. Ennek érdekében fenntartja és fejleszti hagyományos, humán tudományi gyűjtőkori tevékenységét. (Országos feladatkörű szakkönyvtárként az MTA felelős a *nyelvtudomány, az ókortörténet és a klasszika-filológia*,

valamint az *orientalisztika* gyarapításáért, emellett gyűjti az irodalomtudomány, az irodalomtörténet, a magyar történelem, a tudományszervezés és a tudománytörténet irodalmát is.) Le kell viszont zárni a természettudományos anyag gyűjtését, amit a közeli jövőben létrehozandó, elektronikus adathordozókra épülő *természettudományi virtuális szakkönyvtár* keretei között lehet majd folytatni. (A *természettudományos szakkönyvtár* helye és jövője azonban csak részben képzelhető el egyedül az MTAK szervezetén belül, fontos szerepet játszanának benne az Akadémia kutatóintézetei is.) Folytatni kell a hagyományos gyűjtőkörhöz tartozó állomány elektronikus feldolgozását is, ez jelenleg megfelelően zajlik.

Az elképzelés megvalósításához szükséges anyagi fedezetet a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, valamint az Országos Tudományos Kutatási Alap által kiírt könyvtárgépesítési pályázatok biztosítanák. A rendszer fenntartását a későbbiekben az MTAK költségvetésén belül kell megoldani, ez becslések szerint a jelenlegi árakon évi 5–10 millió forint többletköltséget jelentene.

A könyvtárkonszolidáció keretében megvizsgálták a könyvtár szervezetét, munkahelyeztetését. A döntéseket az MTAK Közalkalmazotti Tanácsával és a szakszervezeti bizalmival egyeztetették. A bérmegettegetésből újra előfizetik a gyűjtőkörebe tartozó, korábban lemondott folyóiratokat.

A főtítkárhelyettes szóban tett kiegészítésében cáfolta azt a sajtóban többször elhangzott kijelentést, miszerint ki akarják a diákokat tiltani a könyvtárból.

A könyvtár főigazgatói pályázatát is kiírták.

Az intézetkonszolidációról és az Akadémiai Könyvtárról szóló beszámolókra reagáló hozzászólók egyetértettek a főtítkárnak és főtítkárhelyettesnek által ismertett megoldási lehetőségekkel, mind az intézetek, mind az MTA és az intézeti könyvtárak helyzetének javítását illetően.

A válaszok elhangzása után a közgyűlés határozati javaslatát, egy hozzászólás mellett, a közgyűlés elfogadta.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 1998. MÁJUSI, CLXII. KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATAI

1. A közgyűlés nagy figyelemmel hallgatta meg az 1848-as forradalom és szabadságharc 150. évfordulójáról szóló tudományos előadást.
2. A közgyűlés megtárgyalta és elfogadta a Magyar Tudományos Akadémia 1997. évi költségvetésének végrehajtásáról szóló beszámolót.
3. A közgyűlés megerősítette az akadémiai vezetésnek azt a törekvését, hogy minden eszközzel sűrítse a tudományos kutatásra fordított költségvetési és államháztartási összegek emelését.
4. A közgyűlés megtárgyalta és elfogadta a Magyar Tudományos Akadémia 1999. évi költségvetésének tervezési irányelvét és egyben felhatalmazta az Akadémia vezetőit, hogy a költségvetési tárgyalásokon ezen irányelveknek megfelelően képviseljék az Akadémia érdekeit. Ezen belül fordítsanak különös figyelmet:
 - a kutatói bérrendezéssel összefüggő lehetőségekre,
 - a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának és könyvtárhálózatának helyzetére,
 - az Akadémia nemzetközi kapcsolatainak fejlesztésére,
 - a kutatóhelyi nagyberendezés- és számítástechnikai infrastruktúra fejlesztési programjának elindítására.
5. A közgyűlés határozata, hogy a költségvetési tervezet első sora a „kutatóintézeti konszolidáció” címet viselje.
6. A közgyűlés megtárgyalta és elfogadta a Magyar Tudományos Akadémia intézhálójának konszolidációs folyamatáról készített tájékoztatót. Ennek megfelelően:
 - jóváhagyta az e célra rendelkezésre álló konszolidációs pénzügyi források elosztásának elveit és gyakorlatát,
 - tudomásul vette a konszolidációs folyamattal kapcsolatos telephely-helyreállítási és költöztetési munkálatok jelenlegi helyzetét,
 - előző közgyűlési határozatát megerősítve felkéri a Konszolidációs Bizottságot, hogy az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsával együttműködve irányítsa tovább a konszolidációs folyamatot, és arról részletesen számoljon be az 1998. évi decemberi közgyűlésen.
- 6/a. A közgyűlés felkérte az Elnökséget, hogy küldjön ki bizottságot, amelyik felülvizsgálja a támogatott kutatóhelyek működését, támogatási rendszerét, és továbbfejlesztésére javaslatokat fogalmaz meg a decemberi közgyűlés részére.
7. A közgyűlés az 1995-ben elfogadott vagyonkezelési és vagyonhasznosítási irányelveknek megfelelően jóváhagyta a hasznosítható ingatlanok jegyzékének kiegészítését az előterjesztésben felsorolt ingatlanokkal, illetve egyetért az azokra vonatkozó hasznosítási irányelvekkel.
8. A közgyűlés jóváhagyta a Magyar Tudományos Akadémia Jогtudományi Intézetének és a Regionális Kutatások Központjának előterjesztett alapító okiratát.
9. A közgyűlés megválasztotta Gráf Lászlót, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagját az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa tagjának.
10. A közgyűlés megtárgyalta és elfogadta a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának előterjesztett fejlesztési koncepcióját és az erre vonatkozó konszolidációs javaslatot. Felkérte az Akadémia vezetőit, hogy kinevezése után — a költségvetési irányelvekben rögzített pénzügyi források lehetőség szerinti biztosításával — segítsék a könyvtár főigazgatójának munkáját a konszolidáció végrehajtásában.
11. A közgyűlés fontosnak ítélte, hogy az egyetemi tanszék- és kutatóintézeti hálózat között érdekellentétek ne legyenek.

12. A közgyűlés megkapta és tudomásul vette „A Tudomány Világkonferenciájáról” készített tájékoztatót. Szükségesnek és fontosnak ítélte az előkészítő munkákban való akadémiai részvételt, valamint a bemutatott anyagi és szervezeti kötelezettségvállalást. Felkérte az előterjesztőket, hogy a szervezési munkák állásáról készítsenek tájékoztatót az Akadémia 1998. decemberi közgyűlése részére.

13. Az Akadémikusok Gyűlése

13.1. *Az Akadémia rendes tagjává választotta:* Szegedy-Maszák Mihály, Szabad György, Bóna István, Varga János, Laczkovich Miklós, Győry Kálmán, Dohy János, Várallyay György, Papp Gyula, Spät András, Petrányi Győző, Reményi Károly, Somlyódy László, Nagy István, Vajna Zoltán, Szabó Ferenc, Roska Tamás, Gáspár Zsolt, Lipták András, Bérces Tibor, Tőke László, Náray-Szabó Gábor, Vértess Attila, Farkas Tibor, Kondorosi Ádám, Hámori József, Friedrich Péter, Papp László, Lőrincz Lajos, Harmathy Attila, Szentes Tamás, Bárdossy György, Géczy Barnabás, Major György, Jánossy András levelező tagokat.

13.2. *Az Akadémia levelező tagjává választotta:* Vizkelety András, Kósa László, Kiss Lajos, Kákossy László, Kristó Gyula, Pléh Csaba, Hatvani László, Ruzsa Z. Imre, Sárközy András, Solymos Rezső, Nagy Béla, Heszky László, Dobozs Attila, Kovács László, Besznyák István, Makara B. Gábor, Bokor József, Sitkei György, Haszpra Ottó, Hollósi Miklós, Orbán Miklós, Fonyó Zsolt, Freund Tamás, Mahunka Sándor, Fésüs László, Zalai Ernő, Szabó András, Ferge Zsuzsa, Árkai Péter, Ádám József, Pápay József, Ormos Pál, Horváth Zoltán, Dörnyei Németh Judit akadémiai doktorokat.

13.3. *Az Akadémia külső tagjává választotta:* Honti László, Rákoss Péter, Fáy Attila, Csáky Moritz, Boskovits Miklós, Csikszentmihályi Mihály, Komlós János, Horváth János, Grätzer György, Frankl Péter, Németh Ferenc, Kasztori Rudolf, Diczfalussy Egon, Brassai Zoltán, Bauer Győző, Huszár B. Gábor, Kékedy László, Mezey Pál, Keller András,

Pozsgay Vince, Nagy-Tóth Ferenc, Friedmann Imre, Péter Mihály, Ullmann Ágnes, Uray Zoltán, Lámfalussy Sándor, Rézler Gyula, Vaskovics A. László, Salamon Miklós, Huszár Rudolf, Bognár András, Lázár Árpád, Shpenik Ottó, Gyulassy Miklós, Fenyves Ervin, Jenkovszky László külföldi magyar származású tudósokat.

13.4. *Az Akadémia tiszteleti tagjává választotta:*

Wickmann, Bo; Koselleck, Reinhart; Haselsteiner, Horst; Walter-Klingenstein, Grete; Moscovici, Serge; Thirring, Walter; Burkard, Rainer; Salomaa, Arto; Vasil, Indra K.; Zawadzki, Saturin; Ernsts, Lev K.; Johnson, Stanley R.; Rodbell, Martin; Berkowitz, Ross Stuart; Gryglewski, Ryszard Jerzy; Winkler, Hans; Diehl, Volker; Engelbrecht, Jüri; Mamalis, A. G.; Maier, Giulio; Thomas, John Meurig; Laurent, Torvard; Friedlander, Gerhart; Halver, John Emil; Oliver, G. Stephen; Raven, Peter H.; Southwood, Richard; Szent-Györgyi, Andrew G.; Murata, Norio; Smith, A. David; Waldmann, Thomas A.; Wilke, Friedrich Ludwig; Durand-Delga, Michel; Hjelt, Sven-Erik Oskar; Kagan, Jurin M.; Konuma, Mishiji; Pitaevszkij, Lev P.; Stitenko, Alexej G. külföldi tudósokat.

14. A közgyűlés felkérte az Elnökséget, hogy küldjön ki bizottságot a tagválasztás rendszerének felülvizsgálatára és a külső tagok számának megállapítására.

15. A közgyűlés köszönetét fejezte ki Kosáry Domokosnak, hogy az ALLEA magyar elnökeként eredményesen tevékenykedett.

16. A közgyűlés a Doktorok Gyűlése választása alapján az elnökség doktor képviselőiként megerősítette

- Természettudományi szekció: Kiss Ádám, a fizikai tudomány doktora
- Élettudományi szekció: Nyéki József, a mezőgazdaság-tudomány doktora
- Társadalomtudományi szekció: Kiss Jenő, a nyelvtudomány doktora

doktor tagjait.

17. A közgyűlés felhatalmazta az elnökséget a közgyűlési határozat véglegesítésére.

AKADÉMIAI DÍJAZOTTAK

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége sok évtizedes, kiemelkedő jelentőségű, széles körű hazai és nemzetközi elismerést szerzett tudományos életművéért az 1998. évi

Akadémiai Aranyérmet

TARJÁN IMRE

akadémiai rendes tagnak,

nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanárnak, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem volt rektorhelyettesének, a Magyar Tudományos Akadémia Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya volt osztályelnökének adományozta a kristályfizika, a molekuláris biofizika és a felsőoktatási pedagógia területén kifejtett kimagasló tudományos iskolateremtő munkásságáért, magas szintű tudományos szervezői, tudományos közéleti tevékenységéért.

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége 1998-ban *Akadémiai Díjban* részesítette:

SIPTÁR Pétert (I. osztály), a nyelvtudomány kandidátusát, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos főmunkatársát A magyar mássalhangzók fonológiája című munkájáért.

GERGELY Jenőt (II. osztály) a történelemtudomány doktorát, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Újkori Magyar Történeti Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanárát A katolikus egyház története Magyarországon 1919–1945 című monográfiájáért.

Megosztott díjban részesítette

(III. osztály):

BÁRÁNY Imrét, a matematikai tudomány doktorát, az MTA Matematikai Kutatóintézetének tudományos tanácsadóját,

FEJES TÓTH Gábort, a matematikai tudomány doktorát, az MTA Matematikai Kutatóintézetének tudományos tanácsadóját,

MAKAI Endrét, a matematikai tudomány doktorát, az MTA Matematikai Kutatóintézetének tudományos tanácsadóját,

PACH Jánost, a matematikai tudomány doktorát, az MTA Matematikai Kutatóintézetének tudományos tanácsadóját a diszkrét és kombinatorikus geometria területén elért kimagasló eredményeikért.

Megosztott díjban részesítette

(IV. osztály):

SZUNDY Tamást, a mezőgazdaság-tudomány doktorát, az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetének tudományos tanácsadóját,

HORNOK Lászlót, a mezőgazdaság-tudomány doktorát, a Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont tudományos tanácsadóját, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mikrobiológiai Tanszékének egyetemi tanárát

a mikroszkópikus gombák változékonyságáért felelős geneti-

Tarján Imre átveszi az Akadémiai Aranyérmet

kai mechanizmusok tanulmányozása terén elért eredményeikért, a kromoszóma polimorfizmus, a mobil genetikai elemeket és a mikrovírusok szerepének jobb megismerését szolgáló vizsgálataikért, valamint a mező- és élelmiszergazdaságban fontos szerepet betöltő növényfajták nemesítése terén elért kimagasló kutatási eredményeikért és a felsőfokú képzésben kifejtett több évtizedes iskola-teremtő teljesítményükért.

Megosztott díjban részesítette

(V. osztály):

KOPPER Lászlót, az orvostudomány doktorát, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem I. Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézetének egyetemi tanárát,

TIMÁR Józsefet, az orvostudomány doktorát, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem I. Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézetének egyetemi tanárát

a Pathology Oncology Research, az orvostudomány kiemelkedően fontos területén elért hazai eredményeket a széles nemzetközi szakmai követelmény számára bemutató folyóirat létrehozásáért.

Akadémiai Díjban részesítette

GINSZTLER Jánost (VI. osztály), a műszaki tudomány doktorát, a Budapesti Műszaki Egyetem Mechanikai Technológiai és Anyagszerkezet-tani Tanszékének tanácskezelő egyetemi tanárát

a magas hőmérsékleten üzemelő kifáradásnak kitett acélok kezdeti károsodását megszüntető hőkezelési eljárás kidolgozásáért.

MAYER Istvánt (VII. osztály), a kémiai tudomány doktorát, az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetének tudományos tanácsadóját

a kvantumkémiai módszerek fejlesztésében — többek között a szakirodalomban ma már széles körben alkalmazott „Kémiai Hamilton-operátor” bevezetésével — elért, nemzetközileg elismert eredményeikért.

SZALAI Erzsébetet (IX. osztály), a szociológiai tudomány kandidátusát, az MTA Politikai Tudományok Intézetének tudományos főmunkatársát

a rendszerváltás nyomán kialakuló új politikai és gazdasági elit jellegének, érdekvil-

szonyainak, értékrendjének és kapcsolatszerkezetének elemzésére és feltárására irányuló — nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő fontosságú — tudományos munkásságáért.

STEINER Ferencet (X. osztály), a műszaki tudomány doktorát, a Miskolci Egyetem Geofizikai Tanszékének egyetemi tanárát

a robusztus statisztika elvi kérdéseinek és módszereinek fejlesztésében, földtudományi alkalmazásában, továbbá a gravitációs mérési adatok értelmezési módszereinek fejlesztésében elért kimagasló tudományos eredményeikért.

LOVAS Rezsőt (XI. osztály), a fizikai tudomány doktorát, az MTA Atommagkutató Intézetének igazgatóját

az atommagot alkotó nukleonok atommagbeli csomósodása kvantitatív elméletének kidolgozása terén elért tudományos eredményeikért.

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége 1998-ban *Akadémiai Újságírói Díjban* részesítette:

ÓTVÖS Zoltánt, a Népszabadság munkatársát a tudomány eredményeinek és a Magyar Tudományos Akadémia tevékenységének az olvasóközönség számára érthető formában történő rendszeres közvetítéséért, a tudomány és a tudomány művelői imázsának kedvező formálásáért.

GIMES Júliát, a Magyar Rádió főszerkesztőjét a Magyar Rádió tudományos műsoraiban hosszú évek óta folytatott magas színvonalú tudományos ismeretterjesztő tevékenységéért, amelyben kiemelt szerep jut az új hazai tudományos eredmények megismertetésének.

VIKOL Katalint és SZAKÁLY Istvánt, a Magyar Televízió szerkesztőit történelmi és művészettörténeti dokumentumfilmjeikért, amelyekben az ország és a szomszédos országok területén pusztulófélben lévő történelmi emlékekre irányították a figyelmet, az elektronikus újságírás legjobb eszközeinek alkalmazásával. Riportjaikat, filmjeiket a magas szakmai igényesség, és a rendkívül széles körű történelmi, művészettörténeti és általános társadalomtudományi tájékozottság jellemzi.

TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKOK

A közgyűlés hetében az MTA tudományos osztályai — a hagyományoknak megfelelően — tudományos ülésszakokat rendeztek. Az alábbiakban időrendben közöljük az előadók neveit és előadásai címeit.

Földtudományok Osztálya

május 6. *A Föld fejlődése és dinamikája* (MTA, felolvasóterem)

Mészáros Ernő: A különleges bolygó, a Föld; Meskó Attila: Áramlások a földképenben és a magban, néhány következmény; Bárdossy György: Hegységképződés és a kontinensek fejlődése; Czelnai Rudolf: Légkör-óceán kölcsönhatások (El Niño); Götz Gusztáv: A légkör dinamikája: rend és kaosz; Ádám József: A Föld dinamikus folyamatainak nyomon követése kozmikus geodéziai módszerekkel; Géczy Barnabás: Az élővilág fejlődésének nagy eseménye: a levegő meghódítása.

Agrártudományok Osztálya

május 6. *Élelmiszerbiztonság — kihívások — megoldások* (MTA, díszterem)

Somogyi Árpád: Élelmiszer-biztonság az EU igények tükrében; Nagy Béla: Kihívások és megoldási lehetőségek a szállmonellőzés területén; Füzi Miklós: A BSE és egyéb prion betegségek etiológiája és közegészségügyi megítélése; Rafai Pál: A mikotoxinok hazai előfordulása, a károk csökkentésének lehetőségei; Fazekas Béla-Zomborszky-né Kovács Melinda-Banczerowski Januszné: Fumolizin toxinok hazai előfordulása, állat- és humánegészségügyi vonatkozásai; Király Zoltán: A mezőgazdaság kemizálása és az élelmiszer-biztonság.

Biológiai Tudományok Osztálya

május 6. *A kelet-közép-európai ökológiai kutatóhálózat* (MTA, nagyterem)

Mészáros Ferenc-Korsós Zoltán: A biológiai sokféleség megőrzése. (Az állatvilág sokféleségének jellemzése Magyarországon); Kovácsné Láng Edit: Modell-jellelű, hosszú távú ökológiai kutatások; Borhidi Attila-Tuba Zoltán: Az éghajlat változásának hatása az élővilágra; Gallé László: Természetes szárazföldi élőközösségek ökológiája; Kozár Ferenc: A fenntartható mező- és erdőgazdaság ökológiai alapjai; Berczik Árpád: Folyóvizeink ökológiai kutatása; Herodek Sándor:

Állóvizek és vizes területek ökológiája; Borhidi Attila: Ökológiai Központ és Hálózat: szervezet, működés, finanszírozás.

Matematikai Tudományok Osztálya

május 6. *Konvex és kombinatorikus geometria* (MTA, kisterem)

Bárany Imre: A Sylvester-problémáról; Bezdek András: Egybevágó testek elhelyezéseinek sűrűségéről; Elekes György: Távoltságok, illeszkedések, polinomok; Fejes Tóth Gábor: Sűrű elhelyezések és ritka fedések szerkezetéről; Makai Endre: Konvex testekhez hozzárendelt testek; Pach János: Sik mezőben hármas út.

Fizikai Tudományok Osztálya

május 6. *A fizika fejlődési irányai* (MTA, kisterem)

Szépfalusi Péter: Kaosz és koherencia Bose-kondenzált gázokban — úton az atomlézer felé; Bíró Tamás: A kvark-anyag hadronizációja; Somorjai Endre: Protonban gazdag magok szintézise az Univerzumban; Rontó Györgyi: UV dozimetria és ürbiológia.

május 7. *A lézerfizika újabb eredményei* (MTA, kisterem)

Szabó Gábor: Hullámcsomag dinamika és kvantumkontroll; Varró Sándor: Diszkrét szerkezetű elektron- és fényspektrumok megjelenése szuperintenzív lézerekben; Körmendy Ferenc: Lézergerjesztés multi-GeV energiákra és terawattos lézerimpulzusok; Janszky József: Kvantumteleportáció; Bakos József: Atomok hűtése lézerrel; Szörényi Tamás: Lézerek mikroelektronikai alkalmazása.

május 7. *Szilárdtestkutatás — 1998* (MTA, felolvasóterem)

Jánossy András: Nagyfrekvenciás ESR magas hőmérsékletű szupravezetőkkel rokon antiferromágnesekben; Kollár János: Szerkezetek stabilitásának ab-initio számítása; Faigl Gyula-Oszlányi Gábor-Pekker Sándor-Bartel Gábor-Tegze Miklós: „Nobel-díjas molekulák” polimerjei; Groma István: Stochasztikus jelenségek diszlokáció rendszerekben; Menyhárd Miklós: Kisenergiájú ionbombázás által indukált változások a felület közelében.

A Műszaki, a Matematikai, az Orvosi, a Kémiai, a Gazdaság- és Jogtudományok, valamint a

Fizikai Tudományok Osztályának együttes tudományos ülése

május 7. *A modern élet kockázatai, a kockázat csökkentésének és elhárításának lehetőségei* (MTA, nagyterem)

Szabadvány Ferenc: Történeti áttekintés a környezeti ártalmakról; Marx György: Köznapi lakossági kockázatok; Vajda György: A villamos energiaellátás társadalmi kockázatai; Fonyó Zolt: Energiahordozók környezetszennyezése és környezetkímélő technológiái; Székács András: A növényvédőszeresek kockázatai; Besznyák István: Műteti kockázatok; Borvendég János: A gyógyszerfogyasztás kockázatai; Bényei András: Közlekedési kockázatok; Zsuffa István: Az árvíz elleni védekezés kockázatai; Dulácska Endre: Tartószerkezetek, földrengés; Magyar József: Gépészeti rendszerek kockázatai; Tusnády Gábor-Mályusz Károly: A kockázat matematikai kezelése; Lamm Vanda: A kockázatok jogi vonatkozásai.

Az Orvosi Tudományok és a Biológiai Tudományok Osztályának együttes tudományos ülése

május 7. *Az orvostudományi egyetemeken működő MTA támogatott kutatócsoportok újabb eredményei* (MTA, kisterem)

Kosztolányi György: Genom-instabilitás és emberi patológia; Muszbek László: A véralvadás XIII-as faktorának újabb klinikai vonatkozásai; de Châtel Rudolf: Új endogén diuretikus anyagok szerepe a keringésszabályozásban ép és kóros körülmények között; Romics László: Új adatok az atherogenesis és thrombogenesis pathomechanizmusáról; Tulassay Zolt: Osteopenia az emésztőrendszer betegségeiben; Nász István: Az adenovírus kutatás új irányai; Gergely Lajos: Papilloma és herpeszvírusok az emberi daganatokban; Szende Béla: A sejtszaporodás és sejthalál szabályozását befolyásoló tényezők; Sipiczki Máttyás: Fejlődésbiológiai vizsgálatok mikroorganizmusoknál; Damjanovich Sándor: Szupramolekuláris receptor struktúrák szerepe a jelátvitelben; Spät András: A K+sejttaktiváló hatásának mechanizmusa; Sarkadi Balázs: ABC transzporterek: a membrán ATPázok újonnan megismert csoportja; Ádám Veronika: Oxidatív stressz hatása a kalcium- és energia-háztartásra a központi idegrendszerben; Kéri György: Új típusú tirozin kináz gátló molekulák programozott sejthalált indukáló hatása; Somogyi Béla: Az izomfehérjék dinamikájának vizsgálata fluoreszcencia spektroszkópiás módszerekkel; Sétáló György: Neuropeptiderg rendszerek és neuropeptid analógok: szerkezet-

hatáskutatás; Halász Béla: Újabb észleleteink a septum és a hypothalamus neurokémiai felépítéséről és a gonádok központi idegrendszeri kapcsolatairól; Lénárd László: A tanulás és megerősítés központi idegrendszeri mechanizmusai: éhség-motiváció és addikció; Hámori József: Projekciós, serkítő idegsejtípus a kisagykéregben; Tóth Ida: Atlenutált és rekombináns neurotróp vírusok alkalmazása transzneurális pályakövetésre; Telegdy Gyula: Nitrogén-monoxid szerepe a tanulási és memória folyamatok szerveződésében; Knoll József: A depresszió kutatás új eredményei; Szolcsányi János: Capsaicin és a nociceptív primer afferens neuronok farmakológiája; Magyar Kálmán: Neuroprotektív mechanizmusok; Trón Lajos: Funkcionális agyi vizsgálatok pozitron emissziós tomográfiával.

Filozófiai és Történettudományok Osztálya

május 8. *„Zengjétek vissza az időnek bércei, századok”* (MTA, kisterem)

Gergely András: Sikeres vagy sikertelen 1848-as forradalmak?; Szász Zoltán: A magyar '48 és a nemzetiségi kérdés; Hermann Róbert: Eredmények és feladatok az 1848/49-es szabadságharc hadtörténetének kutatásában.

Gazdaság- és Jogi tudományok Osztálya

május 11. *A magyar társadalomtudományok válasza a századvég kihívásaira* (MTA, kisterem)

Simai Mihály: A globális változások (hatások) és a társadalomtudományok; Kulcsár Kálmán: Az euro-atlanti integráció mint társadalomtudományi probléma; Enyedi György: A regionális és a városfejlődés kihívása; Szabó András: Társadalmi zavarok, devianciák, erőszak, bűnözés.

Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya

május 14. *Petőfi-émlékezés* (MTA, kisterem)

Margócsy István: Petőfi dilemmái. (Individuális és közösségi elkötelezettség lírájában); Zentai Mária: Petőfi epikája; Hermann Róbert: Petőfi és a szabadságharc tábornokai; Köpeczi Béla: A franciák Petőfije; Szathmári István: Petőfi hatása az irodalmi és a köznyelvre.

Műszaki Tudományok Osztálya

május 14. *100 éve született Jendrassik György (1898–1954) akadémikus* (MTA, felolvasóterem)

Terplán Zénó: Jendrassik-életpálya; Czibere Tibor: A Ganz-Jendrassik-motorok jelentősége; Gyarmathy György: A Jendrassik-gázturbina és -nyomáscserélő.

A VEZETŐSÉG NAPIRENDJÉN

ELNÖKSÉG

1998. FEBRUÁR 24.

1. Tájékoztatás a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj-pályázatról.

A kuratórium elnöke, Gergely János akadémikus beszámolt arról, hogy a kuratórium jóváhagyta a pályázati kiírást, a szervezeti és működési szabályzatot. A pályázati kiírás megjelent az Akadémiai Értesítőben és a Művelődési Közlönyben. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj bevezetése és működése a Vezetői Kollégium 1997. november 25-i és a kuratórium 1998. január 12-i ülésén jóváhagyott ütemezés szerint folyik.

2. A tagválasztás elveiről Vizi E. Szilveszter alelnök tájékoztatását követően eszmecsere folytatott az elnökség.

A tagválasztás során az elnökség joga, hogy a tudományos osztályok között elosztandó levelezőtag-helyek számára javaslatot tegyen, ám az egyes osztályok által ajánlott

sorrendtől nem térhet el. A március 24-i elnökségi ülésen osztják el a levelező tagsági helyeket.

A levelező tagságra vonatkozóan a következő alapelveket fogadták el:

a) be kell kerülnie az Akadémiába azon személyeknek, akik történelmi távlatban méltóak rá,

b) ne kerüljenek be azon személyek, akik történelmi távlatban nem méltóak rá,

c) célszerű lenne az egyes osztályok esetében az akadémiai doktorok számával észszerű arány kialakítása és annak tükrözése a levelező tagok számában,

d) a működőképesség szempontjából fontos a korösszetétel,

e) törekedni kell a tudományterületek széles lefedésére,

f) fontos lenne egyes tudományterületek preferálása, ehhez azonban elfogadott tudománypolitikai irányelvek lennének szükségesek.

A VEZETŐK PROGRAMJÁBÓL

(1997. szeptember vége–1998. május)

GLATZ FERENC elnök*

1997. szeptember 29. „Tudomány, tudománypolitika és kultúrnemzet”. Megnyitó előadás a Domus Hungarica felavatásán

október 8. „A magyar nyelv ápolása és az Akadémia feladatai”. Előadás az Írószövetségben (Göncz Árpád köztársasági elnök társaságában).

október 14. A vidéki akadémiai bizottságok vezetőinek értekezlete az elnöknel.

október 28. Fogadja az országos szakszervezetek vezetőit az akadémiai kutatóhálózati érdekképviselet, valamint a tudományos dolgozók bérrendezése tárgyában (Keviczky Lászlóval, Náray-Szabó Gáborral).

október 29–november 1. Részt vesz az Európai Unió kiterjesztését tárgyaló nemzetközi konferencián.

november 3–7. A Magyar Tudomány Napjának rendezvényei: 3-án a székházban nyitóelőadás az

* A program nem tartalmazza az elnök vezetésével rendszeresen tartott akadémiai fórumok időpontjait (hetente apparátus-értekezlet, kéthetente Vezetői Kollégium, havonta elnökségi ülés és az osztályelnökök konzultációja, a Konzolidációs Bizottság és az osztálytitkárok ülése, az akadémiai kerekasztal havonta tartott ülései).

Nem tartalmazza továbbá az általa vezetett fejlesztési program több tucat ülését (környezet, víz, Duna, Alföld, területfejlesztés, földtudomány, kisebbségi kérdés, magyarságkép, magyar nyelv, közegészségügy), valamint a Duna Bizottság havonta (november–április) tartott üléseit.

3. Az elnökség döntött arról, hogy a közgyűlés 1998. május 4–5-én kerüljön megrendezésre. Az Akadémikusok Gyűlését 1998. május 4-én délutánra javasolják összehívni. A közgyűlés tagválasztó, munkaközgyűlés.

4. Az 1997. decemberi közgyűlés határozatát véglegesítette az elnökség.

5. Az elnökség bizottságot küldött ki a tudományos könyvtárak helyzetének felmérésére, a tudományos folyóiratok beszerzési problémáinak feltárására. Az ad hoc bizottság szervezésével és vezetésével Bazsa György rektor urat bízta meg. A bizottság jelentést készít az elnökség részére.

6. Láng István tájékoztatta az elnökséget az UNESCO „A Tudomány Világkonferenciája” című rendezvényéről (1999. június 26–július 1.).

7. Az előterjesztő (Harmathy Attila alelnök) külföldi útja miatt későbbre halasztották az akadémiai törvény módosítása országgyűlési tárgyalásáról szóló tájékoztatást és a kettős állampolgárok levelező, illetve külső taggá választásáról szóló alapszabály-értelmezést.

1998. MÁRCIUS 10.

Az elnökség kihelyezett, rendkívüli ülést tartott Martonvásáron.

1. Az ülés napirendjén a diszciplinaviták előkészítése szerepelt. Vitaindítóul Glatz Ferenc, az Akadémia elnöke, valamint felkérésére Lipták András, Pataki Ferenc, Fried-

rich Péter osztályelnökök írásos anyagot készítettek. A vitában véleményt nyilvánított az elnökség minden tagja, ami önmagában is mutatja a kérdés felvetésének időszerűségét, fontosságát. (A diszciplinavitákról készült beszámolóinkat következő számunkban olvashatják.)

Hosszú gondolkodási folyamat első lépésének tekinti az elnökség a téma megkezdett tárgyalását. Nem tudományelméleti vita kezdeményezése a cél, sokkal inkább a kérdéskör pragmatikus megközelítése indokolt. A diszciplína ebben a vonatkozásban csak segédfogalom. A továbbiakban az elemzések elkészítésekor a világtendenciák feltárása, a hazai helyzetkép megfogalmazása után, a trendek felvázolására kerüljön sor. Meg kell ismerni a külföldön elfogadott tudománybesorolási rendszereket, és össze kell vetni a hazaival.

A tudományos osztályok előzetes vitatervet készítenek erről még az első félévben. Ahol szükséges és indokolt, tegyenek javaslatot osztályok közti bizottságra.

A hazai diszciplináris beosztásokban megmutatkozó különbségeket (Akkreditációs Bizottság, Doktori Tanács stb.) meg kell vizsgálni. E feladatra az elnökség Bazsa György rektort, valamint Harmathy Attila alelnököt és Náray-Szabó Gábor főtítkárhelyettest kérte fel.

2. Az elnök kezdeményezésére — napirenden kívül — véleménycserét folytatott az

ünnepi ülésen; 4-én a tudományos könyvkiállítás megnyitása; 5-én az Országos Diákköri Konferencia fődíjainak átadásán megnyitó beszéd; 6-án „Akadémia és egyházi tudományosság”. Megnyitó előadás az Ismeretterjesztő Bizottság „Vallás és tudomány” c. értekezetén.

november 12. „Az állam és kötelességei a kisebbségi tudományosság érdekében”. Megnyitó előadás „A Kolozsvári Egyetem 126 éves” c. konferencián.

november 13. Debrecen. Nyitóelőadás a Debreceni Akadémiai Bizottság értekezetén.

november 22. Köszöntő Habsburg Ottó 85. születésnapján a nemzeti múzeumi ünnepségen.

december 15. Közgyűlés.

1998. január 6. Kaposvár. „Európai integrációk és a regionális fejlődés tegnap és ma”. Ünnepi előadás Somogy megye ötszáz éves fennállása alkalmából.

január 18. Előadás a budapesti gettó felszabadulásának évfordulóján.

január 22. Köszöntő Pataki Ferenc osztályelnök 70. születésnapján. — Az „Év Embere” díj kuratóriumának elnökeként ünnepi beszéd a Vigadóban.

január 23. „Folyamatosság a magyar kultúrában”. Előadás a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány díjainak átadása alkalmából.

január 26. Fogadja Andrej Plesu (külügy-) és Tokaji György (kisebbségügyi) román minisztereket. Megbeszélés a közép-európai kisebbségek kérdéséről, az MTA tervezett szerepvállalásáról.

január 28. „A polgár tegnap és ma”. Előadás Szentendrén a „Közélet és kultúra” c. fórumon.

január 30. „Akadémia, tudomány és közélet”. Előadás a Komedium Színház pódiumvitájának vendégeként.

február 2. Az akadémiai törvény az Országgyűlés Tudományos és Oktatási Bizottsága előtt (Harmathy Attilával, Náray-Szabó Gáborral).

elnökség a levelezőtag-választás egyes kérdéseiről. A vita főképp a 70 év feletti levelező tagok választásával kapcsolatban abban a kérdésben összpontosult, hogy a 200 fő 70 év alatti taglétszám értelmezése miként történjen: vagyis a 70 év feletti levelező tagnak ajánlottak mellett lehet-e újabb jelölteket állítani? Vita bontakozott ki az osztályok közötti egyenletes levelezőtag-szám, illetve a differenciált javaslat elfogadása körül. Az elnökség többsége az egyenlő elosztás mellett foglalt állást. Végleges döntést az Elnökség 1998. március 24-i ülésén hoz.

1998. MÁRCIUS 24.

1. Az elnökség titkos szavazással dönt az 1998. évi *Akadémiai Aranyérem*, az *Akadémiai Díjak* és az *Akadémiai Újságírói Díj* odaítéléséről.

2. Az alapszabály szerint a tagválasztást megelőző 6 héttel kell megállapítani a megválasztható levelező tagok számát. (Tekintettel arra, hogy az Akadémikusok Gyűlése 1998. május 4-én ül össze, a határnap március 23. volt.) A döntés értelmében 34 fő levelező tag választására kerülhet sor.

Az elnökség — többségi szavazással — a 34 helyet egyenletes, osztályonként 3-3 főben állapította meg. A fennmaradó egy helyet az Orvosi Tudományok Osztályának adta.

A tudományos osztályok szavazásai alapján 35 fő kapta meg a szükséges többséget

(50%+1) a rendes taggá választáshoz. Az elnökség mind a 35 fő megválasztásával egyetértett.

Az elnökség egyhangú szavazással elfogadta a tudományos osztályok által jelölt külső (35 fő) és tiszteleti (39 fő) tagok számát.

3. A kutatóintézeti konszolidációs folyamatra vonatkozó közgyűlési határozatok végrehajtásának aktuális helyzetéről Keviczky László főtitkár tájékoztatta az elnökséget. Az intézethálózat átalakításával összefüggő telephely-változtatások folynak. Az ezekkel összefüggő költségvetés az esedékességnek megfelelően jóváhagyásra került. Esetenként gondot okoz a kettős telephely átmeneti üzemeltetéséből adódó többletköltségek finanszírozása. A szervezeti változások jelenlegi állásáról részletes felmérés készül.

4. Az akadémikusok szociális helyzetéről, egészségügyi ellátásuk színvonaláról készülő felmérés beindításáról Vizi E. Szilveszter alelnök adott tájékoztatást. A felmérést először a potenciálisan legrosszabb helyzetben lévő réteg, az akadémikusok özvegyei körére terjesztik ki. Az értékelő tanulmányt az Elnökség őszi ülésének napirendjére készítik el. Az akadémikusok egészségügyi ellátását a SOTE rektorának támogató egyetértésével továbbra is a fővárosi Kútvölgyi Kórház biztosítja.

5. A Duna Bizottság munkájáról Glatz Ferenc elnök adott tájékoztatást.

február 4. Az akadémiai törvény a Kulturális és Sajtóbizottság előtt (Harmathy Attilával, Náray-Szabó Gáborral).

február 18. „Az akadémiai belső reform kérdései”. Előadás és konzultáció a 200 közgyűlési doktor képviselő megbízólevelének átadása alkalmából (Keviczky Lászlóval).

február 20. Elnököl és bevezetőt tart a Parlamentben a „Magyarország 2000” c. konferencián az Országgyűlés elnöke, a miniszterelnök, a pénzügy-, az ipar- és kereskedelemügyi, valamint a művelődési miniszter társaságában.

március 5. „Vállalati szféra és intézeteink” témakörben megbeszélés az MTA agrártudományi intézeteinek igazgatóival (Teplán Istvánnal). — „A magyar nyelv nagyszótárának kérdései”. Előadás és nyílt vita az MTA Nyelvtudományi Intézetében.

március 6. „A magyar műszaki értelmiség és az európai integráció”. Előadás a Szabadalmi Hiva-

talban a Jedlik Ányos-díj átadása alkalmából. — Fogadja az Albán Tudományos Akadémia elnökét és alelnökét, akiket tájékoztat a magyar akadémiai reformról.

március 11. A Tudánypolitikai Kollégium ülése. Előterjesztő a Tudomány Napja és a tudánypolitikai alapelvek kérdéskörben. — Délután Pécsre látogat. A Pécsi Akadémiai Bizottság közgyűlésén a tudánypolitikai alapelvekről és az akadémiai belső problémákról folytat eszmecsere. Este konzultáció a helyi akadémikusokkal a területi bizottságok helyzetéről.

március 12. Szeged. Konzultáció az SZBK vezető kutatóival az intézetkonszolidációról, az alkalmazott és alap kutatásokról, a biológiai kutatások magyarországi helyzetéről. — Részvétel és felszólalás a Szegedi Akadémiai Bizottság ülésén. Konzultáció a szegedi akadémikusokkal az akadémiai-főiskolai értelmiség helyzetéről. — A megyei és városi önkormányzat vezetőivel a

A szóbeli tájékoztatás szerint az elnökség az 1997. októberi rendkívüli ülésen jól döntött, amikor nem valamiféle hivatalos álláspontot képviselő akadémiai bizottság, hanem tanácsadó testület felállítását javasolta a miniszterelnök megkeresésére. A bizottság elnöki tisztét az MTA elnöke látja el, tagjait a miniszterelnök kérte fel. A bizottság működése a sajtóban ábrázolténál jóval kiegyensúlyozottabb volt, konszenzus alakult ki a környezetvédő és vízügyi szakemberek között is.

6. Az 1998. évi Magyar Tudomány Napja megrendezésének koncepcióját Náray-Szabó Gábor főtitkárhelyettes terjesztette elő. Cél: a tudomány széles körű elismerésének és presztízsének növelése, az eredmények bemutatása. A rendezvénysorozat keretében az 1997. évinél összehangoltabb programokra, minőségi szelekcióra van szükség.

Az MTA a társrendezőkkal megkezdte az 1998. évi rendezvénysorozat előkészítését. Az elképzelésekről az MTA elnöke tájékoztatta a kormány mellett működő Tudománypolitikai Kollégiumot.

7. Az elnökség elfogadta az 1998. májusi közgyűlés tárgysorozatát. A közgyűlés tagválasztó, munkaközgyűlés lesz. A közgyűlés ideje alatt össze kell hívni az Akadémikusok Gyűlését a tagválasztás lefolytatására.

8. Lipták András osztályelnök a Széchenyi Professzori Ösztöndíjak kapcsán felme-

rült etikai aggályokról számolt be. Javasolta: szülessen elvi állásfoglalás, hogy erre az ösztöndíjra akadémikusok ne pályázzanak.

Az elnökségi álláspont kialakítására ad hoc bizottságot küldött ki az elnökség. Tagjai: Harmathy Attila (elnök), Lipták András, Kulcsár Kálmán, Kovács Ferenc osztályelnökök.

1998. ÁPRILIS 21.

1. Az Akadémia 1999. évi költségvetési irányelveit a közgyűlés elé terjesztést megelőzően részleteiben tárgyalta meg az elnökség. Az 1999. évi költségvetés több ponton a folyamatban levő feladatok feltételeit kívánja megteremteni: az intézeti konszolidáció zavartalan befejezéséhez, az Akadémiai Könyvtár működtetéséhez, az Akadémiai Kutatási Programokhoz, a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjhoz, a NIIF Program további működéséhez, a nemzetközi egyezményekben vállalt feladatok teljesítéséhez, a nemzeti stratégiai kutatásokhoz többlettámogatást igényelt az Akadémia. Mivel a jövő évi bérpolitikai elvek még nem ismeretesek, az 1999. évi központi illetményfejlesztésekkel, illetve azok fedezetével az irányelvek nem számolhattak.

2. Az intézethálózat konszolidációs folyamatáról, a feladatok végrehajtásának állásáról Keviczky László főtitkár tájékoztatta az elnökséget. A tájékoztató kitért a konszolidációs célra felhasznált források felosztási

tudomány és felsőoktatás szegedi és régióbeli helyzetéről tanácskozik.

március 13. „Március 150 esztendővel ezelőtt”. Ünnepi előadás az MTA Zenetudományi Intézetében.

március 16. Kaposvár. „A magyar nyelv jövője”. Előadás a Magyar Nyelv Hetének nyitóünnepségén. — Részt vesz a TIT évi közgyűlésén (Benkő Loránddal).

március 17. Megnyitó beszéd az EKOTÉKA Könyvkiállításon (Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem).

március 26. Veszprém. A Veszprémi Akadémiai Bizottság ülésén az Akadémia belső reformjáról beszél. — „Történelmi közgondolkodásunk érzékeny kérdései”. Előadás a Veszprémi Egyetemen.

március 27. Munkácsy Bernát és Steindl Imre nevére tett alapítványokról megállapodást ír alá Peter Munkkal. Este: tárgyal P. Munkkal és a kormány több tagjával a tudomány finanszírozásáról.

április 3. „Az értelmiség szerepe az újkori magyar történelemben”. Előadás a MOTESZ-ben.

április 7. „Történelemtanítás és az ezredforduló történet szemléleti kihívásai”. Előadás a Történelemtanítók Országos Értekezletén.

április 21. „Kultúrnemzet és tudomány az európai integráció korában”. Bevezető előadás a Magyar Professzorok Világtalálkozóján.

április 22. „Az akadémiai reformokról”. Előadás és konzultáció a közgyűlési doktor képviselők ülésén.

április 27. „Kisebbségkutatás Magyarországon. Hagyományaink és lehetőségeink”. Megnyitó előadás az MTA Kisebbségkutató Műhelye avatásán.

május 4–5. Közgyűlés. Ennek keretében fogadást ad az MTA külső tagjainak.

május 7. Egy tudományos és kulturális csatorna lehetőségei a tv-ben. Konzultáció Révész T. Mihállyal, az MTV Rt. kuratóriumi elnökével. — „Vállalkozások lehetséges kutatómegrendelése

elveire, az intézeti mozgások (költözések) helyzetének bemutatására. A felszabaduló épületek hasznosításáról a Konszolidációs Bizottság május 24-i ülésén tárgyal, ezt követően az elnökség júniusi napirendjére kerül.

3. Az Akadémiai Könyvtár középtávú fejlesztési koncepción alapuló konszolidációjáról Náray-Szabó Gábor tájékoztatta az elnökséget. A fejlesztési koncepció keretében megtörtént a profiltisztítás, a hagyományos gyűjtőkör fenntartása. Országos feladatkörű szakkönyvtárként felelős a nyelvtudomány, az ókortörténet és a klasszika-filológia, valamint az orientalisztika gyarapításáért, emellett gyűjti az irodalomtudomány, az irodalomtörténet, a magyar történelem, a tudományszervezés és a tudománytörténet irodalmát is. A természettudományos anyagok gyűjtését lezárják, és azt a későbbiekben létrehozandó elektronikus adathordozókra épülő természettudományi szakkönyvtár keretei között kell folytatni.

4. Az elnökség jóváhagyólag tudomásul vett a NIIF Programról kapott tájékoztatást. Megállapította, hogy az 1986-ban indult Információs Infrastruktúra Program (IIF), amely jelenleg Nemzeti Információs Infrastruktúra Programként (NIIF) létezik, a felsőoktatási, kutatóintézeti és közgyűjteményi kör egyik legsikeresebb vállalkozása. Az elnökség üdvözölte az OMFB, MKM és az

MTA vezetésének megállapodását — több más tárca csatlakozása mellett — a program folytatásáról, az új működési rend kialakításáról. Az elnökség szükségesnek tartja a program folytatását.

5. Egyebek között

5. 1. Tájékoztatta az Elnökséget az Akadémia elnöke arról, hogy az UNESCO Tudományos Világkonferenciája szervezésére a Tudománypolitikai Kollégium 60 millió forintot hagyott jóvá.

5. 2. A Földművelésügyi Minisztérium és az MTA közötti együttműködési szerződést kiegészítő megállapodást kötött a két intézmény, melynek értelmében az FM 20 millió forinttal támogatja az agrár kutatóintézetek EU-csatlakozási témában végzett kutatásait.

5. 3. Az elnökség köszönetét fejezte ki Besznyák István, Bodnár György, Hatvani László doktor képviselőknek az elnökségben végzett hároméves munkájukért.

1998. MÁJUS 26.

1. Az elnökség Glatz Ferenc elnök előterjesztése alapján megvitatta a „Tudománypolitika az ezredforduló Magyarországon” című anyagot. Az előterjesztett anyag vitakérdéseket, nem pedig tudománypolitikai irányelveket fogalmazott meg. Az elnökség egyetértett azzal, hogy a stratégiai kutatások egyik irányaként is induljon meg a megbeszéléssorozat a fenti témáról. A kiterjedt vita során a hozzászólók egybehangzóan hiány-

AZ ELNÖKSÉG ÚJ DOKTOR KÉPVISELŐI*

NYÉKI JÓZSEF

Kutatási területe: a külföldi gyümölcsfajták honosítása, fajfenntartása és üzemi bevezetése, gyümölcsfajták virágzásbiológiája és termékenyülése, 1996-tól a DATE Szarvasi Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Főiskolai Karán a Térségfejlesztési, Informatikai és Szaktanácsadási Központ vezetője.

KISS ÁDÁM

Kutatási területe: az alacsony és középenergiás kísérleti magfizika, nehézionfizika, neutronfizika. Az MTA Magfizikai Bizottsága és az Országos Atomenergia Bizottság tagja. Az ELTE Atomfizikai Tanszékének egyetemi tanára. 1998 augusztusától az Oktatási Minisztérium felsőoktatási és tudományos ügyekért felelős helyettes államtitkára

KISS JENŐ

Kutatási területe: a magyar dialektológia és nyelvtörténet, szociolingvisztika, etimológia. 1991 óta az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszékének tanszékvezető professzora. A Magyar Nyelvtudományi Társaság főtktára, akadémiai díjas.

* Kapcsolódó írásunkat lásd e számunk 20. oldalán!

pótlónak tartották, ezért szorgalmazták az anyag elkészítését.

2. Az elnökség véglegesítette a májusi közgyűlés határozatait.

VEZETŐI KOLLÉGIUM

1998. FEBRUÁR 18.

1. A Vezetői Kollégium megvitatta és néhány kiegészítéssel elfogadta az elnökség I. félévi munkatervének tervezetét, javasolta annak az elnökség elé terjesztését.

2. Tájékoztatást kapott a Vezetői Kollégium a Nemzeti Tankönyvkiadó privatizációja kapcsán az MTA-nak átadni szándékozott tulajdonáról. Az Akadémia elnöke elmondta, hogy először 1996 őszén keresték meg az MTA-t ebben az ügyben. A gondolat felvetődése után akadémiai szakértők áttekintették a Tankönyvkiadó főkönyveit, és megállapították, hogy egy jól működő, nyereséges vállalat. Az Akadémia résztulajdonosként saját könyvkiadói tevékenységét is kedvezőbb helyzetbe hozhatja.

Az információk szerint portfóliócsereével juthatna az Akadémia a Tankönyvkiadó 10%-os tulajdonjogához.

3. Az elnökség 1997. novemberi állásfoglalásával véleményt nyilvánított arról, hogy a Nagylexikon kiadásában, szakértői szinten, Konzultatív Szerkesztőbizottság közreműködésével vállal részt.

Az Akadémia elnöke ezt követően levélben fordult a korábbi (1988-ban felkért, valójában az előző szerkesztők által fel nem osztatott) szerkesztőbizottsági tagokhoz, vállalnának-e a — most már biztosnak látszó alapokon álló — kiadásban feladatot.

A beérkezett válaszok ismeretében körvonalazódik a Konzultatív Szerkesztőbizottság. Néhány szakterületen azonban további szakértők bevonására lenne szükség. Ezért a Vezetői Kollégium felkérte az Akadémia elnökét, levélben forduljon a tudományos osztályok elnökeihez, bemutatva a közreműködő tudósok névsorát, kérve annak kiegészítését. A VK állásfoglalása szerint a Konzultatív Szerkesztőbizottság elnöke az Akadémia elnöke, társelnöke Vámos Tibor legyen. (A kérdésről l. írásunkat a 64-65. oldalon.)

4. Az akadémiai törvény módosításának parlamenti bizottsági vitáiról Harmathy Attila alelnök tájékoztatta a Vezetői Kollégiumot. Beszámolt arról, hogy két bizottság tárgyalta a törvénymódosítást. Mindkét bizottság ellenszavazat nélkül, néhány tartózkodással általános parlamenti vitára alkalmasnak minősítette. A törvényhozó testület még hátralévő működési idejében, a legsürgősebb tárgyalásra váró ügyek között sajnos nem szerepel az akadémiai törvény módosítása. Ezzel feltehetően az új Országgyűlés fog foglalkozni.

sei". Konzultáció az MTA kémiai intézetei igazgatóival.

május 8. A tudánypolitikai alapelvek vitájának előkészítése. Előterjesztés és vita az OMFB-ben. — Az Akadémia és a magyar tudomány. Tv-kerekasztal (Gergely Jánossal, Ormos Pállal, Tuschák Róberttel, Náray-Szabó Gáborral, Kristó Gyulával, Szegő Károllyal, Friedrich Péterrel, Bauer Győzővel).

május 13. „Izrael állam és a hidegháború (1945–1998)". Megnyitó előadás az Izrael múltját tárgyaló tudományos ülésen.

május 21. Debrecen. „Fejlesztési programok a MTA-n". Előadás az Alföld-kutatás fejlesztési programjának bejelentése alkalmából.

KEVICZKY LÁSZLÓ főtítká

1997. szeptember 29. AKT-ülés.

október 1. AKVT-ülés.

október 3. Konferencia a felsőoktatás finanszírozásáról.

október 8. Tárgyalás az Akadémiai Kiadóval. — Elnökségi ülés.

október 9–10. Kétnapos COSY-konferencia.

október 13. Főtítkári értekezlet.

október 14. Tárgyalás az Akadémiai Kiadó képviselőivel.

október 15. Megbeszélés az akadémiai intézetek igazgatóival. — Informatikai Kormánybizottság ülése.

október 16. MTA Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának ülése.

október 22. Konzolidációs Bizottság ülése. — ESF magyar nemzeti bizottságának ülése.

október 28. Megbeszélés az országos szakszervezetek vezetőivel az akadémiai kutatóhálózati érdekképviselő, valamint a tudományos dolgozók bérrendezése tárgyában

október 31. OMFB Tanács ülése.

5. A Könyvtári Bizottság megalakulásáról Náray-Szabó Gábor főtítkárhelyettes, elnöki biztos számolt be. A Könyvtári Bizottság alakuló ülésén az Akadémia elnöke is részt vett. Köszöntőjében felhívta a bizottság figyelmét szakmai felelősségére, a szükséges döntések mielőbbi meghozatalára.

Náray-Szabó tájékoztatása szerint az átalakításokkal 24,6 millió forint takarítható meg, ezzel is csökkentve a költségvetési hiányt. Az összeg a Közalkalmazotti Tanáccsal és a szakszervezetekkel egyeztetetten leépítésre kerülő álláshelyek felszabaduló bére. A következő évre ezzel elérhetővé válik a könyvtári viszonylatban általánosan elfogadott 50% bér és 50% egyéb költségarány.

Az informatika a könyvtáron belül nagyon gyenge, mivel az előző vezetés erre nem helyezett kellő súlyt. Pótlása nélkülözhetetlen, megoldásához pénzre és időre van szükség. Náray-Szabó Gábor biztosította a VK-t, hogy az átalakítás ideje alatt a könyvtár szolgáltatása változatlan színvonalon folytatódik.

A VK állást foglalt az Akadémiai Könyvtárat az utóbbi időben érő méltatlan bírálatokról. Felhívta a könyvtári vezetők figyelmét arra, hogy az ilyen megnyilatkozásokat szakszerűen, határozottan utasítsák vissza.

6. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriumának megalakulásáról, a pályázat meghirdetéséről Gergely János kuratóriumi elnök adott tájékoztatást.

A VK köszönetét fejezi ki Gergely Jánosnak a pályázat gyors előkészítéséért és meghirdetéséért.

7. Az 1998. májusi tagválasztást előkészítő bizottság elnöke, Vizi E. Szilveszter alelnök tájékoztatást adott a bizottság tevékenységéről.

1998. MÁRCIUS 4.

Az ülés az elnökségi ülést készítette elő.

1. A diszciplína-viták március 10-i elnökségi ülésének előkészítésére véleménycserét folytatott a Vezetői Kollégium. A megbeszélés alapjául szolgált Glatz Ferenc elnök, valamint Friedrich Péter, Lipták András és Pataki Ferenc osztályelnökök írásos anyaga. (A diszciplínavitákról szóló beszámolókat a következő számunkban olvashatják.)

2. Az Akadémia rendes, levelező, külső és tiszteleti tagjainak megválasztását előkészítő bizottság javaslatát tárgyalva a Vezetői Kollégium véleménye megoszlott a levelező tagok osztályonkénti számának differenciált vagy egyenletes elosztását illetően. A döntést az elnökségre bízta.

3. Az 1998. májusi közgyűlés tárgysorozatára vonatkozó javaslatot a VK módosításokkal elfogadta és annak az elnökség elé terjesztését jóváhagyta.

1998. MÁRCIUS 25.

1. A Vezetői Kollégium kötetlen eszmecserét folytatott az 1998. március 24-i elnök-

november 4. Tudományos Újságírók Kamarájának díjátadó ünnepsége.

november 11. OTKA vezetői értekezlete.

november 12. Konszolidációs Bizottság ülése.

november 13. MTA Felügyelő Bizottság ülése.

november 18. Kutatói Fórum.

november 19. Konszolidációs Bizottság ülése.

december 1. Főtítkári értekezlet. — AKT-ülés.

december 4. Akadémiai Kiadó közgyűlése.

december 16. Konszolidációs Bizottság ülése. — Konzultáció a külső tagokkal.

december 17. Kutatói Fórum.

december 18. Pedagógus pályadíjak átadása.

1998. január 12. Tárgyalás a területi bizottságok 1998. évi feladatairól és azok költségvetési vonatásáról.

január 13. OTKA bizottsági ülése.

január 19. AKT-szekcióülés. — AKT-ülés.

január 20. A dél-afrikai mezőgazdasági minisztert fogadja az Akadémián.

január 23. European Space Agency (ESA) delegációjának látogatása az Akadémián.

január 26. Főtítkári értekezlet.

január 29. Konszolidációs Bizottság ülése. — Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának ülése.

február 9. Főtítkári értekezlet. — ESF Bizottság ülése.

február 16. OTKA-sajtótájékoztató. — Az Akadémiai Könyvtári Bizottság alakuló ülése.

február 17. MTA Felügyelő Bizottság alakuló ülése. — Az MTA Vagyonkezelő Kuratórium alakuló ülése.

február 18. Vezetői Kollégium. — 200 közgyűlési doktor képviselő megbízólevelének átadása.

február 20. „Magyarország 2000” nemzetközi konferencia.

február 24. Megbeszélés a TIT vezetőivel.

február 27. OMFB Tanács ülése.

március 5. Brüsszelben konferencián vesz részt.

március 9. Főtítkári értekezlet.

március 12. Akadémiai Ifjúsági Díjak átadása.

ségi ülés tagválasztással foglalkozó vitájáról. Megállapították, hogy a tagválasztás előkészítése jó volt, az elnökség döntése az osztályok elvárásaival egybeesett. Mindazonáltal a jelölés rendszere megújításra szorul, mert a tudományos osztályok közötti „egyenlődsdi” a továbbiakban nem folytatható.

2. Náray-Szabó Gábor főtítkárhelyettes, elnöki biztos előterjesztése alapján a Vezetői Kollégium újból áttekintette az Akadémiai Könyvtár aktuális helyzetét. Az elfogadott koncepció végrehajtására tett intézkedéseket a Vezetői Kollégium tudomásul vette. Ismételten kifejezésre juttatta a Vezetői Kollégium, hogy szakmai kérdésekkel nem kíván foglalkozni, azt továbbra is az intézmény vezetése jogkörének tekinti.

Az Akadémia elnöke tiltakozott a főigazgatói pályázat kiírásának eddigi elmaradása miatt.

A Vezetői Kollégium állást foglalt a főigazgatói pályázat azonnali kiírása mellett.

3. A magyar tudomány helyzetéről szóló beszámoló elkészítésével kapcsolatban Harmathy Attila alelnök tájékoztatta a Vezetői Kollégiumot a tervezett lépésekről. A tudományos osztályoktól részletes információkat kértek. A tudományági elemzések alapul szolgálnak a beszámoló szakmai részéhez. A VK javasolta, hogy készüljön 1-2 oldalas összefoglaló és 15-20 oldalas elemző tanulmány, melynek melléklete legyen egy jó sta-

tisztikai összeállítás. Az előkészítést szerkesztőbizottságra kell bízni, melynek felelőse Harmathy Attila és Náray-Szabó Gábor. A szerkesztőbizottság elnöke az MTA elnöke. A beszámoló tartalmával a VK egyetértett, javasolta azonban, hogy 8-10 témakör kerüljön kiemelésre.

Az Akadémia elnöke levélben tájékoztatja Gál Zoltánt, az Országgyűlés elnökét, hogy a beszámoló 1999-re készül el.

4. A Széchenyi István Ösztöndíj Alapítványtól érkezett megkeresést, hogy az Akadémia vegye át az Alapítványt, a napirendről levette a VK. Utasította a Jogi Osztályt, hogy vizsgálja meg az alapítvány alapító okiratát, milyen kapcsolatban van az, ha van egyáltalában, az Akadémiával. Készítsen javaslatot is tartalmazó előterjesztést a VK számára.

5. A Collegium Budapest státusáról és pénzügyi mentességéről országgyűlési határozati javaslat született. A javaslat több vonatkozásban utal az Akadémiára.

A Vezetői Kollégium állásfoglalásának kialakításához szükséges megismerni a Collegium Budapest és az Akadémia közötti jogviszonyt. A kérdés tárgyalására ezt követően kerülhet sor.

6. A Vezetői Kollégium felkéri a Fizikai Tudományok Osztályát, tegyen javaslatot Eötvös Loránd születésének 150. évfordulója méltó akadémiai megünneplésére.

április 28. Előadás a kutatóintézeti gazdasági vezetők részére.

április 30. Találkozó a magyar tudományos és technológiai attasékkal.

május 4. A Magyar Tudományos Akadémia közgyűlése. Akadémikusok gyűlése.

május 5. Fórum a külső akadémiai tagokkal.

május 9–22. Részvétel a 3. Automatizálási Világkongresszuson az USA-ban. (3rd Biannual World Automation Congress). IMTC'98 konferencia (IEEE Instrumentation and Measurement Technology Conference)

május 25. Főtítkári értekezlet.

május 26. OTKA Bizottság ülése.

május 28. Konzolidációs Bizottság ülése.

VIZI E. SZILVESZTER alelnök

1997. október 20. „A Magyar Tudományosság Külföldön”. Előadás a Professzorok Házában.

november 6. Nyíregyházán a Magyar Tudomány Napja alkalmából rendezett konferencia fővédnöke, ahol előadást is tart.

november 26. Látogatás az egészségügyi miniszterrel Glatz elnök úrnál. — Magyarország–Nagy-Britannia: Egyesült Európáért c. konferencia az Országház Felsőházában.

december 17. Farmakologia c. könyv bemutatója a Gellért Szállóban.

1998. február 5. Farmakológiai konferencia az MTA székházának dísztermében.

február 6. Széchenyi-díj Albizottság ülése a Parlamentben.

február 10. Ünnepi ülés Szilárd Leó születésének centenáriuma alkalmából a Parlamentben.

február 19. Pataki Ferenc akadémikus 70. születésnapja alkalmából rendezett tudományos ülés a székház felolvasótermében.

február 20–21. „Magyarország 2000” nemzetközi konferencia a Parlamentben.

1988. ÁPRILIS 8.

1. A Vezetői Kollégium megvitatta az 1999. évi költségvetés irányelveit. A tervezet úgy készült, hogy a költségvetési sarokszámok még nem ismertek. A tervezet az akadémiai költségvetés 25–28%-os növekedését tartalmazza. A kutatói bérfejlesztésről folytatott vita során megállapították, hogy a kutatói béreket a reálszférához közelíteni a jelenlegi közalkalmazotti besorolási rendszerben nem lehet. Bár az intézeti igazgatók elnezték, indokolt lenne a kutatói közösséget kivenni a közalkalmazotti bérrendszerből.

A VK az 1999. évi költségvetési irányelveket elfogadta, és annak az elnökség, majd a közgyűlés elé terjesztésével egyetértett.

2. Az intézethálózat konszolidációs folyamatáról, az utóbbi időben történt lépésekről tájékoztatta a Vezetői Kollégiumot Keviczky László főtítkárr. Röviden ismertette a konszolidációról a közgyűlésen előterjeszteni szándékozott anyagot. Az Akadémia elnöke kérte, hozzák nyilvánosságra, hogy az egyes intézetek mennyi pénzt kaptak a konszolidáció során. Javasolta, hogy erre a Konszolidációs Bizottság április 20-i ülése után kerüljön sor.

A konszolidációs és a fejlesztési források felhasználását az Akadémia elnöke és főtítkára április 3-án részletes megbeszélésen áttekintette. (Fontosabb megállapításait a Konszolidációs Bizottság munkáját bemutató írásunkban olvashatják az 43–44. oldalon.)

3. A Duna Bizottság munkájáról Glatz Ferenc tájékoztatta a Vezetői Kollégiumot. Elmondta, hogy a bizottság tárgyyszerűen, jól működik. Korrekt viták folynak az üléseken, amelyek a problémák feltárására irányulnak. A testület csak tanácsokat ad, döntéseket nem kezdeményez.

4. A Vezetői Kollégium ülésén a résztvevők számára az elnök átadta az EU tudományos osztályozását. Az anyag segédletül szolgálhat a tudományos osztályok diszciplínavitájához. Az ülésen vita alakult ki az Európai Unió osztályozásáról. Ezért az elnök bizottságot küldött ki azzal a megbízással, hogy szükség szerint korrigálja a beosztást. Alapelve: az EU osztályozásánál több kategória ne legyen.

1998. ÁPRILIS 22.

1. A Vezetői Kollégium ülésének első napirendi pontjaként aláírásra került az Akadémia és a Munkaügyi Minisztérium közötti együttműködési szerződés. A szerződést az MTA részéről Glatz Ferenc elnök, a minisztérium részéről Kiss Péter miniszter írta alá.

A szerződés tárgya az EU-csatlakozással összefüggő kérdésekre, tudományos megközelítéssel alternatívák kidolgozása. Az MTA megkülönböztetett figyelmet fordít a munkanélküliség problémájával összefüggő kérdésekre.

február 24. Tudósklub és Étterem Tanács ülése az alelnöki szobában.

február 26. Találkozó a BIOREX és Abbott Laboratórius képviselőivel a székház koncerttermében.

március 15. Állami kitüntetések, művészeti és tudományos díjak átadása (Széchenyi- és Kossuth-díjak) a Parlamentben.

március 18. Sajtótájékoztató a Magyar Idegtudományok Napja alkalmából az alelnöki szobában.

március 18. Előadássorozat — idegtudományok a székház kistermében.

április 8. A Magyar Nagylexikon Szerkesztőbizottságának alakuló ülése.

május 4–5. Közgyűlés.

május 5. Fórum a külső akadémiai tagokkal.

MICHELBERGER PÁL alelnök

1997. október 29. Előadás a „Tudománypolitika — innováció — iparjogvédelem” c. konferencián (Tatai Edzőtábor).

november 3. A Magyar Tudomány Napja megnyitó ünnepsége a székház dísztermében.

december 9. Magyar–Koreai Technikai Vegyes Bizottság ülése.

1998. január 20. Duna Bizottság ülése a Parlamentben.

január 22–24. Helsinki. „A Magyar Tudományos Akadémia szerepe a magyar tudományos közéletben” címmel előadást tart.

február 17. MTA Felügyelő Bizottság és az MTA Vagyongazdálkodási Kuratórium alakuló ülései.

február 18. Széchenyi- és Kossuth-díj Bizottság ülése a Parlamentben.

február 19. A Duna Bizottság, a kormány tanácsadó testületének ülése.

március 27. A Kazah Tudományos Akadémia elnökének fogadása az MTA székházában, megállapodás aláírása.

május 4–5. Közgyűlés

május 5. Fórum a külső tagokkal.

2. A Vezetői Kollégium áttekintette az 1998. májusi közgyűlés forgatókönyvét, melyet több javaslat, észrevétel után véglegesített.

3. A Vezetői Kollégium együtt tárgyalta a székház rendezvényszervezési rendszerének megújításáról szóló ad hoc bizottsági előterjesztést és az akadémiai klub és étterem megnyitásával és működtetésével, valamint a székház termeinek használatával kapcsolatos feladatokat tartalmazó anyagot.

Az elnök 1996. májusi közbelépését követően felgyorsultak a felújítás folyamatai. A rekonstrukció korábban szűk körű klubot tervezett. Helyette étterem és Akadémiai Társaskör feltételei teremtdtek meg. Az építési munkák elkészültek. A VK állást foglalt, hogy

- a klub működtetését szolgáló egyesületet költségvetésileg az MTA-tól el kell választani,

- az egyesület pénzügyi felügyeletét a főtitkár látja el,

- a klubok az egyesületen belül működjenek,

- a programok kialakítása az egyesület belső ügye,

- ad hoc bizottság (Vizi E. Szilveszter alelnök vezetésével) az image kialakításához nyújtson segítséget,

- az MTA és az egyesület, valamint a klub üzemeltetését a jövőben végző szervezet közötti kapcsolat kialakításával és a megkö-

tendő szerződésekkel összefüggő tárgyalások lefolytatására — az 1999. májusi közgyűlésig — Zilahy Péter főosztályvezető kap megbízást.

4. A VK az elnök előterjesztésében ismét foglalkozott a diszciplínák kérdésével. Az Akadémia elnöke a hozzá időközben érkezett javaslatok alapján alakította át a diszciplínák felsorolását.

1998. MÁJUS 27.

1. A konszolidáció során megüresedő ingatlanok hasznosításáról Keviczky László főtitkár előterjesztésében, a Gazdasági és Költségvetési Bizottság előzetes állásfoglalása alapján a Vezetői Kollégium vitát folytatott. (Az ingatlanok hasznosítására vonatkozóan elfogadott általános irányelveket az Intézetkonszolidáció c. cikkünkben olvashatják.)

2. A Vezetői Kollégium elfogadta a doktori eljárásban részt vevő hivatalos bírálók díjazásának emelését.

3. A VK egyetértett az elnök azon javaslatával, hogy a Bolyai Tudományos Díj Alapítvány díjkiosztó bizottsága az alábbi tagokból álljon: Somlyódi László, Nagy Károly, Friedrich Péter, Méhes Károly, Kulcsár Kálmán, Szakály Ferenc akadémikusok. A bizottság elnöke, az alapító okirat szerint, az Akadémia elnöke.

Pannonhalmi Kálmán

HARMATHY ATTILA alelnök

1997. november 2. Kecskemét. A Magyar Tudomány Napja rendezvényen előadást tart.

november 11. Fogadja a finn oktatási minisztert, Olli-Pekka Heinont.

november 17. Fogadja Prof. Amadeo Di Francescot, a Nápolyi Egyetem rektorát.

december 1-3. Amszterdamban tartózkodik az ELLEA ülésén.

1998. január 28. A francia-magyar kapcsolatok terén végzett munkájáért a Francia Köztársaság Érdemrendjének tiszti fokozata kitüntetést vesz át a francia nagykövettől.

február 2. Az akadémiai törvény az Országgyűlés Tudományos és Oktatási Bizottsága előtt.

február 4. Az akadémiai törvény a Kulturális és Sajtóbizottság előtt.

február 16. Könyvtár Bizottság ülése az MTA Könyvtár Vasarely-termében.

február 19. Akadémiai Kerekasztal az MTA székházának tanácstermében.

február 27. Magyar stratégiai válaszok a globális korszakváltás kihívásaira a XXI. század küszöbén. Nemzetközi jubileumi konferencia (25 éves a VKI, Bognár József tiszteletére).

március 13. Az Etikai Bizottság ülése a székház Képes-termében.

március 23. Ünnepségs Róna-Tas András 1997. évi Humboldt-díja alkalmából a Német Nagykövetségén.

április 1. Alkotmánybíróági ülés az Alkotmánybírószágon.

április 27. 31st International Symposium on Archaeometry. Tudományos nemzetközi konferencia az MTA székház dísztermében.

május 4-5. Közgyűlés.

május 5. Fórum a külső akadémiai tagokkal.

P. K.

INTÉZETKONSZOLIDÁCIÓ

Az 1997. decemberi közgyűlés után a Konszolidációs Bizottság tovább folytatta tevékenységét. E félévben a korábbinál kevesebb alkalommal, kimondottan a végrehajtás igényei és a közgyűlési, majd elnökségi állásfoglalások érvényesítése érdekében ült össze.

A KONSZOLIDÁCIÓS BIZOTTSÁG ÜLÉSEI

1998. JANUÁR 29.

A Konszolidációs Bizottság tájékozódott a pénzfelosztás elveiről hozott állásfoglalás kuratóriumi végrehajtását előkészítő megbeszélésekről. A kuratóriumi elnökök ismertették, hogy üléseiken a felosztás alapelveivel egyetértettek és az intézetekre való lebontás megtörtént.

A Konszolidációs Bizottság elnöke ismételtén leszögezte, hogy a bizottság kizárólag a kormánytól konszolidációs célra kapott összegek szétosztásának alapelveiben és a tudományterületek közötti arányban foglal állást. A többi a kuratóriumok dolga. A bizottság az egyes intézeteknek jutó támogatások ügyében nem foglal állást.*

1998. ÁPRILIS 20.

Az ülésen ismertetésre került a konszolidációs és fejlesztési források felhasználásának helyzetét áttekintő elnöki-főtitkári értékelés, amely egyben meghatározta az intézetkonszolidáció első szakaszának befejezéséig (1999) adódó tennivalókat.

Megállapították:

1. Az 1997–98-ban rendelkezésre álló konszolidációs források eddigi felosztásán nem szükséges módosítani. A vezetői döntésnek megfelelő, erről készülő — és szám-

szerű adatokat tartalmazó — tájékoztató anyagot a Konszolidációs Bizottság tagjainak a legközelebbi ülés előtt meg kell küldeni.

2. Az alapellátás (benne a minőség szerinti tényezővel) kiegészítésének töretlen befejezése szükséges. Ez a jelenleg intézeti bázisba lejtuttatott 930 millió forint kiegészítését teszi szükségessé 600 millió forinttal, amelyet az 1999. évben tervezünk megszerezni. Így az alapellátásra az 1997–99. évben szándékunk szerint 1530 millió forintot fordítunk.

3. Az alapellátás javításával párhuzamosan szükségesnek tartjuk továbbra is az akadémiai intézethálózat fokozatos belső tematikai fejlesztését is. Erre a célra felhasználjuk az 1997. évi konszolidációs keretből a már részben szétosztott 90 millió forintot három évre, valamint az 1999. évtől az 1997–98-ban költözésre egyszeri ráfordítással felhasznált 180 millió forintot. Az 1997. évben három évre akadémiai bázisban tartott 90 milliós mobil fejlesztési pénzösszeg 2000-ben, a közgyűlés határozatától függően intézeti bázisba kerülhet. De az 1999. évben felszabaduló 180 millió továbbra is mobil fejlesztési alapot képez: azaz továbbra is akadémiai bázisban marad, újabb három-három éves periódusra belső tematikai fejlesztéseket ösztönözve.

4. A fejlesztés (mobil) pénzkereteknél irányadónak tekintjük az eddigi elveket: az abból eszközölt felújítások csakis akadémiai

* Az egyes intézeteknek odaítélt összegeket bemutató táblázatot következő számunkban adjuk közre. (A szerk.)

tulajdont gyarapíthatnak; az összeg feléből fiatal kutatói (hároméves) állásokat hozunk létre; az alkalmazás csakis adott időre szóló lehet.

5. A fejlesztési irányokra a Konszolidációs Bizottság dolgoz ki tematikai terveket és alapelveket az elnök vezetésével. Ugyanakkor — mindenekelőtt az 1998. évben — a Konszolidációs Bizottság által jóváhagyott fejlesztésekhez felhasználni javasoljuk az előző évi maradványokat, az egyéb területen kínáló fiatal kutatói ösztöndíjakat, esetleg az AKP vagy — az osztályok javaslatától függően — egyéb akadémiai költségvetési adottságokat.

6. Az 1998-ban remélhetően parlamenti jóváhagyásra kerülő 1999. évi konszolidációs többletforrás (600 millió forint) felosztása a Konszolidációs Bizottság már elfogadott elveinek megfelelően történik.

7. A 2000-ben felszabaduló 90 millió forint fejlesztési forrás az 1999-ben meghatározott módon kerül beépítésre a kutatóintézetek költségvetési bázisába.

8. Továbbra is hangsúlyozták, hogy 2000 után is mennyire fontosnak tartják általában a kutatóhálózatban a mobil elem szerepének növekedését és ezen belül a folyamatos tematikai fejlesztés jelenlétét.

A továbbiakban a Konszolidációs Bizottság megállapította:

A konszolidáció lebonyolítása jó ütemben halad, ezért a Konszolidációs Bizottság köszönetét fejezi ki a végrehajtó apparátusnak.

Helyes eljárásnak bizonyult, hogy a Konszolidációs Bizottság csak kuratóriumi arányokat állapított meg és a konkrét összegeket intézetekre a kuratóriumok bontották le.

A közgyűlés elé kerülő főtátrkári jelentés jó, tükrözze azonban, hogy „félúton” vagyunk. Általános áttekintést adjon.

Táblázatok kerüljenek bemutatásra a közgyűlésen. A sajtó számára pedig egyszerűbb, áttekinthető, vázlat szerű anyagot is kell készíteni.

A kuratóriumi elnököknek a Konszolidációs Bizottság köszönetét fejezi ki a végzett munkáért, és felkéri őket, hogy a közgyűlésen felmerülő konkrét kérdésekre válaszoljanak.

Az Akadémia főtátrkára jelezte, hogy a konszolidáció első eredményei látható módon jelentkeznek (jelentős adminisztratív költségmegtakarítás stb.).

1998. MÁJUS 28.

A Konszolidációs Bizottság megvitatta a konszolidáció során megüresedő ingatlanok hasznosításának alapelveit. (Ugyanezt behatóan tárgyalta az elnökség április 21-i és a Vezetői Kollégium május 27-i ülésén.)

Az ingatlanok hasznosítására vonatkozóan általános irányelvként a következőket fogadta el:

Az ingatlanok hasznosítása során biztosítani kell a teljes nyíltságot, ezért nyilvános pályázatot kell kiírni az egyes ingatlanokra. A pályázat tartalmazza a hasznosítás lehetséges módját (bérbeadás, értékesítés) is.

Alapelv, hogy a most felszabaduló akadémiai vagyont nem szabad felélni, a bevételt a közgyűlés által jóváhagyottan, szigorú ellenőrzés mellett lehet hosszú távú akadémiai célra (épület-állagmegóvásra) felhasználni.

A hasznosítást a kiköltözés után minél gyorsabban meg kell kezdeni.

Minden ingatlan hasznosításánál irányelv az optimális hasznosítás. Számításba kell venni a belső hasznosítást, a bérbeadást, az eladást. Ennek érdekében minden hasznosításra szánt ingatlanra készüljön olyan számítás, amelyből látni lehet a várható költségeket. (Javítások, fenntartás, őrzés stb.)

Soron kívül (június közepéig) el kell készíteni az ingatlanok felújításának becsült költségeit.

Az Akadémia vagyonát nem csak ingatlanban lehet megtartani. Fontos megvizsgálni a hosszabb távú befektetések lehetőségét is. Vonatkozik ez a hasznosításból befolyó összegekre is.

Az ingatlanok speciális helyzete és funkciói miatt értékelhetőségük helyett pályázattal útján kell a legjobb árat elérni.

A Kálló esperes úti ingatlan esetében meg kell vizsgálni a „vendégházi” hasznosítás lehetőségét is.

Az ingatlanhasznosításról, annak elnökségi jóváhagyása után, a köztisztületet tájékoztatni kell.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓBÁZISÉRT

Az eddigi tudománypolitikai elemzések egyik következtetése: a magyar tudomány finanszírozásának válságát nemcsak a költségvetési támogatás reálértékének csökkenése idézte elő, hanem sokkal erősebben az ország gazdaságának (tulajdonviszonyainak) átalakulása. (Vö. az 1996. december 8-i közgyűlés elnöki beszámolóját: „Magyar Tudomány” 1997. május.) A nagy állami vállalatokat privatizálták, az új tulajdonosok nem a hazai intézeteknek adnak megrendeléseket. A kérdés az, hogy lehet-e tudománypolitikai eszközökkel segíteni a termelési és kutatói szféra egymáshoz való közelítését? (Vö. Akadémia 1997/3. szám 20–23. p.)

Az elnök a nagy vállalatok vezetőinek meghívása után (1997. október) javasolta, hogy mérjük fel természettudományos kutatóintézeteinknek a termelő szférával meglévő kapcsolatrendszerét, tájékozódjon a vezetés: az igazgatók hogyan látják műhelyeik kutatókapacitását és a lehetséges megrendelők körét. Milyen eszközökkel lehetséges e kapcsolatrendszer kialakítása? (Konkrét megrendelések, elnöki-főtitkári meghívások, bevonásuk a létrehozandó akadémiai társaskörbe, közös alapítványok létrehozása stb.)

Agrárintézetek

1998. március 5. Az MTA agrárintézeteinek igazgatói értekezlete. (Jelen voltak: Glatz Ferenc elnök, Teplán István akadémikus, a Természettudományi Főosztály vezetője, Nagy Béla, az Állatorvos-tudományi Kutatóintézet, Bedő Zoltán, a Mezőgazdasági Kutatóintézet, Kőmíves Tamás, a Növényvédelmi Kutatóintézet és Németh Tamás, a Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet igazgatói.)

Az igazgatók tájékoztatása szerint a tárca kutatóintézetei, az egyetemekhez került intézetek tanszéki utódai és az akadémiai kutatóintézetek közötti kapcsolat a kutatók, szakértők szintjén jó, van munkamegosztás a különböző fennhatóságú intézmények között, bizonyos nem kutatóintézeti funkciókat (szolgáltatás, szaktanácsadás stb.) informálisan ma is ellátnak az akadémiai intézetek. Jellemző a közös pályázás nemzet-

közi pénzekért, valamint OTKA- és akadémiai alapkutatásra alapulóan.

Lehetőségek:

- talaj: célszerű talajhasználat, környezet-kímélő tápanyag-utánpótlási szakértői rendszer kialakításában történő közreműködés (műtrágyagyártókkal történő kapcsolatfelvétel), rekultiváció (helyzetfeltárás, kapcsolat az IKIM-mel, mint a rekultiváció szükségességét előidézővel, pl. bányászat stb.)

- növényvédelem: természet-, környezetbarát anyagok (az ökológiai szempontok fokozottabb figyelembevétele lényeges a külhoni cégek image-javítása terén)

- mezőgazdaság: a térségi integráció ellátásában való fokozottabb részvétel, szaktanácsadás („szaktanácsadás a szaktanácsadóknak”, behozni a szaktanácsadókat a kutatóintézetbe), a gabonaipari vertikumban a kutatás és a feldolgozóipar kapcsolatának erősítése, koordináltabb működés elősegítése

- állategészségügy: az állat-egészségügyi háttér fontossága a hazai exportban kiemelkedő, szükséges ennek előtérbe helyezése, lehetséges e téren az akadémiai kutatási-diagnosztikai szerepvállalás fokozása, a most alakuló Országos Állat-egészségügyi Tanácsban az Akadémia képviselte.

A résztvevők a következőkben jutottak megegyezésre:

- Az együttműködést felajánló négy miniszternek küldött elnöki levelet kövesse egy újabb, a térségi integrációra vonatkozó javaslat. Az akadémiai szaktanácsadói szerepvállalás címzettje Csiha Judit lesz, tekin-

tettel az ÁPV Rt.-hez tartozó 28 vezető gazdaságra (Csiha Judit mind az elnöknél, mind Martonvásáron tett látogatása során ebben az irányban fogadókészséget mutatott).

- Az MTA-FM, valamint az MTA-KHVM szerződéseket konkrét javaslatokkal kell kiegészíteni. Hasonló elkészítésére van szükség az IKIM-mel.

- Fel kell venni a kapcsolatot az akadémiai intézetek kapcsolatrendszerébe bevonandó hazai és külföldi cégekkel.

Megkeresendő vállalatok:

Novartis (Ciba-Geigy + Sandoz), Phylaxia (Sanofi), Sárközi Péter vezérig., Bábolna Rt., Agrebo, Állami Gazdaságok Központja, Soproni Gyula vezérig., 7-8 nagyobb gabona/malomipari szervezet, pl. Cerbona, KITE Mezőgazdasági Szolgáltató és Ker. Rt., IKR, Bábolna, az APV Rt. 28 nagy állami gazdasága.

- Véleményezni kell a szaktanácsadási funkciók lehetséges helyét és szerepét a kutatóintézetek tevékenységében.

Április 8.: Az agrárintézetek igazgatóinak második értekezletét — most már az FM államtitkárával és kutatási főosztályaival — az elnök és a főtitkár közösen tartotta. Megállapodtak a tárca kutatási megbízásainak szétosztási alapelveiről.

Kémiai kutatóintézetek

1998. május 7-én az MTA elnöke a kémiai kutatóintézetek igazgatóival találkozott. (Jelen voltak: Glatz Ferenc elnök, Teplán István, a Természettudományi Főosztály vezetője, Márta Ferenc, az MTA Központi Kémiai Kutatóközpontja főigazgatója, Pálincás Gábor, az MTA Kémiai Kutatóközpont Kémiai Intézete tudományos igazgatóhelyettese, Szép-völgyi János, az MTA Kémiai Kutatóközpont Anyag- és Környezetkémiai Kutatólaboratóriuma igazgatója, Wojnarovits László, az MTA Kémiai Kutatóközpont Izotóp- és Felületkémiai Intézet igazgatója, Tétényi Pál, az intézet Tudományos Tanácsának elnöke.)

1. Az értekezlet résztvevői megállapították, hogy a vállalatokkal a kapcsolattartás az alapkutatások folytatása mellett is rendkívül szükséges. Sorra vették azokat, az időközben

privatizált nagyvállalatokat (Chinoin, Biogal, Egis, részben Pét), amelyek korábban az akadémiai kutatóintézeteket bízták meg kutatásfejlesztési feladatokkal, manapság viszont vagy külföldön rendelik meg a K+F-et vagy egyáltalán nem érdeklődnek a hazai intézetek iránt.

Megkeresendő vállalatok:

Transcenter Kft. Peremarton, Zajacz István vezérig., Péti Nitrogénművek, Kruppa Ignác vezérig., TVK, Hydro (norvég és svéd cég egyesüléséből), Észak-magyarországi Vegyi Művek, Budapesti Vegyi Művek, Nitrokémiai Ipartelepek (NK 2000, NK Kft.)

A résztvevők megerősítették: a kis- és középvállalatok az intézetektől szolgáltatást igénybe vesznek ugyan, de valódi kutatásfejlesztési megbízást nem tudnak adni. Ebből a helyzetelemzésből kell kiindulni.

2. A résztvevők ugyanakkor utaltak arra, hogy az európai uniós normák bevezetése új feladatokat jelent a vállalatok számára, amelyek feltehetően kényszerítik őket arra, hogy a kutatási szférához forduljanak. Ez lehetőségeket kínál a kutatóintézetek és vállalatok szorosabb kapcsolatához. A konkrét példák (a benzin aromás tartalmának csökkentése, higanytartalom megállapítása stb.), továbbá a vállalatokkal szembeni környezetvédelmi követelmények a mérési és karbantartási szabványok betartása terén rákényszeríthetik a vállalatokat az intézetek szolgáltatásainak, kutatásainak igénybevételére. Javaslatok: közösen üzemeltethető labor az intézetben, az intézetek készítsenek ismertető füzeteket.

3. Lehetőséget kell teremteni a vállalati szféra és az akadémiai szféra közelítésére. Erre a már korábban szóba hozott részalapítványokban a közös kuratóriumok lehetőségeket kínálnak.

4. Javaslat született arról, hogy mely tárcákat (KTM, IKIM, FM) és milyen szövetségeket (GYOSZ, Gazdasági Kamara, Munkaadók Országos Szövetsége stb.) segítsen az akadémiai vezetés megkeresni.

5. Szükséges volna kormányzati segítséget kérni ahhoz, hogy a kockázati tőke a K+F-szférába bevonuljon. Az elnök egy kockázati tőkealap létrehozására tett javaslatát a jelenlévők lehetséges megoldásnak tartották. Ez a kormányzati erőktől függ.

KÜLFÖLDI MAGYAROK ÉS A HAZAI TUDOMÁNYOS ÉLET

Az MTA új vezetése kezdetektől nagy gondot fordított a hazai és a határokon túli magyar tudományosság szerves kapcsolatrendszerének kialakítására. Ennek egyik eredményeként nyílt meg 1997. szeptember 29-én a Domus Hungarica-program. Az MTA és az OM közösen üzemeltetett programjának független kuratórium áll az élén (kezdetben Hanák Péter, majd halála után Berényi Dénes akadémikus). A program keretében ösztöndíjakat adnak magyarországi tartózkodásra határokon túli magyar tudósoknak és a Professzorok Házában apartman-elhelyezést biztosítanak. Alább közöljük az MTA elnökének 1998. január 12-én kelt feljegyzését a tárca és az MTA munkamegosztásáról, a támogatások rendszerbe foglalásáról.

A Magyar Köztársaság kormányai 1989–1997 között folyamatosan törekedtek arra, hogy a külföldön élő magyar kutatók és tudósok részt vehessenek a magyarországi szellemi életben. E programon belül is kiemelt fontosságot tulajdonítottak a határokon túl, a szomszédos országokban élő magyarság aktivizálásának.

A „kultúrnemzet” (1989-es megfogalmazás) szálainak erősítésére különböző szervezeti formák alakultak ki 1989-től: az államigazgatási akciókat, a nemzetközi együttműködési megállapodásokat kiegészítették az alapítványi, köztestületi programok. Ezek eredményeként ma már sok százra tehető évente azon tudósoknak a száma, akik a világ különböző részéről a magyarországi tanzéki-kutatóintézeti hálózattal szerves kapcsolatban állnak. Ezen programok során nemcsak a szervezeti formák jegecesedtek ki, de tisztázó viták folytak a magyarsághoz tartozásról, az állam szerepvállalásának lehetőségeiről, a tudományos tevékenység egyetemes és nemzeti célrendszereiről.

A programok és a viták hozadékát a magyar nemzeti kultúra megtartásában felmérni még nem lehet. De kihatását általában igen pozitívan értékeli mind a hazai, mind a

külföldi magyarság körében. Mint ahogy csak jelzések vannak arra vonatkozóan is, hogy milyen pozitív kihatásai vannak e kapcsolatrendszernek az egyetemes tudományművelés szempontjából.

Elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy — visszatekintve az elmúlt nyolc esztendő tanulságaira: az egyetemi, kutatóintézeti, minisztériumi, alapítványi és akadémiai tapasztalatokra — igyekezzünk rendszerbe foglalni és az állami szerepvállalást meghatározni a külföldi magyarság hazai integrálása érdekében.

1. A *graduális képzésben* való részvétel az egyetemi autonómiák hatáskörébe tartozik. A minisztérium, illetve az állami érdekeltségű alapítványok több ezer diák itthoni tanulmányait támogatja. Állami „létszámkeret” megállapítása nem szükséges.

2. A *magyarországi PhD-programokban* a külföldi magyarok létszáma jelenleg évfolyamonként 200 fő. Vagyis a három évfolyam összesen 600 *huszonéves fiatalnak* a részvételét teszi lehetővé. Ez a létszám a tárca vezetői szerint kielégítőnek látszik.

3. Az Akadémia által működtetett *Bolyai-ösztöndíj* keretén belül — az Akadémia vezetésének állásfoglalása alapján — a kuratórium jóváhagyta évi 25 fiatal rendszeres

**A DOMUS HUNGARICA SCIENTIARIUM ET ARTIUM
ÖSZTÖNDÍJASAINAK 1997–98. ÉVI ÖSSZESÍTETT ADATAI***

	Pályázók (fő)	Elfogadott pályázatok (db)	Odaitélt ösztöndíjak (hó)	Odaitélt támogatás (E Ft)
Senior	181	172	144,5	18 100
Junior	130	113	303	4 935
Összesen	311	285	447,5	23 035

* Az 1997. tavaszi és őszi, ill. az 1998. tavaszi kuratóriumi üléseken elbírált pályázatok alapján

**A NYERTES PÁLYÁZATOK MEGOSZLÁSA
RÉGIÓK SZERINT (fő)**

Szomszédos országok	255
Nyugat-Európa	10
Amerikai Egyesült Államok	17
Egyéb tengerentúli	3
Összesen	285

**A NYERTES PÁLYÁZATOK MEGOSZLÁSA
TUDOMÁNYTERÜLET SZERINT (fő)**

Társadalomtudományok	134
Természettudományok	105
Műszaki tudományok	46
Összesen	285

**A NYERTES PÁLYÁZÓK MEGOSZLÁSA
A MEGPÁLYÁZOTT KUTATÓHELYEK (VÁROSOK) SZERINT**

Város	Pályázó (fő)
Budapest	242
Debrecen	21
Szeged	12
Egyéb (Sopron, Veszprém, Szombathely stb.)	10
Összesen:	285

ösztöndíjas támogatását. Hároméves periódusra számítva ez 75 (*negyven év alatti*) fiatal kutatónak magyarországi ösztöndíját teszi lehetővé. (A Bolyai-ösztöndíjasok az ösztöndíjon kívül az Akadémia által működtetett kolégiumban kapnak ingyenes elszállásolást.)

4. *Kutatói ösztöndíj* az ún. Domus Hungarica-program keretében. (Az MKM, a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány Kemény Zsigmond szakalapítványa, valamint az MTA által támogatott ösztöndíj-rendszer évi 360 hónapra terjed ki és hozzávetőleg — az 1997. évi tapasztalatok alapján — 100–140 már érett *senior* kutató magyarországi tartózkodását teszi lehetővé. Részben a Domus Hungaricában, részben pedig a

vidéki egyetemeken kapnak elhelyezést. A Domus-program költségeit a művelődési tárca és az MTA közösen fedezi. Törekedni kell arra, hogy e program az 1999. évi költségvetésben önálló költségvetési tételként kapjon helyet.

5. Az Akadémia vezetése 1996 decemberre óta rendszeres ellátást biztosít és a folyamatos kapcsolattartáshoz (folyóiratok megküldése, konferenciákra meghívások, kétheti magyarországi tartózkodás finanszírozása stb.) anyagi feltételeket teremt a külső tagok számára a hazai tudományossággal való kapcsolattartás érdekében. A vezetés javasolja, hogy az MTA külső tagjainak immáron rendezett „státusa” meghatározott létszámra terjedjen ki. Javasolja a *létszámkeretet 100 főben* megállapítani. A külső tagok költségeit az Akadémia fedezi.

Mindezek alapján működőképessé tehetünk az 1998. év folyamán egy olyan rendszert, amelyben világos a művelődési tárca, valamint az MTA funkciója. És világos a jelen helyzet igényeihez mért állami-köztisztületi támogatás. Ezek szerint: az egyetemi képzés után mintegy 600 fiatal, huszoneves kutató-jelölt kapcsolódhat be a magyarországi tudományos rendszerbe (PhD). Ezt „követi” a következő korosztályból (harmincévesek) évi 75 fő bekapcsolása a Bolyai-ösztöndíj rendszerébe. A senior korosztályból (negyven év felett) évi 100–140 kutatónak (néhány hetestől fél évig terjedő) magyarországi kutatói-oktatói tartózkodást biztosítunk. Ezt egészíti ki az MTA immáron 100 főben maximált külső tagjai részére a rendszeres, a kultúrnemzeti kultúrpolitika szellemében szerves részvétel a hazai kutatói-oktatói életben.

MTA külső tagok (tervezett)	100 fő
Ösztöndíjasok	
Seniorok	100–140
Juniorok 30 évesek	75 fő Bolyai-ösztöndíj*
20 évesek	600 fő PhD*
Graduális	több ezer

* Mind a Bolyai-, mind a PhD-rendszer 3 évre számítva.

Glatz Ferenc

SZEMÉLYI HÍREK

Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke — a miniszterelnök javaslatára — nemzeti ünnepünk, március 15-e alkalmából

SZÉCHENYI-DÍJAT

adományozott:

BÓNA István akadémikusnak, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Régészettudományi Intézete egyetemi tanárának a hazai régész-képzés, az európai ősrégészet és a korai középkori régészet területén kifejtett kiemelkedő tevékenységéért.

DR. CSOM Gyulának, a műszaki tudomány doktorának, a Budapesti Műszaki Egyetem Nukleáris Technikai Intézet egyetemi tanárának iskolateremtő oktatási, tudományos kutatási és mérnöki tevékenységéért, amely a nukleáris üzemanyagciklus területén alapvetően járult hozzá jelentős tudományos felismerésekhez, valamint a Paksi Atomerőmű nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő biztonságos üzemeltetéséhez.

CSURGAY Árpád akadémikusnak, a Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi tanárának a magyar távközlés és számítástechnika terén végzett négy évtizedes úttörő és nagyhatású munkásságáért, a jövő új elektronikai technológiáját megalapozó nanoelektronikai kutatásokban elért eredményeiért és a nemzetközi együttműködésben játszott vezető szerepéért.

ENYEDI György akadémikusnak, az MTA Regionális Kutatások Központja kutatóprofesszorának a hazai és a nemzetközi regionális kutatások területén elért kiemelkedő iskolateremtő tudományos munkásságáért. Tudományos megállapításai alapjául szolgáltak az új magyar területi politika kialakításához.

FARKAS Tibor akadémikusnak, az MTA Szegedi Biológiai Központ Biokémiai Intézete kutatóprofesszorának, igazgatóhelyettesnek a vízi szervezetek sejtélettanának világszerte elismert, iskolateremtő kutatásaiért, különös tekintettel a membránok szerkezetére.

DR. GÉHER Károlynak, a műszaki tudomány doktorának, a Budapesti Műszaki Egyetem professzorának a villamosmérnöki oktatás

korszerűsítésében és a számítástechnika alkalmazásában végzett kiemelkedő szerepéért, több világnyelvre lefordított áramkörök toleranciája témakörben írt könyvéért, valamint a folyamatosan korszerűsített Lineáris hálózatok című művéért.

GRÁF László akadémikusnak, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanárának a β -lipotropinnal kapcsolatos alapvető munkásságáért, a β -endorfin felfedezéséért, szerkezeti és funkcionális sajátosságainak jellemzéséért és egyes proteázok mechanizmusának feltárásában végzett úttörő munkásságáért.

KALISZKY Sándor akadémikusnak, a Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi tanárának a képlékenységtan, különösen a nemlineáris anyagú tartószerkezetek statikája, dinamikája és stabilitásvizsgálata terén elért nemzetközi szintű kutatási eredményeiért, valamint közel fél évszázados iskolateremtő, oktatási tevékenységéért.

DR. KÖRTVÉLYES Gézának, a zenetudomány doktorának, Erkel Ferenc-díjas tánc-történésznek, a Magyar Táncművészeti Főiskola ny. főiskolai tanárának a klasszikus és a modern tánc-történet kimagasló tudományos és kritikai feldolgozásáért, táncesztétikai munkásságáért.

KULCSÁR Kálmán akadémikusnak, állami díjasnak, az MTA Politikai Tudományok Intézete kutatóprofesszorának, intézeti igazgatónak több évtizedes kutatói, kutatásirányítási tevékenységéért, s az utóbbi években megjelent monográfiáiért, amelyek a modernizáció és a jogfejlődés elemzésével adnak gyakorlati segítséget társadalmunk átalakításához.

LACKOVICH Miklós akadémikusnak, a matematikai tudomány doktorának, az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyetemi tanárának annak a világ matematikusait 65 éve foglalkoztató sejtésnek bebizonyításáért, mely szerint egy kör és a vele egyenlő területű négyszeg végesen átdarabolhatók egymásba.

DR. MADAS András erdőmérnöknek, a mezőgazdasági tudomány doktorának, címzetes egyetemi tanárnak az erdő hármass rendel-

tetésének meghatározásáért, amelyet az egész világon elfogadtak és bevezettek.

MÉHES Károly akadémikusnak, a Pécsi Orvostudományi Egyetem egyetemi tanárának a klinikai genetika nemzetközileg is elismert műveléséért, a különleges ellátást igénylő gyermekdiagnosztika magyarországi bevezetéséért.

MESZÁROS Ernő akadémikusnak, meteorológusnak, a Veszprémi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárának a hazai levegőkémiai kutatások elméleti és gyakorlati megalapozásáért, a Környezettudományi Akadémia Elnöki Bizottságban kifejtett sokoldalú munkásságáért, továbbá tudományos monográfiáiért és kiemelkedő színvonalú oktató munkájáért.

NÁSZ István akadémikusnak, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Mikrobiológiai Intézete egyetemi tanárának a vírusok által okozott megbetegedések patomechanizmusának, különös tekintettel a nagy visszhangot kiváltó adenovírus DNS-szerkezetének izolálásáért.

POSZLER György akadémikusnak, irodalomtörténésznek, esztétának, az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyetemi tanárának a magyar irodalom értékelésének esztétikai és filozófiai gondolkodású irányt adó munkássága elismeréseként.

TELEGDY Gyula akadémikusnak, a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem oktatási rektorhelyettesének, tanszékvezető egyetemi tanárnak a központi idegrendszer neurohormonjainak, különösen a neuropeptid kutatás terén elért nemzetközileg nagy elismerést kiváltó tevékenységéért.

DR. VAJDA Mihálynak, a filozófiai tudomány doktorának, a Kossuth Lajos Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanárának a fasizmussal, illetve Heideggerrel foglalkozó filozófiai írásaiért, tudományszervező tevékenységéért.

MEGOSZTOTT SZÉCHENYI-DÍJAT

adományozott:

DR. DULÁCSKA Endre építészmérnöknek, a műszaki tudomány doktorának, a Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi tanárának, dr. Hofer Miklósnak és dr. Szentkirályi Zoltánnak, a tartószerkezetek, az alkotó építészet és a művészettörténet terén kifejtett alkotótevékenységükért, mellyel biztosították a magyar építésképzés világszínvonalát.

DR. TÁNCZOS Lászlónénak, a műszaki tudomány kandidátusának, a BME habilitált doktorának, a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárának, és dr. Ehrlich Évának, a magyar közlekedés és a közlekedési infrastruktúra gazdasági fejlesztése terén végzett, nemzetközileg elismert kutatómunkájukért, különös tekintettel hazánk az Európai Unióhoz történő csatlakozása tudományos előkészítésére.

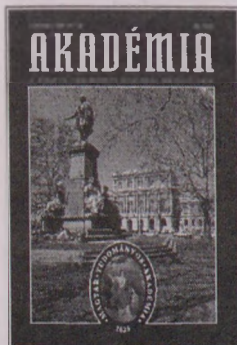
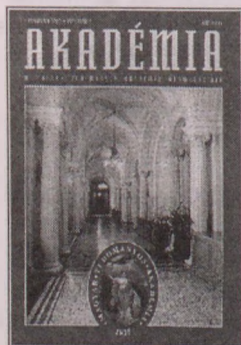
HORVÁTH József akadémikusnak, a Pannon Agrártudományi Egyetem Növényvédelmi Intézete igazgatójának, tanszékvezető egyetemi tanárnak, és

SÁRINGER Gyula akadémikusnak, a Pannon Agrártudományi Egyetem Növényvédelmi Intézete egyetemi tanárának a növényvédelem különböző területein kifejtett, nemzetközileg is kiemelkedő kutatási eredményeikért, és több évtizedes iskolateremtő tevékenységükért.

DR. JOÓ Ferencnek, a kémia tudomány doktorának, a Kossuth Lajos Tudományegyetem egyetemi tanárának, és

DR. VÍGH Lászlónak, a biológiai tudomány doktorának, az MTA Szegedi Biológiai Központ Biokémiai Intézete igazgatójának a membránbiokémia terén elért eredményeikért, különösen a sejtmembránok katalitikus hidrogénezésére szolgáló módszerek kidolgozásáért és széles körű gyakorlati alkalmazásáért.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA HÍRMAGAZINJA

A DOKTORI TANÁCS HÍREI

TUDOMÁNY DOKTORAI LETTEK

(1998. január 27–május 31.)

ALTRICHTER Ferenc: Észérvek az európai filozófia hagyományaiban. Bíráló b.: Ruzsa Imre, Laki János, Nyíri J. Kristóf, Erdélyi Ágnes, Lendvai L. Ferenc, Forrai Gábor, Sós Vilmos; opponensek: Fehér Márta, Hársing László, Madarász Zsigmond Anna; 100%.

BOGDÁN István: Néhány történeti segéd-tudomány létrejötte. Bíráló b.: Varga János, Kováts Zoltán, Borsa Iván, Kállay István, Varga J. János, Dányi Dezső; opponensek: Endrei Walter, Zimányi Vera, Buza János; 100%.

KÖNCZEI György: „Mégis kinek az érdeke?” A fogyatékkutatás és a fogyatékospolitika útja a rehabilitációtól a független életig. Bíráló b.: Losonczy Ágnes, Vukovich György, Frenkl Róbert, Kindler József, Nagy Endre; opponensek: Falusné Szikra Katalin, Fergéné Kecskeméti Zsuzsa, Kullmann Lajos; 100%.

KRIZA György: Spinsűrűség-hullámok kollektív elektromos gerjesztése; Bíráló b.: Mezei Ferenc, Szép Jenő, Fuchs Erik, Kondor Imre, Lendvai János, Watterich Andrea, Gaál István; opponensek: Belezna Ferenc, Nagy Dénes Lajos, Mészáros Sándor; 100%.

PEKKER Sándor: Konjugált kötész polimer-ek és fullerének szilárdtest-kémiai tulajdonságai. Bíráló b.: Beck Mihály, Gál Miklós, Vértess Attila, Barcza Lajos, Bencze Lajos, Nemes László, Pokol György; opponensek: Beke Dezső, Braun Tibor, Dinya Zoltán; 95%.

RUZSA György: A régi orosz festészet kapcsolatai. Bíráló b.: Székely György, Tompos Erzsébet, Makk Ferenc, Kapitánffy István, Miklós Pál; opponensek: Niederhauser Emil, Kádár Zoltán, Wehli Tünde; 80%.

S. NAGY Katalin: Mű-művészek-befogadás. Bíráló b.: Cseh-Szombathy László, Angelusz Róbert, Almási Miklós, Bécsy Tamás, Horányi Özséb, Miklós Pál; opponensek: Marosi Ernő, Losonczy Ágnes, Vitányi Iván; 83%.

TANKA Endre: Termelői elsajátítás a középkori magyar földtulajdon és földhasználat szerkezetmozgásában. Bíráló b.: Peschka Vilmos, Halmai Péter, Domé Györgyné, Hegedűs István, Lökös László, Máthé Gábor; opponensek: Pecze Ferenc, Prugberger Tamás, Süveges Márta; 72%.

VERES András: Konrád György. Bíráló b.: Poszler György, Szigeti Lajos Sándor, Almási Miklós, Szegedy-Maszák Mihály, Szőke György; opponensek: Németh G. Béla, Rónay László, Thomka Beáta; 93%.

AZ MTA DOKTORAI LETTEK

(1998. január 27–május 31.)

BÖHM Antal: Helyi politika — helyi hatalom. Bíráló b.: Cseh-Szombathy László, Szirmai Viktória, Lőrincz Lajos, Ágh Attila, Beluszky Pál, Berényi István, Kárpáti Zoltán, Schmidt Péter, Tamás Pál; opponensek: Enyedi György, Bayer József, Pálné Kovács Ilona; 95%.

CSÁSZÁR Attila Géza: Rezgési színeképek elméleti számítása. Bíráló b.: Bencze Lajos, Csonka Gábor, Náray-Szabó Gábor, Bán Miklós, Keresztúry Gábor, Párkányi László, Pápai Imre; opponensek: Mayer István, Mink János, Veszprémi Tamás; 94%.

DOMOKOS Gábor: Rudak és rúdszerkezetek globális vizsgálata. Bíráló b.: Szabó János, Stépán Gábor, Bosznay Ádám, Iványi Miklós, Makai Endre, Tél Tamás; opponensek: Hegedűs István, Éliás Egon, Farkas Miklós; 100%.

GERGELY András: Közép-Európa és liberálisai 1848-ban. Bíráló b.: Urbán Aladár, Soós István, Szabad György, Miskolczy Ambrus, R. Várkonyi Ágnes, Szegedy-Maszák Mihály, Rácz István; opponensek: Niederhauser Emil, Varga János, Diószegi István; 100%.

KISS József: Előagyi és hypothalamikus struktúrák kémiai neuroanatómiai elemzése patkányban. Bíráló b.: Flerkó Béla, Halasy Katalin, Bácsi Ernő, Csillag András, Elekes Károly, Lázár Gyula, Liposits Zsolt, Mess Béla; opponensek: Hajós Ferenc, Kása Péter, Knyihár Erzsébet; 95%.

KOLLÁR István: A kvantálás statisztikai elmélete. Bíráló b.: Keviczky László, Roska Tamás, Székely Vladimir, Frigyes István, Arató Máttyás, Bíró Viktor, Fodor György, Rubecz István; opponensek: Györfi László, Bokor József, Veszely Gyula; 94%.

KOMLÓS Katalin: Fortepianók és zenéjük: Németország, Ausztria és Anglia, 1760–1800 (angol nyelvű). Bíráló b.: Ujfalussy József, Tallián Tibor, Falvy Zoltán, Kárpáti János, Maróthy János, Vikár László, Berlász Melinda, Dobszay

László, Hamburger Klára, Paksa Katalin; opponensek: Somfai László, Kroó György, Eősse László; 100%.

KOVÁCS György: Gyártórendszerek szimulációjának, tervezésének és üzemeltetésének néhány problémája. Bíráló b.: Tuschák Róbert, Dudás Illés, Csibi Sándor, Benyó Zoltán, Lantos Béla, Tóth Tibor, Berta Miklós; opponensek: Cser László, Somló János, Illyefalvi-Vitéz Zsolt; 95%.

KÓCZY T. László: Fuzzy szabályalapú iránítási algoritmusok. Bíráló b.: Vámos Tibor, Dobrowiecki Tadeusz, Michelberger Pál, Demetrovics János, Bitó János, Fodor György, Lantos Béla, Zobory István, Zombory László; opponensek: Benyó Zoltán, Bokor József, Széidl László; 100%.

MOLNÁR Dénes: Gyermekekori elhízás: kardiovaszkuláris rizikófaktorok, energiaforgalmi vizsgálatok. Bíráló b.: Szegedi Gyula, Szollár Lajos, Telegdy Gyula, Blatniczky László, Halmos Tamás, Madácsy László, Pogátsa Gábor, Oroszlán György, Szamosi Tamás, László Aranka; opponensek: Sólyom János, Péter Ferenc, Temesvári Péter; 88%.

NEMES NAGY József: A tér a társadalomkutatásban. (Bevezetés a regionális tudományba.) Bíráló b.: Enyedi György, Kőszegfalvi György, Berényi István, Kóródi József, Kovács Géza, Sántha Attila, Szirmai Viktória, Lengyel Imre; opponensek: Bartke István, Beluszky Pál, Rechnitzer János; 95%.

NYULÁSZI László: Az aromasság szerepe elemorganikus rendszerek stabilizálásában. Bíráló b.: Messmer András, Pápai Imre, Náray-Szabó Gábor, Dinya Zoltán, Párkányi László, Mayer István, Schay Zoltán, Sohár Pál, Speier Gábor; opponensek: Fogarasi Géza, Keglevich György, Szepes László; 93%.

OLÁH Károly: Termokinetika és új termosztatika. Bíráló b.: Beck Mihály, Lakatos István, Benedek Pál, Érdi Péter, Nagypál István, Nyikos Lajos, Schiller Róbert; opponensek: Gábos Zoltán, Baranyai András, Verhás József; 86%.

PERCZEL András: Fehérjék másodlagos szerkezeti elemeinek modellezése szintetikus, spektroszkópiai és számítástechnikai módszerekkel. Bíráló b.: Sohár Pál, Noszál Béla, Gráf László, Antus Sándor, Fogarasi Géza, Hajós György, Penke Botond, Schön István, Tóth Gábor; opponensek: Löw Miklós, Szilágyi László, Veszprémi Tamás; 100%.

PETRUSKA György: Vizsgálatok az analízis köréből. Bíráló b.: Császár Ákos, Szabados József, Daróczy Zoltán, Leindler László, Major Péter, Móricz Ferenc, Pál László György, Schipp Ferenc; opponensek: Totik Vilmos, Kérchy László, Páles Zsolt; 100%.

PYBER László: Aszimptotikus csoportelmélet. Bíráló b.: Csákány Béla, Czédli Gábor, Babai László, Fried Ervin, Márki László, Ruzsa Imre, Schmidt Tamás, Szendrei Ágnes, Wiegandt Richárd; opponensek: Bódi Béla, Szép Jenő, Corrádi Keresztély; 100%.

RÓZSA Károly: Gáz- és fémgőzlézerek céljára alkalmazott üreges katódú kisülések. Bíráló b.: Bor Zsolt, Richter Péter, Hevesi Imre, Janszky József, Nemes László, Rácz Béla; opponensek: Bakos József, Füzesy Zoltán, Szatmári Sándor; 94%.

SURJÁN Péter: Kalandozások a kvantumkémiaiában. Bíráló b.: Berényi Dénes, Gyémánt Iván Károly, Sarai Mátyás, Sarkadi László, Kürti Jenő; opponensek: Bán Miklós, Deák Péter, Kardon Béla; 100%.

SZABÓ János: Új lehetőségek a magzati kromoszóma és egyéb fejlődési rendellenességek antenatalis szűrésében és diagnosztikájában. Bíráló b.: Gáti István, Urbancsek János, Méhes Károly, Doszpod József, Lampé László, Paulin Ferenc, Siklósi György, Bujdosó Györgyi, Machay Tamás, Osztovics Magda; opponensek: Papp Zoltán, László János, Gardó Sándor; 100%.

SZOMJAS-SCHIFFERT György: Lapp sámánok énekes hagyománya. Bíráló b.: Vargyas Lajos, Mihltné Tari Lujza, Falvy Zoltán, Kárpáti János, Sárosi Bálint, Szeben Éva, Szendrei Janka; opponensek: Dezső László, Maróthy János, Halmos István; 76%.

TUBA Zoltán: „Növény-ököfiziológiai válaszok jelenlegi és emelt CO₂ szinten”. Bíráló b.: Jakucs Pál, Mészáros Ilona, Pócs Tamás, Czimmer Gyula, Gyurján István, Horváth Gábor, Précsényi István, Zsoldos Ferenc, Szigeti Zoltán; opponensek: Borhidi Attila, Lehoczki Endre, Orbán Sándor; 95%.

ZALKA Károly: Épületek merevítőrendszeinek általános elmélete. Magokból és merevítőfalakból álló rendszerek szilárdsági, stabilitási és dinamikai viselkedése. Bíráló b.: Kollár Lajos, Kurutz Károlyné, Kaliszky Sándor, Mistéth Endre, Platthy Pál, Stépán Gábor; opponensek: Tarnai Tibor, Dulácska Endre, Hegedűs István; 100%.

A KÖZPONT HÍREI

1998. március 1–2. A Szlovák Tudományos Akadémia titkárnak meghívására Pozsonyba utazott *Keviczky László* főtítkárr. A szlovák Akadémia elnöksége tagjaival történt megbeszéléseket követően aláírták a két Akadémia közötti megállapodás kiegészítésére vonatkozó okmányokat. Ennek megfelelően várhatóan bővülni fognak az egyezményes kutatói csereutak lehetőségei.

1998. március 6. Akadémiánkat meglátogatta *Ylli Popa*, a Tiranai Egyetem Orvostudományi Karának kardiológus professzora, az Albán Tudományos Akadémia elnöke, az albániai Soros Bizottság vezetője, valamint *Luan Omari*, a Tiranai Egyetem Jogi Karának professzorát, az Albán Tudományos Akadémia alelnöke. *Glatz Ferenc* tájékoztatta az albán vendégeket az Akadémián folyó intézetkonszolidációs folyamat legfontosabb elemeiről. Albániában most zajlik az Akadémia újjászervezésének előkészítése, melyhez az albán Akadémia vezetői a magyarországi tapasztalatokat is figyelembe akarják venni. A beszélgetés során felmerült egy, a Balkán nemzeti-nemzetiségi kérdéssel kapcsolatos közös konferencia megrendezésének lehetősége.

1998. március 14–21. *Keviczky László* főtítkárr, a magyar tárgyaló delegáció vezetőjeként Egyiptomban megtárgyalta a Magyar Tudományos Akadémia és az Egyiptomi Természeti és Műszaki Tudományos Akadémia közötti, 1996-ban lejárt együttműködési megállapodás megújítását. A március 18-án aláírt *munkaterv* olyan együttműködési témákat tartalmaz, amelyek mindkét fél számára fontosak és előnyösek.

1998. március 20. Az ENSZ 47. közgyűlése március 22-ét a *VÍZ VILÁGNAPJÁ*-vá nyilvánította. A víz világnapi központi rendezvényre immár másodízben az Akadémián került sor, a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium, az Országos Vízügyi Főigazgatóság és az MTA Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpontja szervezésében. A víz világnapjának központi témájaként ez évben a víz mint a felszín alatti láthatatlan kincs szerepelt. (A téma jelentőségét fokozza, hogy a világ ivóvízkészleteinek 95 százaléka a felszín alatt található!) Az MTA-n megtartott tanácskozáson megfogalmazódott: az egészséges ivóvíz határozza meg a 21. század fejlődését.

Képünkön Varga Miklós, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője előadását tartja

Kovács Kálmán, a KHVM politikai államtitkára hangsúlyozta, hogy sok országban már ma is nagy nehézséget jelent az egészséges ivóvíz-szolgáltatás. Elmondta: elsősorban bányászati okok miatt az elmúlt négy évtizedben mintegy 3,5 köbkilométernyi vizet — a Balaton teljes vízkészletének mintegy kétszeresét! — emeltek ki a dunántúli karsztvízkészletből, s ez a veszteség jelentősen meghaladja a természetes vízpótlás mértékét.

Baráth Etele, az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságának elnöke elmondta, hogy világszerte felismerték az ivóvíz védelmének fontosságát és a környezetszennyezés veszélyeit az ivóvízkincsre. *Varga Miklós*, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője az ivóvízkészlettel összefüggő vízgazdálkodási kérdéseket elemezte.

Az OVF és a Magyar Hidrológiai Társaság az 1998. évi víz világnapja alkalmából külföldön élő magyar vízügyi szakembereket hívott meg, akik pódiumbeszélgetés keretében fejtették ki véleményüket a magyar vízgazdálkodás néhány fontos kérdéséről. A pódiumbeszélgetést *Somlyódy László* akadémikus vezette.

1998. március 26–29. A Magyar Tudományos Akadémia elnökségének meghívására hazánkban tartózkodott *Shkolnik Vlagyimir Szergejevics*, a Kazah Tudományos Akadémia elnöke, a tudomány és új technológiák minisztere. Látogatásának fő célja kölcsönös egyetértésen alapuló memorandum aláírása az MTA-val.

Az együttműködési megállapodás — melyet az MTA részéről *Michelberger Pál* alelnök látott el kézjegyével március 27-én — aláírása mindkét Akadémia részéről fontos esemény, mivel lehe-

Az együttműködési megállapodás aláírása a székház koncerttermében

tővé teszi a két ország tudósai közötti közvetlen kapcsolatok kialakítását, az információcserét, valamint az intézetek közötti tapasztalatcserét.

1998. március 27. Peter Munk kanadai üzletember és Glatz Ferenc, az MTA elnöke az MTA-székház Bartók-termében megállapodást írtak alá. A magyar származású kanadai üzletember kötelezettséget vállalt arra, hogy évente 10-10 ezer USA-dollárt biztosít az MTA által alapítandó, Munkácsi Bernát és Steindl Imre nevét viselő díjak fedezetére.

A Munkácsi Bernát-díj olyan kutatók jutalmazására szolgál, akik Magyarországon, vagy annak határain túl, maradandót alkottak a magyar nyelvészeti kutatásban. A Steindl Imre-díj pedig Magyarországon megvalósult építészeti teljesítmények elismerésére szolgál. A díjakat 3 tagú kuratóriumi bizottság ítéli oda, melynek tagja az ismert magyar üzletember, Demján Sándor, Peter Munk üzleti partnere.

A díjak átadására minden évben a *Magyar Tudomány Napján* (november 3.) kerül sor 10 éven keresztül.

1998. április 21. Az elnök — 1997 óta minden félévben — konzultációt folytat az öt vidéki akadémiai bizottság elnökével (Berényi Dénes

[DAB], Kozák Imre [MAB], Sáringer Gyula [VEAB], Telegdy Gyula [SZAB], Tigyi József [PAB]). Az elnök ismertette a vidéki akadémiai bizottságok finanszírozási rendszerének reformjára vonatkozó elképzeléseit. Alapelve: a vidéki akadémiai bizottságok finanszírozási technikája alapján nem térhet el az egész Akadémia finanszírozási technikájától, beleértve a vidéken élő tagoknak juttatandó támogatásrendszert és a rendezvények rendszerét is. A mintegy 30%-os költségvetési emelésen belül egy szabad, a rendezvényekre és kiadványokra megpályázható 5 milliós összeget bocsát az 1998. évi költségvetés a vidéki bizottságok rendelkezésére. Megpályázhatóságának formái között szerepel: az Arany János Közalapítvány rendszerén belül egy *Regionális Tudományért Szakalapítvány* létrehozása, amelynek kuratóriumában az Önkormányzatok Országos Szövetségének elnöke, a vidéki akadémiai bizottságok, valamint az MTA választott vezetői együttesen vennének részt. Meggondolandó a kuratóriumba az akadémiai körön kívüli, de a regionális fejlesztést támogató (esetleg a KTM és a KHVM, BM) képviselőinek a bevonása. A szándék: az Akadémia központi költségvetésén túlmenően a vidéki bizottságok részére „külső források” biztosítása, valamint, az önkormányzatiság elvén belül, a tudományszervezet regionalitásához támogatókat nyerni.

Az elnök beszámolt a közelmúltban a vidéki akadémiai bizottságoknál folytatott megbeszéléseinek tanulságairól, s ismertette a „Kérdések Akadémiánkról” c. előadásának vázlatát.

A vidéki akadémiai bizottságok elnökei egyetértettek a regionalitás álláspontjával, s biztosították az akadémiai vezetést, hogy nem kell tartani az egységes Akadémia területi szétbomlásának veszélyétől. Javaslatokat tettek arra is, hogy a központi rendezvényeken való részvételt hogyan lehetne központi akadémiai költségvetési eszközökből finanszírozni. Jelezték azt is, hogy a Magyar Tudomány Napjának előkészítése folyik.

Telegdy Gyula felvetette a tanszéki kutatóhelyek konszolidálásának kérdését. Az elnök ismertette az 1997 őszén erre vonatkozóan az MKM-nek tett javaslatát, s általában a kihelyezett kutatócsoportok tudománypolitikai szerepét. Elvetette azt az érvelést, hogy az intézeti konszolidációs keretből a tanszéki kutatóhelyek támogatására lehetne eszközöket átcsoportosítani. Ezek konszolidációját csakis egy általános helyzetfelmérésen alapuló koncepcionális terv alapján lehet napirendre tűzni.

1998. április 21–23. A Magyarok Világszövetsége, a Magyar Egyetemi és Főiskolai Tanárok Egyesülete és az MTA szervezésében rendezték a Magyar Professzorok Első Világtalálkozóját. Fő

Peter Munk, két új akadémiai díj alapítója

Magyar Professzorok Első Világtalálkozója

célja és feladata, hogy a magyar szellemi potenciált kiemelkedő jelentőséggel képviselő egyetemi tanárok számára fórumot teremtsen, oktató, kutató és közéleti tevékenységüket összehangolja, valamint közreműködésükkel minden lehetséges eszközt és módot felhasználjon a nagymúltú hazai felsőoktatás és a tudományos kutatás színvonalának megőrzése és további fokozása végett.

1998. április 22. Az MTA-székház Tudósklubjában Kiss Péter munkaügyi miniszter és Glatz Ferenc, az MTA elnöke együttműködési megállapodást írt alá. Az együttműködés célja a foglalkoztatáspolitikával, a szakképzéssel kapcsolatos tudományos kutatások kezdeményezése, összehangolása, elősegítése. Az MTA megkülönböztetett figyelmet fordít a munkanélküliség csökkentésével foglalkozó kutatásokra, a hazai munkaerőpiac és a társadalmi folyamatok alakulása közötti összefüggések feltárására. Az együttműködés kiterjed a tudományos dolgozók érdekegyeztető fórumainak működtetésére. A minisztérium a munkaügyi és szakképzési kutatások pályázatainak előkészítésében támaszkodni kíván az MTA szakértői véleményére.

1998. április 29. A Magyar Tudományos Akadémia és az Földművelésügyi Minisztérium a korábbi évek együttműködési szerződése (1997. március 11-én tudományos együttműködési megállapodás az 1999. május 31-ig terjedő időszakra; lásd Akadémia, 1997/2. szám 9. p.) alapján végzett eredményes munkájára, valamint az agrárértelmiség nemzetközileg elismert szaktudására építve, tudományos együttműködési megállapodást kötött az élelmiszer-gazdaság működésének segítése, fejlesztésének szolgálata, a kutatási feladatok eredményesebb végzése és a legújabb tudományos ismeretek gyakorlati alkalmazásának elősegítése céljából. Nagy Frigyes földművelésügyi miniszter és Glatz Ferenc, az MTA elnöke a következő megállapodást írta alá:

- A szerződés időtartama alatt együttműködnek az agrárgazdaság modernizációja, az európai integráció és a világpiac globális viszonyaihoz való alkalmazkodás koncepcionális kérdéseinek és megoldási alternatíváinak kidolgozásában.

- Az MTA az FM megrendelésére konkrét kutatási programokat tartalmazó javaslatokat dolgoz ki az agrárgazdaság előtt álló rövid és középtávú feladatok megoldására. A javaslatok megvitatásának módját és a megvalósítás feltételeit munkaterv rögzíti.

- Az agrárkutatás egészét érintő tudományfejlesztési és -szabályozási kérdések összehangolására és egymás kölcsönös tájékoztatására állandó MTA-FM Együttműködési Bizottságot működtetnek, amely az országos jelentőségű feladatok megoldására ad hoc bizottságokat hozhat létre.

- Elősegítik az agrárkutató és -fejlesztő intézmények közvetlen kapcsolatát, valamint együttműködését a közös feladatok és programok megvalósításában.

- Folyamatosan összegzik és értékelik az agrárstratégiai jelentőségű tudományos eredményeket. E célból szakértői konferenciákat rendeznek hazai és külföldi tudósok bevonásával.

- Az EU-csatlakozási tárgyalások sikeres folytatásához, elsősorban a tudományos kérdések területén, az MTA szakmai segítséget nyújt. Közreműködik az agrárgazdaság felkészülési és alkalmazkodási stratégiájának kidolgozásában, az ágazat harmonizációjának megoldásában.

- Az MTA a kelet-magyarországi térség területi sajátosságaiból kiinduló komplex agrárfejlesztési koncepciót dolgoz ki.

- Az együttműködési megállapodásban és annak kiegészítésében foglalt feladatokra a Földművelésügyi Minisztérium 20 millió forint kerettámogatást ad az 1999. május 31-ig terjedő időszakra.

NYITOTT AKADÉMIA

Magyar Tudományos Akadémia

PROGRAMFÜZET

SEPTEMBER

1998

Rendszeres működés –
rendszeres tájékoztatás

Az Akadémia központi
és vidéki rendezvényeiről
tájékoztatást ad
a havonta megjelenő
Programfüzet

A TERÜLETI BIZOTTSÁGOK HÍREI

DEBRECENI TERÜLETI BIZOTTSÁG

1998. április 7. A DAB-klub vendégeként *Kádár Béla*, a BKE egyetemi tanára az Európai Unióhoz való csatlakozásunk gazdasági feltételeiről és várható következményeiről tartott nagy sikerű előadást.

1998. április 8. A *PhD-képzés debreceni tapasztalatai és perspektívái* címmel vitafórum a DAB-székházban.

Az 1993-ban bevezetett új felsőoktatási törvény szabályozta a PhD-képzést, s az eltelt öt esztendő tapasztalatait összegezte a vitafórum, amelyen mintegy hetven egyetemi és kutatóintézeti szakértő vett részt, s a doktori képzésben részt vevő hallgatók közül is többen jelen voltak.

Az elhangzottak alapján a jelenlevők arra a megállapításra jutottak, hogy a doktori képzés Debrecenben a maga sokféleségével és koherenciájával, még a nehézségek ellenére is, jól szolgálja az integrált egyetem létrehívását.

1998. április 26–28. A Római Klub Tudományos és Technológiai Munkacsoportja harmadik ülését a DAB székházában tartotta *Ivo Slaus* professzor (Zágráb), a csoport koordinátora vezetésével. A rendezvény házigazdája *Berényi Dénes*, a DAB elnöke, a munkacsoport tagja volt. Az ülés napirendjén három téma szerepelt: az emberiséget fenyegető veszélyek és a tudomány szerepe ezek elhárításában; az EU 1998–2002-re szóló ún. V. tudományos és technológiai keretprogramjára vonatkozó információk; az ifjúság viszonya a természettudományhoz.

1998. május 21. Az MTA Debreceni Területi Bizottsága szervezésében műhelyvitára került sor az Alföld-fejlesztés aktuális kérdéseiről.

A rendezvény házigazdája *Berényi Dénes* akadémikus, a DAB elnöke volt. Bevezetőjében vázolta a találkozás és a beszélgetés célját: áttekinteni az Alföld (és Kelet-Magyarország) statisztikai adatokkal bizonyíthatóan hátrányos helyzetét, sorra venni és megvitatni a fejlesztés lehetséges eszközeit és módjait. *Glatz Ferenc* akadémikus, az MTA elnöke négy pontba foglalta a lényeges stratégiai kérdéseket: 1. A magyar agrárium lehetőségei az új Európában. 2. A Duna, s általában a magyar vízgazdálkodás ökológiai kérdései. 3. A Duna-völgy mint komplex közép-európai fejlesztési program. 4. Hiányosan vagy alig kutató társadalomtudományi kérdések (összean-

golt kisebbségkutatás, katonaföldrajzi stratégia kidolgozása). Az Alföld is *régió*, melyet helyesebb nem elmaradottnak, hanem *másként szervezettnek* tekinteni. Reális, az európai normákra figyelő, igényes Alföld-programra van szükség. *Láng István* akadémikus, az MTA elnöki tanácsadója felszólalásában az *agrárkörnyezet védelmével* és az *agrárminőség kérdéseivel* foglalkozott. *Csatári Bálint*, az MTA Alföldi Tudományos Intézetek igazgatója vetített ábrák, térképek segítségével mutatta be az alföldi megyék „rangorszáma”.

MISKOLCI TERÜLETI BIZOTTSÁG

1998. március 19. Az MTA MAB-klubban *Vajda György*: Az atomenergetika magyarországi problémái címmel tartott előadást. Az előadó szólt az atomerőmű-építés jövőjét megszabó körülményekről, a magyarországi tapasztalatokról, a nukleáris biztonság növelését szolgáló intézkedésekről, a radioaktív hulladékok sorsáról, valamint az atomfegyverek elterjedésének megakadályozásáról.

1998. április 2. A Magyar Szeniológiai Társaság, a MAB Orvosi és Biológiai Szakbizottsága, valamint a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház Sebészeti Osztálya *Jóindulatú emlőbetegségek diagnosztikája és kezelése* címmel kiállítással egybekötött konferenciát rendezett, amelyre az ország számos kórházából érkeztek szakemberek.

1998. május 6. A MAB Közgazdaság-tudományi Szakbizottságának és Vállalkozási Munkabizottságának meghívására *C. E. Pridgeon* és *G. M. Ross-Edwards* amerikai professzorok tartottak előadást a Miskolci Egyetemen, melynek fontosabb témakörei: a morális problémák karakterisztikája, az okfejtés szükséges eszközei, a morális gondolkodás koncepciójának kifejlesztése és a morális vezetés elvének alkalmazása a döntéshozatali gyakorlatban.

1998. május 20. A MAB 38. ülése a felsőtárkányi Park Hotelben került megrendezésre. Az ülésen Kozák Imre MAB-elnök beszámolt a bizottság helyzetéről, valamint az MTA 1998. május 4–5. közötti CLXII. rendes közgyűléséről. A továbbiakban három előadás hangzott el: *Pelikán Pál* (tudományos főmunkatárs, MÁFI): A Bükk hegység földtani felépítése és ártértelelése, *Vojtkó András* (főiskolai docens, Eötvös): A Bükk

hegység vegetációja, *Sulyok József* (botanikai felügyelő): A Bükk Nemzeti Park botanikai és zoológiai kutatásai címmel. Az előadásokat élénk vita követte.

PÉCSI TERÜLETI BIZOTTSÁG

1998. március 5. A PAB Területfejlesztési és Településfejlesztési Munkabizottságai közös ülésükön tekintették át a dél-dunántúli megyei területfejlesztési tanácsok működésének eddigi tapasztalatait, eredményeit. Az ülés résztvevői (25 fő) úgy ítélték meg, hogy a tanácsok munkája egészében véve sikeres, s pozitívan befolyásolja a területi folyamatokat.

1998. március 11. Éves közgyűlését tartotta az MTA Pécsi Területi Bizottsága, amelyen részt vett és felszólalt *Glatz Ferenc*, az MTA elnöke is. A közgyűlés az 1997. évi munkáról és az 1998. évi feladatokról szóló beszámolóval kezdődött, amelyet *Tigyi József* akadémikus, a PAB elnöke tartott. A PAB a dél-dunántúli régióban 10 szakbizottság és 75 munkabizottság keretében mintegy 1500 szakember aktív tudományos közéleti tevékenységét szervezi, koordinálja. Mozgósít az ország, a régió legfontosabb problémáit szolgáló tudományos kérdések megoldására. A PAB 128 kiemelt rendezvényén több mint 7000 fő vett részt. Kapcsolódva az MTA tudománypolitikáját megújítani szándékozó törekvéseihez, a PAB számos kezdeményezésével ösztönözte az MTA vezetését a vidék tudományos bázisainak felkarolására, számos kezdeményezést javasolt a tudományos élet infrastruktúrájának javítására is. Tovább javult a régióban a területi és gazdasági döntéshozókkal kialakított munkakapcsolat. Kedvezően hatott a tudományos közélet aktivitására a Magyar Tudomány Napjának a dél-dunántúli régióban tartott 15 rendezvénye is, amelyen több mint ezer fő vett részt. Külön gondot fordított a bizottság a kiemelt tudományos irányok: a környezet és egészség, a dél-dunántúli régió gazdaság- és területfejlesztésének lehetőségei, valamint az agrárgazdaság fejlesztésének távlati kérdései művelésére. Miután a dél-dunántúli régió 4 megyéje közül 3 országhatárt is képvisel, a közgyűlés elhatározta a régi kapcsolatok felújítását Eszék, Zágráb, Ljubljana, Maribor és Graz irányába.

A beszámolót élénk vita követte, amelynek során felszólalt *Glatz Ferenc* elnök úr is. Kiemelte az értelmiség és a tudomány regionális szerepét az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamatában, szólt az Akadémia tudománypolitikájáról az intézményhálózat konszolidációja kapcsán, a tudományos utánpótlásról. A beszámoló és a munkaterv vitája után kitüntetések átadására

került sor. A Pécsi Területi Bizottság Ezüst Plakettjét *dr. Nagy József* kapta. Az Akadémiai Bizottság és a Dél-Dunántúl a Tudomány Támogatásáért Alapítvány pályázati kiírására 1997-ben 14 tudományos dolgozat érkezett a régióból. Ezek közül *A Muraközi járás népiskolái a reformkorban* c. tanulmány kiemelt I. díjban részesült. További 4 tanulmány I. díjat, 3 tanulmány II. díjat és 5 tanulmány III. díjat kapott. A közgyűlést *Horváth József* akadémikus *Növényvirológia* című előadása és *Lantos Miklós* fotóművész kiállításának megnyitása zárta.

1998. március 18. Az MTA PAB Biológiai Szakbizottsága a Magyar Gerontológiai Társaság közreműködésével *Az öregedés biológiai és orvosi aspektusai* címmel tudományos konferenciát rendezett.

1998. március 20. A PAB I. Szakbizottsága meghívására a PAB székházában előadást tartott *Robert Cohen* professzor (University of California at Irvine): *Inside the Text: Relationship of Acting and Text, Interrelating Theory With Artistic Practice and Pedagogy* címmel.

Az előadó az elméletnek a színészképzésben betöltött szerepét vázolta, megkülönböztetve a projektív elméleteket a praktikus elméletektől, és kitekintve a képzési módszerek főbb iskoláira.

1998. május 18–23. Második alkalommal került Pécssett megrendezésre a fiatal szakemberek, doktoranduszok intenzív továbbképzését szolgáló tanfolyam a karotinoid kémia, biokémia és alkalmazás területén. A résztvevők 6 közép- és kelet-európai országból, valamint Franciaországból és Svájcban érkeztek. Az előadók neves angol, svájci, romániai és helybeli professzorok voltak.

SZEGEDI TERÜLETI BIZOTTSÁG

1998. március 12. A Szegedi Akadémiai Bizottságnál látogatást tett *Glatz Ferenc*, az MTA elnöke, és a SZAB rendkívüli kibővített ülése keretében előadást tartott *Beszélgetés a tudománypolitikáról* címmel. Az elnök — aki az országot járva a regionális összefogás fontosságáról igyekszik meggyőzni nemcsak az értelmiséget, hanem a vidéki önkormányzati vezetőket is — a Szegeden és környékén dolgozó kutatók körében azokat a tudománypolitikai elveket vázolta, amelyek az ezredforduló környékén meghatározzák a magyar tudományosság feladatait, és módosítják a köztestület hagyományos szerepkörét is.

1998. április 16. A SZAB Tudósklub összejevetelén, melynek témája *Az államháztartási reform* (különös tekintettel a felsőoktatást és a kutatást érintő területekre) *László Csaba* helyettes államtitkár előadását hallhatták az érdeklődők.

1998. május 12. Tudományos együttműködési megállapodást kötöttek a határ menti országok képviselői Temesváron. A megállapodást a Novi Sad-i Egyetem részéről prof. Stojan Savic rektor-helyettes, a Temesvári Kutatási és Fejlesztési Bizottság részéről prof. Dorin Dehelean, az Interdiszciplináris Bizottság elnöke, az MTA Szegedi Akadémiai Bizottság részéről Telegdy Gyula akadémikus, a SZAB elnöke írta alá.

1998. május 21. A SZAB Tudósklubja *Sólyom Lászlót*, az Alkotmánybíróság elnökét látta vendégül, aki *Az Alkotmánybíróság szerepe a magyar jogállamiság kiépítésében* címmel tartott előadást.

VESZPRÉMI TERÜLETI BIZOTTSÁG

1998. március 20–21. *Európai Unió — regionalizmus — szuverenitás* címmel Székesfehérvárott rendezték a IV. Országos Politológus Vándorgyűlést, többek között a Magyar Politikatudományi Társaság Észak-dunántúli Szakosztálya és az MTA VEAB gazdaság-, jog- és társadalomtudományi szakbizottsága szervezésében.

Bayer József az integráció előrehaladtával a nemzetállamhoz való viszonyunk újragondolásának szükségességét vetette fel, Gombár Csaba szerint a globalizáció hatására a szuverenitás értéke csökken. Balogh András az EU és Magyarország címmel tartott előadást, Kende Péter és Böhm Antal a civil társadalom témaköréről beszélt, Rechnitzer János pedig az átmenet regionalitása és a regionalitás átmenete témakörben tartott referátumot. A vándorgyűlésen a plenáris előadásokat követően hat szekcióban folyt a munka.

1998. március 26. Az MTA elnöke ellátogatott Veszprémbe, ahol egész napos programot bonyolított a Veszprémi Akadémiai Bizottságon és a Veszprémi Egyetemen. Az északnyugat-dunántúli doktorok közgyűlési képviselőivel kibővített VEAB ülésen az elnök áttekintést adott az új ciklusban az MTA életében végbement változásokról, a köztisztviselési jelleg tartalommal való megtöltéséről, az intézetkonszolidációról. Szólt a másfél éve felvázolt akadémiai hármas funkció megvalósításának folyamatáról és a területi bizottságok jelentőségéről, a regionalitás fontosságáról. Az elnöki beszámolót követően kérdések hangzottak el az akadémiai kutatóintézetek felszereltségéről, a speciálisan magyar kutatási témák hazai lapokban történő publikálásáról, a nemzeti tudománypolitikai koncepció hiányáról, az MTA osztályai és a területi bizottságok közötti munkakapcsolat javításáról, a VEAB régióban folyó felsőoktatás és a támogatott kutatóhelyek

jövőjéről. Javaslat hangzott el egy ökológiai kutatóintézet létrehozásáról.

A Veszprémi Akadémiai Bizottság megvitatta éves programját; elfogadta a szakbizottságok munkatervét, az 1999. évi pályázati kiírás szövegét, és kialakította az Év Kutatója pályázat elbírálási rendjét.

1998. április 8. II. Tudományos Diákköri Konferencia az MTA VEAB szervezésében. Ezeknek az Északnyugat-Dunántúlra kiterjedő rendezvénynek eddig az volt a célja, hogy a hat megyében lévő felsőfokú oktatási intézményekben tanuló, a gazdasági, jog- és társadalomtudományi területet érintő diákköri dolgozatot készítő, valamint azokból előadást tartó *hallgatók szereplését* a régióban két évenként lehetővé tegye. A konferenciákon mód nyílik egymás megismerésén túlmenően a tudományos diákköri munka rendszeressé tételére, a tudományos diákköri dolgozatokat készítő hallgatók megmérettetésére, a versenyzésre, a tudományos kutatók utánpótlásának kiválasztására is.

1997-ben, a II. RTDK-n 61 dolgozatot lehetett minősítésre kiadni, amelyekre a felkért oktatók 122 bírálatot juttattak el a VEAB-hoz.

A megnyitó *plenáris ülésen* megemlékeztünk az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulójáról.

A nyitó *plenáris ülést* követően hat csoportban került sor a *szekcióülésekre*. (A konferencián a résztvevők száma meghaladta a 120 főt.)

A záró *plenáris ülésen* a szekcióvezetők, a zsűrielnökök beszámoltak az egyes szekciókban végzett munkáról, majd a helyezést elért (6 első, 6 második és 6 harmadik) hallgatónak kiosztották a díjakat.

1998. április 29. *Társadalmi közérzet és identitás a rendszerváltás után* címmel tudományos konferenciát rendezett Komáromban a VEAB gazdaság-, jog- és társadalomtudományi szakbizottsága, a Magyar Politikatudományi Társaság Észak-dunántúli Szakosztálya és Komárom város önkormányzata. Bayer József a republikánus ethosz és a politikai kultúra témakörét vázolta fel, Kiss Endre filozófus-irodalomtörténész a rendszerváltás lélektani hatásait elemezte. Beszeteri Béla politológus a rendszerváltás még hosszú konszolidációs szakaszát tárta fel. Szabó Csaba, a Szonda Ipsos főmunkatársa vizsgálatok alapján a magyar társadalom gazdasági és szociális helyzetét elemezte. A plenáris előadások után három szekcióban (rendszerváltás és a gazdaság; közérzet és identitás; tudomány, kultúra és oktatás) folyt a munka.

Összeállította:
Csöndes Mária

OSZTÁLYOK ÉS INTÉZETEK HÍREI

OSZTÁLYOK HÍREI

Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya

1998. március 5. Az osztály az MTA Nyelvtudományi Intézetével közösen felolvasó ülést tartott *Lehet-e végre a magyar nyelvnek nagyszótára?* címmel. Az előadásban B. Lőrinczy Éva, a Nyelvtudományi Intézet tudományos tanácsadója, az Új magyar tájszótár főszerkesztője és Gerstner Károly tudományos főmunkatárs, a Nyelvtudományi Intézet Lexikográfiai és Lexikológiai Osztályának vezetője összefoglalta az immáron 100 évvel ezelőtt elkezdett, majd különféle okok miatt többször is abbahagyott s újrakezdett szótár történetét. Az ülésen Glatz Ferenc, az MTA elnöke hozzászólásában kifejtette, hogy megfelelően kidolgozott koncepció és munkaterv, illetve reálisan teljesíthető pénzügyi előterjesztés alapján támogatná: az Akadémia teremtsen meg annak lehetőségét, hogy végre megszülessék a Magyar akadémiai nagyszótár.

A felkért hozzászólók — Csoóri Sándor író, Orosz István történész, Pomogáts Béla irodalomtörténész, Váradi Tamás tudományos osztályvezető — egyöntetűen támogatandónak tartják a Nagyszótár ügyét. Írásbeli hozzászólásában Benkő Loránd akadémikus is megvalósítandó feladatnak ítélte ezt a szótári munkát.

1998. április 14–15. Az osztály a Magyar Néprajzi Társasággal és az MTA Néprajzi Kutatóintézetével közösen *Történelem, történelemismeret, emlékezet* címmel tudományos ülésszakot rendezett az MTA nagytermében. A kétnapos ülésszakon 32 előadás hangzott el. Előadást tartott többek között R. Várkonyi Ágnes, Andrásfalvy Bertalan, Kerényi Ferenc, Voigt Vilmos, Katona Tamás, Basics Bea, Katona Imre.

1998. május 7–8. Veszprém. Az MTA Színház- és Filmtudományi Bizottsága a Veszprémi Egyetem Színházstudományi Tanszékével közösen tudományos tanácskozást rendezett *Újabb törekvések a színházművészetben* címmel. A színházelméleti előadások között Székely Györgynek a „lego” színházról, vagyis a különböző drámaszövegek egymásba játszásáról szóló előadása, Bécsy Tamásnak egy újfajta színházelmélet és színházkritikát átértékelő referátuma, Kiss Gabriellának, Nánay Istvánnak és Jákfalvy Magdolnának a mai rendezői törekvéseket gyakorlati példákön is

bemutató előadás-elemzése hangzott el. Szigethy Gábor a sztár fogalmáról beszélt, Szűcs Katalin A teátrum mint médium címmel tartott előadást, Anna Scarlat a mai román színházművészetéről, Szabó Mária a japán színház új irányzatairól, Jankó Szép Yvette pedig az alternatív finn színházi törekvésekről adott kitekintést.

Filozófia- és Történettudományok Osztálya

1998. március 31. A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat ünnepi közgyűlését tartotta a társulat megalakulásának 120. évfordulója alkalmából a Magyar Nemzeti Galériában.

1998. április 15–18. A Magyar Pszichológiai Társaság XIII. Országos Tudományos Nagygyűlését rendezték meg a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen.

1998. április 21. A *gyermek évszázada* címmel az MTA Pedagógiai Bizottsága tudományos konferenciát rendezett az MTA-székházban.

1998. április 28. Az MTA Művészettörténeti Bizottsága az MTA Művészeti Gyűjteményének Képtárában átadta az Opus Mirable 1997 díjat. A csoportos díjat a Magyar Nemzeti Galéria MS mester Vizitáció-képe és egykori selmezbányai főoltára c. kiállítás és katalógus munkatársainak, az egyéni díjat Josef Daniel Böhm Parthnon-fríze c. tanulmányaért Szentesi Editnek ítelték oda.

Matematikai Tudományok Osztálya

1998. április 1. Felolvasóülés. Csirmaz László, a matematikai tudomány kandidátusa *Kilencvenkilenc százalékig jó bizonyítás* címmel tartott előadást.

Agrártudományok Osztálya

1998. március 5. Az MTA dísztermében rendezett országos tanácskozáson 350 magyar gyümölcsstermesztő vett részt. Dohy János osztályelnök-helyettes megnyitó beszédében utalt az MTA-n folyó *Magyarország az ezredfordulón* stratégiai kutatási programok tudományos és gazdasági jelentőségére. Elismeréssel szolt a kerétszeti témacsoportban végzett munka és az elkészített tanulmányok magas színvonaláról. Ismer-

tette és átadta Kovács Ferencnek az MTA Agrártudományok Osztálya elnökének köszöntő levelét *Probocskai Endre* ny. egyetemi tanárnak, akinek a magyar gyümölcsstermesztés megalapozása érdekében kifejtett hat évtizedet átfogó munkásságát születésének 85. évfordulója alkalmából elismeréssel méltatták a tanácskozási keretében.

1998. április 7. A Földművelésügyi Minisztérium és az MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága közösen emlékezett meg a jobbágyrendszer eltörlésének 150. évfordulójáról. Nagy Frigyes miniszter bevezetője után Romány Pál, az MTA-bizottság alelnöke tartott előadást *Agrártársadalom és mezőgazdaság 1848–1998* címmel.

Az emlékülést követően felavatták és megkoszorúzták a minisztérium falán elhelyezett emléktáblát, amelyen — Varga János akadémikus adatai nyomán — elszámolás olvasható a jobbágyfelszabadításról.

április 15. Az MTA Agrártudományok Osztályának Erdészeti Bizottsága megrendezte a II. Országos Erdő-, Vad-, és Fa-gazdaságtudományi Fórumot (MTA-székház, díszterem), melyen az ország közel 400 szakembere vett részt, hogy meghallgassa és megvitassa a *természetközeli erdő-, és vadgazdaság, a környezetbarát fagazdaság* témakörében tartott nyolc előadást. Az előadók az Erdészeti Bizottság tagjai voltak, akik az újabb kutatási eredmények figyelembevételével tettek javaslatot a természetközeli erdő- és vadgazdaság továbbfejlesztésére, a fejlesztési lehetőségekre és módszerekre, valamint a környezetbarát fagazdaság bővítésére vonatkozóan.

Az előadásokat pódiumvita és hozzászólások követték, amelyben részt vett az FM és a KTM TVH illetékes helyettes államtitkára is.

1998. április 16. Agrármarketing ülésszak (helyszín: Gödöllői Agrártudományi Egyetem, elnök: Knoll Imre), melynek fő témái a következők: Az agrárinnováció helyzete és néhány logisztikai problémája (Husti István tanszékvezető, GATE); Új irányítási módszerek a mezőgazdasági logisztikában (Benkő János tanszékvezető, GATE); Élelmiszer-gazdasági marketingcsatornák logisztikai kapcsolatrendszere (Lehota József tanszékvezető, GATE).

1998. április 23. Az MTA Agrárosztálya a Gabonatermesztési Kutató Közhasznú Társasággal közösen Szegeden tudományos ülést rendezett, amelyen 6 előadás tekintette át a szegedi búzanesemesítés eredményeit, perspektíváit.

1998. május 8. Az osztály, a DAB, a DATE Kutató Központja (Nyíregyháza) és az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete (Budapest) szervezésében szabadföldi kísérleti bemutatóval egybekötött tudományos ankéttra került sor Nyír-

egyházán és Nyírlugoson a *Homoktalajok termékenységének javítása* címmel.

Orvostudományok Osztálya

1998. március 18. Az agykutatás nyílt napja alkalmából az MTA-székház nagytermében előadássorozatot rendeztek.

Az előadók: Dr. Friedrich Péter akadémikus (Budapest): A memória nyomai az agyban; Dr. Vigh Béla professzor (Budapest): Biológiai óra és biológiai ritmus; Dr. Párducz Árpád professzor (Budapest): Férfi és női agy: azonosságok és különbségek; Dr. Gulyás Balázs akadémikus (Stockholm): Tudat és agy ideghálózatának kapcsolata.

Az agykutatás nyílt napjának célja, hogy a széles nyilvánosság elé tárja az agykutatás legizgalmasabb új eredményeit, lehetőségeit, és az idegtudósok előtt álló legfontosabb feladatokat. Ezen kérdések megválaszolása csupán az egyik nagy kihívás az emberiség számára, egészséges fizikai és szellemi létünk, valamint a társadalom evolúciója szempontjából is alapvető jelentőségű.

1998. március 18. A *gyógyszerészeti tudományok* címmel felolvasóülést tartott az MTA székházának II. emeleti kistermében. A felolvasó ülésen Magyar Kálmán akadémikus *Neurodegeneratív és -protektív mechanizmusok*, Vincze Zoltán egyetemi tanár *A klinikai gyógyszerészet: fejlődés, eredmények és Rácz István egyetemi tanár A gyógyszerkutatás formulálási vonatkozásai* címmel tartottak előadást.

Az osztály — korábbi hagyományait felelevenítve — az elmúlt másfél évben ismételten foglalkozott olyan népegészségügyi jelentőségű tudományágak helyzetével, amelyek számottevően befolyásolhatják a lakosság egészségi állapotát. Az érintett szakmai kollégiumok és társaságok vezetőinek előterjesztése alapján megvitatták a népegészségtan, a neonatológia, a patológia, a sportegészségügy, a gyógyszerészet és a fogszuvasodás megelőzése területén elért kutatási eredményeket, lehetőségeket, feladatokat, a progresszív betegápolás szerepét. Emellett ad hoc beszámolók alapján tárgyaltak a pozitron emissziós tomográfia hazai adottságairól, az onkológia és a természetgyógyászat egyes kérdéseiről. Az átfogó értékelésekről az osztály hét esetben a tennivalókat is meghatározó — az MTA *Az életminőség javítása* c. stratégiai programjával összhangban levő — állásfoglalást fogadott el, melyek rövidített írásos változatát az érintett minisztériumok, egyetemek és egyéb szervek, hatóságok vezetői minden esetben megkapták. A legsikeresebb viták nyomán született állásfoglalások kifejezetten a prevenciót szolgálják.

Kémiai Tudományok Osztálya

1998. március 17. Felolvasóülés. *Grofcsik András*, a kém. tud. kand. (BME Fizikai Kémia Tsz.) *Időfelbontásos lézerspektroszkópia* c. előadásában ismertette a kémiai folyamatok időbeli vizsgálatára összeállított — pikoszekundumos időtartományban működő — lézerspektroszkópiai berendezéseket, amelyekkel többek között mérték a gerjesztett elektronállapotok élettartamát, továbbá a rotációs diffúzióra jellemző orientáció-relaxációs időt. *Hudecz Ferenc*, a kém. tud. dr. (MTA-ELTE Peptidkémiai Kutatócsoport) *Fehérje építők, szintetikus antigének, peptid vakcinák* c. előadásában bemutatta, hogy a modern immunkémia, a peptid- és fehérjekémia robbanásszerű fejlődésének és a korszerű metódnak köszönhetően az 1980-as évek eleje óta képes arra, hogy lokalizálja a fehérjéjelen azokat a régiókat (B-sejt, ill. T-sejt építőpokat, azaz az antigén determinánsokat), amelyek felelősek az immunválasz kialakulásáért. Kísérleteik alapján modelt dolgoztak ki B-sejt (ellenanyag) építőjainak térbeli elhelyezkedésére vonatkozóan. Megvizsgálták, hogy milyen szerkezeti változásokkal lehet eljutni a legegyszerűbb, de optimális T-sejt kiváltására képes peptid antigénhez.

1998. március 18. A Kémiai és az Orvosi Tudományok Osztálya együttes osztályülés keretében vitatta meg a gyógyszerészeti tudományok helyzetét. Önálló gyógyszerészeti tudományos bizottság szervezését (pontosabban újraélesztését) határozták el. Ez egyelőre a két osztály patronálása alatt, interdiszciplináris bizottságként fog működni.

1998. március 27. Az MTA Szerves és Biomolekuláris Kémiai Bizottsága, valamint az MKE Szerves és Gyógyszerkémiai Szakosztálya közös rendezésében került sor ebben az évben az első *Bruckner-termi* előadóülésre. A korábbiakban jól beváltak szerint most is két előadás hangzott el az ELTE Kémiai Tanszékcsoport előadótermében.

Az első előadást *dr. Tóth Gyula* professzor (POTE Orvosi Kémiai Intézet) tartotta *Karotinoidek: újabb eredmények, újabb szerkezetek* címmel. Az előadóülés második részében *Nógrádi Mihály* egyetemi tanár (BME Szerves Kémia Tanszék, Alkaloidkémiai Kutatócsoport) *A gyűrűk szolgálai (sikerek és kudarcok a természetes makrociklusos diariléterrek szintézisében)* címmel tartott izgalmas előadást. Az ismertett munkák 27 közlemény tárgyát képezik.

1998. április 21. Veszprémben kihelyezett osztályülés. A nyilvános előadói ülésen *Bartha László*, *Friedler Ferenc*, *Horváth Attila*, *Horváth Géza*, *Sisak Csaba*, *Ungváry Ferenc*, *Varga Kálmán* és *Vass András* tartottak előadásokat.

1998. május 12. Az osztály társalapítókkal 1991-ben alapított díjat *Varga József* akadémikus születésének 100. évfordulója alkalmából. 1998-ban a *Varga József-érmet Fonyó Zsolt*, a *Varga József Műszaki Alkotói Díjat Steingaszner Pál*, a *Varga József Egyetemi (BME) Díjat Statisztikus Janisz* vehette át az MTA székház felolvasó termében.

1998. május 13. Anyagtudomány '98 címmel tudományos ülés az MTA Anyagtudományi és Technológiai Komplex Bizottság szervezésében. Előadás hangzott el a korszerű anyagmegmunkálási és anyaggyártási eljárásokról, anyagvizsgálati módszerekről, a fenntartható fejlődés anyagtudományi hátteréről.

1998. május 18. Nemzetközi Biokerámiai Szeminárium az MTA Szilikátkémiai Munkabizottsága, az MTA VEAB Szilikástechnológiai Munkabizottsága, a Veszprémi Egyetem Szilikát- és Anyagmérnöki Tanszéke szervezésében.

1998. május 23. VIII. Anyagszerkezet-kutatósi Konferencia az MTA Anyag- és Molekulaszerkezeti Munkabizottsága szervezésében.

1998. május 27. A Magyarország az ezredfordulón negyedik rendezvényeként *Kémia a környezetért* címmel ankét. Előadók: *Mészáros Ernő*, *Papp Sándor*, *Jelinek István*, *Hlavay József*, *Kerekes Sándor*, *Lendvai Ádám*.

1998. május 29. Az MTA Szerves- és Biomolekuláris Kémiai Bizottsága a MKE Szerves- és Gyógyszerkémiai Szakosztályával közösen rendezte a „szezonzáró” *Bruckner-termi* előadóülést, melyen *dr. Hideg Kálmán* egyetemi tanár *Szabad gyökök és biológiai jelentőségük*, valamint *dr. Kéri György* professzor *Új irányok és pathomechanizmusok a gyógyszerkutatásban és az antitumor hatóanyagok kutatásában* címmel tartottak előadást.

Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya

1998. március 23. Emlékezés Kápolnai Pauer István akadémikusról. Az előadást *Ács Tibor*, a hadtudomány doktora tartotta a székház II. emeleti kistermében. Az előadó emlékbeszédében bemutatta Pauer István hadtudományi levelező tag és honvéd ezredes életét és tudományos működését.

INTÉZETEK HÍREI

Atommagkutató Intézet

1998. március 23–27. *Fizika a modern tudományban és technológiában* címmel egyhetes japán-magyar szakértői értekezletet tartottak, amelynek színhelye részben Budapest, részben Debrecen volt. A tanácskozás számos új területet

tárt fel az együttműködésre, melyet három szinten kell szorgalmazni: kormányközi együttműködések, ill. projektek (OMFB), az MTA és a Japanese Society of Promotion of Science szintjén, valamint az egyetemek, ill. kutatóintézetek közötti közvetlen szerződések révén. Az ATOMKI és az Osakai Egyetem Atommagkutató Központja között az értekezlet alkalmával együttműködési szerződés aláírására került sor, a Kossuth Lajos Tudományegyetem rektorához pedig együttműködési javaslatot juttatott el az értekezlet japán koordinátora.

*

Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet

1998. február 23–27. Hatodszor került megrendezésre Sopronban a Nemzetközi Téli Geodinamikai Szeminárium az intézet szervezésében. Hét neves külföldi előadó négy nap alatt összesen tizenkilenc, 45 perces előadásban tárgyalta a földforgás változásainak elméleti és gyakorlati kérdéseit, ill. ok-okozati összefüggéseit. A harminc hazai és külföldi résztvevő az előadásokból igen széles áttekintést kapott arról a bonyolult kapcsolatrendszeréről, amelyben a földforgás rövid periódusú és szekuláris változásai a föld- és környezettudományok, ideértve a Föld kozmikus környezetét is, jelenségeivel szorosan összefüggenek. A tér- és időbeli változások hihetetlenül pontos észlelése a kozmikus geodézia módszereivel (VLBI, GPS) valószínűvé teszi, hogy a jövőben a földforgás globális környezeti indikátor szerepet töltsön be.

Az előadásokon, ill. a hozzájuk kapcsolódó vitákon túl az ún. szabad szeminárium keretében a hallgatók is elmondhatták a témában szerzett tapasztalataikat és eredményeiket.

1998. március 10. *On the Use of Mass Density in Geodesy and Solid Earth Geophysics* címmel tudományos előadóülést rendeztek az intézetben. Erik Grafarend professzor (Stuttgarteri Egyetem, Geodéziai Intézet) előadásában bemutatta, hogyan írhatók le viszonylag egyszerű eszközökkel a Föld belsejében végbemenő deformációk keltette felszíni gravitációs változások. A vizsgálat alapjául szolgáló egyenletet J. Engelsszel (Stuttgart) és Varga Péterrel (Sopron) közösen vezették le egy MTA-DFG közös kutatási projekt keretében.

*

Földrajzi Kutatóintézet

1998. április 2–4. Nemzetközi workshop Budapest és Lipcse városfejlődésének összehasonlító vizsgálata az átalakulás folyamatában címmel (DAAD-MKM kutató projekt).

A projekt megvalósításában egy magyar és egy német kutatócsoport vesz részt, amelynek

tagjai német részről a Lipcsei Egyetem Földrajzi Intézetének, valamint az Institut für Länderkundenak, magyar részről az ELTE Általános Gazdaságföldrajzi Tanszékének és az MTA Földrajztudományi Kutató Intézetének munkatársai. A két team munkatársai a kétéves program során több ízben találkoznak, s emellett egyéni kutatócserére is lehetőség nyílik.

A fő cél a két városra már korábban elvégzett kutatási (OTKA, AKA, OMFB stb.) eredmények tematikai rendszerezése és összehasonlítása, pótlólagos adatgyűjtésre és összehasonlító elemzések elvégzésére csak néhány speciális területen van lehetőség.

*

Kémiai Kutatóközpont Kémiai Intézet

1998. március 31–április 1. Intézeti szakmai napok, melyen 24 előadás hangzott el, 16 a fizikai kémiai és 8 a szerves és bioorganikus kémiai szekcióban. Az előadásokat szakmai zsűri értékelte, 5 előadást díjazva. A fórumon nagyszámú fiatal kolléga vett részt aktívan előadóként, társ-szerzőként vagy vitapartnerként a munkában.

1998. április 20. A Novartis Lecture elnevezésű előadássorozat első eseményén prof. dr. Manfred T. Reetz, a müncheni Max-Planck-Institut tudományos igazgatója tartott előadást *Amino Acids as Building Blocks in Organic Chemistry* címmel. (A Ciba-Geigy és a Sandoz cégek fúziójával a közelmúltban létrejött Novartis Pharma nagyvállalat szervezi és szponzorálja a szakmai megbeszéléseket, melyet évente 2-3 alkalommal rendeznek a szerves kémiai szakterület világszerte ismert képviselői és hazai szakemberek részvételével.)

*

Közgazdaság-tudományi Kutatóközpont

1998. március 5. *Gazdaságpolitikai szemináriumok: Egyedi és aggregált átváltozások kapcsolata* címmel tudományos előadás és vita.

A meghívott előadók: Árvai Zsófia és Vincze János elhangzott előadásukban (amelyet az MNB füzetek sorozat 1998/1. számaként publikáltak) a valuták sebezhetőségére vonatkozó ismereteiket összegezték a feltörekvő piacokon az 1990-es években bekövetkezett bizonyos valutaváltságot tapasztalatai, valamint az elméleti és empirikus irodalom feldolgozása segítségével.

*

Nyelvtudományi Intézet

április 2. Kontra Miklós és Váradi Tamás, az Élőnyelvi Osztály munkatársai bemutatták a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (BUSZI)

Nyelvtudományi Intézet

április 2. Kontra Miklós és Várad Tamás, az Élőnyelvi Osztály munkatársai bemutatták a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (BUSZI) gyűjtéséből készült CD-ROM lemezt. A BUSZI 1987 óta folyó hosszú távú kutatás, melynek célja megbízható adatokat nyerni a fővárosban beszélt nyelvi változatokról. A bemutatott prototípus interjú lejegyzett anyaga (a túlságosan terjedelmes hangfile-ok nélkül), valamint a dokumentáció az interneten is megtalálható a www.nytud.hu/buszi címen.

*

Művészettörténeti Kutatóintézet

1998. február 3. Marosi Ernő akadémikus, intézetigazgató Párizsban részt vett az International Association of Research Institutes in the History of Art (RIHA) megalapításában.

1998. március 14. Sisa József Edinburghban a Skót Királyi Akadémián tartott előadást a hazai művész- és építészképzésről.

*

Politikai Tudományok Intézete

1998. március 18. Az intézet Etnoregionális Kutatóközpontja, a csíkszeredai KAM Regionális és Antropológiai Kutatások Központja kutatóival és a Budapest Fórummal közösen kerekasztal-konferenciát rendezett *Tudományművelés és/vagy ismeretterjesztés. A kulturális antropológia helye a poszt-szocialista régióban* címmel.

Az összejevetel sajtótájékoztatóval indult, amelyen Bíró A. Zoltán ismertette a KAM 1997-es kiadványait, az újraindított Antropológiai Műhely c. folyóirat terveit és a központ jövőbeli törekvéseit. A kerekasztal résztvevői szorgalmazták az etnikai, regionális, valamint antropológiai kutatások elméleti és empirikus anyagának elérhetőségét, az intézményalakítás lehetőségét és az intenzívebb intézményközi együttműködést, egyebek közt egy folyóirat indítását is.

*

Szociológiai Intézet

1998. április 9–10. Budapest, Atrium Hyatt. Ötödik alkalommal rendezték meg *A kultúra pénze, a pénz kultúrája* című konferenciát. Ezúttal a téma az volt, hogy mit vesz meg a tőke a magas kultúra kínálatából, hogy milyen konkrét eszközei vannak a szponzorálásnak, mecenálásnak. A bevezető előadást Csepeli György szociálpszichológus, az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára tartotta Szabad-e értéket választani a kultúrában? címmel. Kepecs Gábor az ÁB-AEGON Általános Biztosító Rt. vezérigazgatója az ÁB kul-

turális támogatási gyakorlatát mutatta be, Nagy Bálint, a MATÁV PR igazgatója az általuk fenntartott vagy támogatott együtteseket, formációkat ismertette. Kürti István a Szerencsejáték Rt. szponzorálási gyakorlatából, Appelschoffer József ügyvezető igazgató a Magyar Aszfalt Kft. képzőművészeti támogatási gyakorlatát mutatta be. A konferencia második részében a kulturális élet képviselői (Harsányi László, P. Szűcs Julianna, Jordán Tamás) elemezték a kulturális struktúra változását. A másnapi kerekasztal témája a szponzorálás volt.

*

Történettudományi Intézet

1998. március 23-án ülést tartott az intézet Tudományos Tanácsa. Glatz Ferenc, az MTA, a Tudományos Tanács elnöke tájékoztatta a tagokat az akadémiai intézetek konszolidációs folyamatáról. A tanács megvitatta a vári társadalomtudományi intézetek szakmai együttműködésének új lehetőségeit, az integráció perspektíváit. Áttekintette a TTI 1997–99. évi tudományos programját, megtárgyalta a többi intézet munkájához is kapcsolódó szakmai feladatokat. A társadalomtudományi intézetek jelenlévő vezetői célul tűzték ki a publikációs lehetőségek továbbfejlesztését mind a megkezdett nagy sorozatok, mind új vállalkozások elindításának vonatkozásában.

1998. április 27-én került sor az MTA Zene-tudományi Intézetének konferenciatermében az Akadémiai Kisebbségkutató Műhely megnyitására. A megnyitót Szász Zoltán, az MTA Történettudományi Intézetének igazgatója tartotta, ezt követően Glatz Ferenc, az MTA elnöke, Manherz Károly, az ELTE BTK dékánja, valamint Várady Tibor, a Közép-Európai Egyetem professzorának előadásai hangzottak el.

*

Világgazdasági Kutatóintézet

1998. február 27–28. Az MTA felolvasó termében *Magyar stratégiai válaszok a globális korszakváltás kihívásaira a XX. század küszöbén* címmel nemzetközi tudományos konferenciát rendeztek az Afro-Ázsiai Kutató Központ bázisán létesített MTA Világgazdasági Kutatóintézete fennállásának 25. évfordulója alkalmából. A konferencia résztvevői adóztak Bognár József, az intézet alapító igazgatója emlékének. Az angol nyelvű konferencia védnöke Göncz Árpád köztársasági elnök volt. A rendezvényt — az intézet a világ minden részére kiterjedő tudományos információ- és kapcsolatrendszerének köszönhetően — nemzetközi elismertségnek örvendő közgazdászok egész sora tüntette ki részvételével.

A MAGYAR NAGYLEXIKON

A fontosnak tartott tudásanyagot felölelő reprezentatív, átfogó nagy enciklopédiák vagy lexikonok megalkotása mindig is a könyvkiadás homlokterében állt, s áll ma is — elengedő a világból csak a Brockhaus, a Meyer, a Larousse vagy az Encyclopaedia Britannica nevét említeni. A magyar kulturális életnek szüksége van egy olyan általános, átfogó ismerettárra, amelyet alkotói szándéka szerint a Magyar Nagylexikon kíván megvalósítani.

A Magyar Nagylexikon 6. kötetének megjelenése alkalmából kérdeztük Pannonhalmi Kálmán fősztályvezetőt, az Elnöki Titkárság vezetőjét az MTA álláspontjáról és Várnai Györgyit, a Magyar Nagylexikon Kiadó Részvénytársaság elnök-vezérigazgatóját a lexikon körüli munkálatokról, tervekről.

Mint ismeretes — mondta Pannonhalmi Kálmán — 1996 tavaszára összeomlott az Akadémiától akkor már évek óta függetlenített Akadémiai Kiadó. Magával rántotta volna a többször útjára indított Magyar Nagylexikont — amely a magyar kulturális, szellemi és tudományos élet számára évtizedek óta fennálló vákuum megszűnését jelentette. Ezért 1996 májusában az új vezetésnek rendeznie kellett az MTA viszonyát az időközben már külföldi, a holland Wolters Kluwer cég többségi tulajdonába került Akadémiai Kiadóhoz (mely a Nagylexikon kiadását, mint nem profitorientált tevékenységet, nem vette át), s újra kellett gondolnia az egész akadémiai könyvkiadás helyzetét.

Állást kellett foglalnia abban a kérdésben is, hogy az Akadémia részt kíván-e venni a Magyar Nagylexikon kiadásában? Az elnök többször tárgyalt a Nagylexikon új tulajdonosaival és a művelődési miniszterrel. Javasolta, hogy a művelődési tárca és az Akadémia közösen „mentsék meg” a Nagylexikont, vegyenek részt mind anyagi, mind szellemi tőkével a most már önálló üzleti vállalkozásként működő lexikon kiadásában. Miután a tárca elzárkózott a részvételtől, az elnökség 1996. szeptember 26-án titkos szavazással úgy döntött, hogy az MTA minden szellemi

erejével támogatja a vállalkozást, de anyagiilag nem vállal részt benne. A döntést követően az elnök Vámos Tibort, a Vezetői Kollégium tagját kérte meg, hogy az Akadémia részéről a Nagylexikon újraszerveződését segítse.

1997-ben a Vezetői Kollégium többször foglalkozott az újraéledő vállalkozás sorsával. A Várnai Györgyi vezetésével újjászerveződött, most már önálló Nagylexikon Kiadó Rt. az elnökkel és a főtítkárral folyamatos személyi kapcsolatban állt. Az elnök az 5. kötet megjelenésének sajtótájékoztatóján bejelentette: az Akadémia vezetése segít a pénzalapok megszerzésében is.

Miután a Vezetői Kollégium, illetve az elnökség 1997. november 16. és november 26-i ülésén meggyőződött arról, hogy a lexikon mint üzleti vállalkozás szilárd alapokon áll, megbízta az elnököt és Vámos Tibort konzultatív szerkesztőbizottság felállításával.

Többszöri egyeztetés után — miközben megegyezés született a lexikon profiljának tartalmi korszerűsítéséről, a szerkesztő bizottság felelősségvállalásáról, a vállalkozás befejezésének előrelátható dátumáról — 1998. április 8-án felállt az MTA Konzultatív Szerkesztőbizottsága. A bizottság elnöke: Glatz Ferenc, az MTA elnöke, társelnöke: Vámos Tibor, az MTA rendes tagja. A titkári

feladatokat Kardos József látja el. (A bizottság tagjai: Dohy János, Enyedi György, Hollán Zsuzsa, Kulcsár Kálmán, Laczkovich Miklós, Marosi Ernő, Marosi Sándor, Michelberger Pál, Poszler György, Szabadváry Ferenc, Venetianer Pál, Vicsek Tamás és Vizi E. Szilveszter.) A bizottság első ülésén megállapították illetékességi körét és munkarendjét, s azonnal kézbe vették a munkálatban lévő 7. kötet címszójegyzékét.

Az elnökség 1998 őszén kívánja áttekinteni a szerkesztőbizottsági munka tanulságait és az MTA további lehetséges szerepét e nagy nemzeti vállalkozásban.

Uárnai Györgyit, a Magyar Nagylexikon Kiadó Rt. elnök-vezérigazgatóját a lexikon készítéséről, a tervekről kérdeztük.

— 1997-ben a Capital Pénzügyi Tanácsadó Rt. vásárolta meg a lexikon kiadásával kapcsolatos összes jogot, és megalapította a Magyar Nagylexikon Kiadó Rt.-t 10 millió forintos alaptőkével a kiadás folytatására és befejezésére — mondta Uárnai. — Az 1997 szeptemberében megjelent 5. kötetet 90%-os készültéssel vette át az Rt., 1998 májusára pedig elkészült és megjelent a 6. kötet is.

A Magyar Nagylexikon kiadásának fővédnöke Göncz Árpád. Az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok: Bácskai Tamás, Balogh Ákos, Demján Sándor, Huszty András, Vértés András, Szabó István (filmrendező), Inzelt Péter, Somfai Róbert, Vas Éva, Györffy István. Az MTA Elnökség határozata értelmében 1998. április 8-án megalakult az MTA Konzultatív Szerkesztőbizottsága is.

Hogyan határozhatnánk meg a Nagylexikon feladatát?

— A legfontosabb feladat az ismeretek objektív rögzítése elsősorban közismereti felhasználásra. A szócikkeket az adatközpontúság és a tárgyilagos hangvétel jellemzi. A Nagylexikon a nemzeti kultúra része, egyben nemzeti adattár, amely tartalmazza a magyarság jelenére és múltjára vonatkozó legteljesebb és legkorszerűbb ismeretanyagot. A Magyar Nagylexikon tervezett szócikk-állományával (kb. 160 ezer címszó, melynek 40%-a kimondottan magyar vonatkozású anyag) és a szócikkekben foglalt adatok száma tekintetében a legátfogóbb, az át-

írási rendszerben és a szaknyelvben egyaránt következetes, előre meghatározott rendszert alkalmaz.

— Milyen anyagi háttérrel sikerült e nagyszabású vállalkozás mögé felsorakoztatni?

— A Soros Alapítvány — pályázaton elnyert — 30 millió forintot biztosít honoráriumok kifizetésére. A Művelődési és Oktatási Minisztérium felsőoktatási pályázatán elnyert 15 millió forint az 5. kötet nyomdai költségéhez járult hozzá. Az előzetes gazdasági számítások szerint két év, azaz négy kötet megjelenése után az Rt. működésének és tevékenységének költségeit meg fogja termelni. Természetesen addig még szüksége lesz a kiadónak különböző pályázatokon elnyert és elsősorban külső forrásból származó anyagi támogatásra. (Ennek megteremtéséhez két magánszemély megalapította a Magyar Nagylexikon Alapítványt.) Mivel a kiadás gazdasági vállalkozásként folytatódik, a költségvetés erre pénzt nem különít el. Abban szerencsére minden kompetens intézmény és személyiség egyetért, hogy nemzeti ügyről van szó, melynek megvalósulása közös nemzeti érdek.

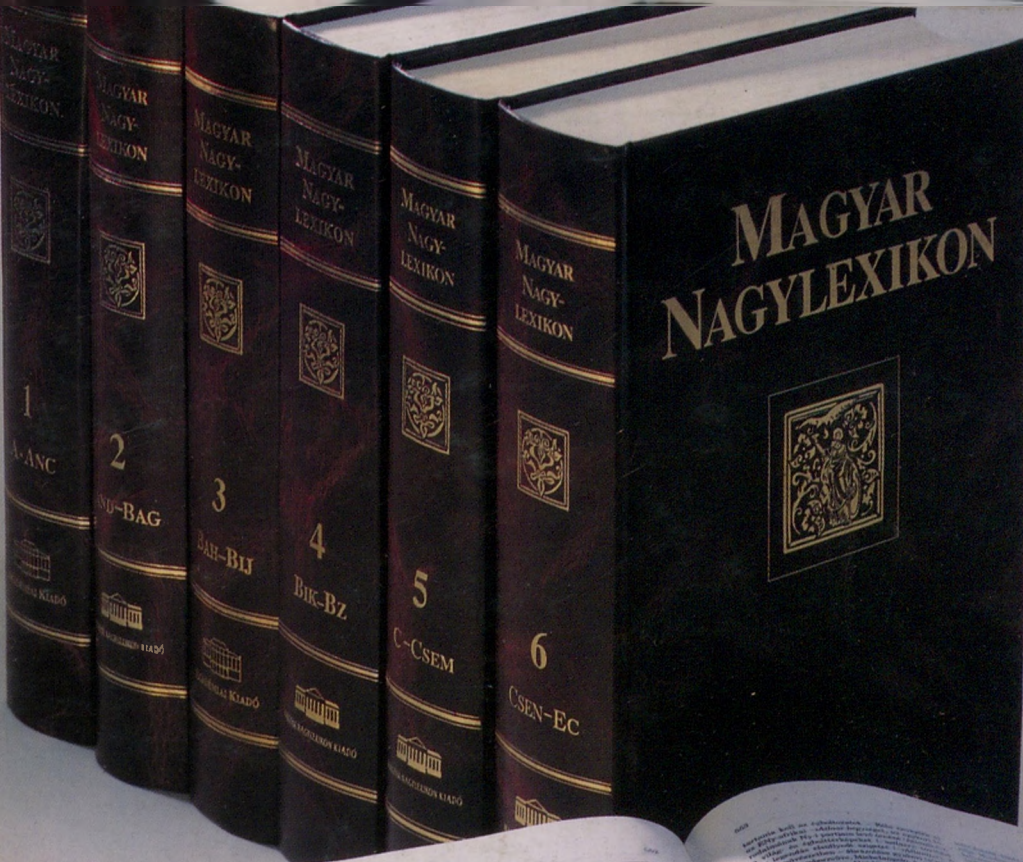
— Hallhatunk valamit a tervekről?

— A Nagylexikon 18+1 kötetből fog állni, melyeket kiegészítő kötetek követnek. A soron következő 7. kötet megjelenése 1998. november 20-a körül várható. A 19 kötet — évi 2 kötet kiadásával — 2004-ig jelenik meg. Az előfizetői létszám közel 20 ezer, számukra biztosított a kötetek házhoz szállítása. Az előfizetők a bolti árhoz képest közel 20% kedvezményt kapnak.

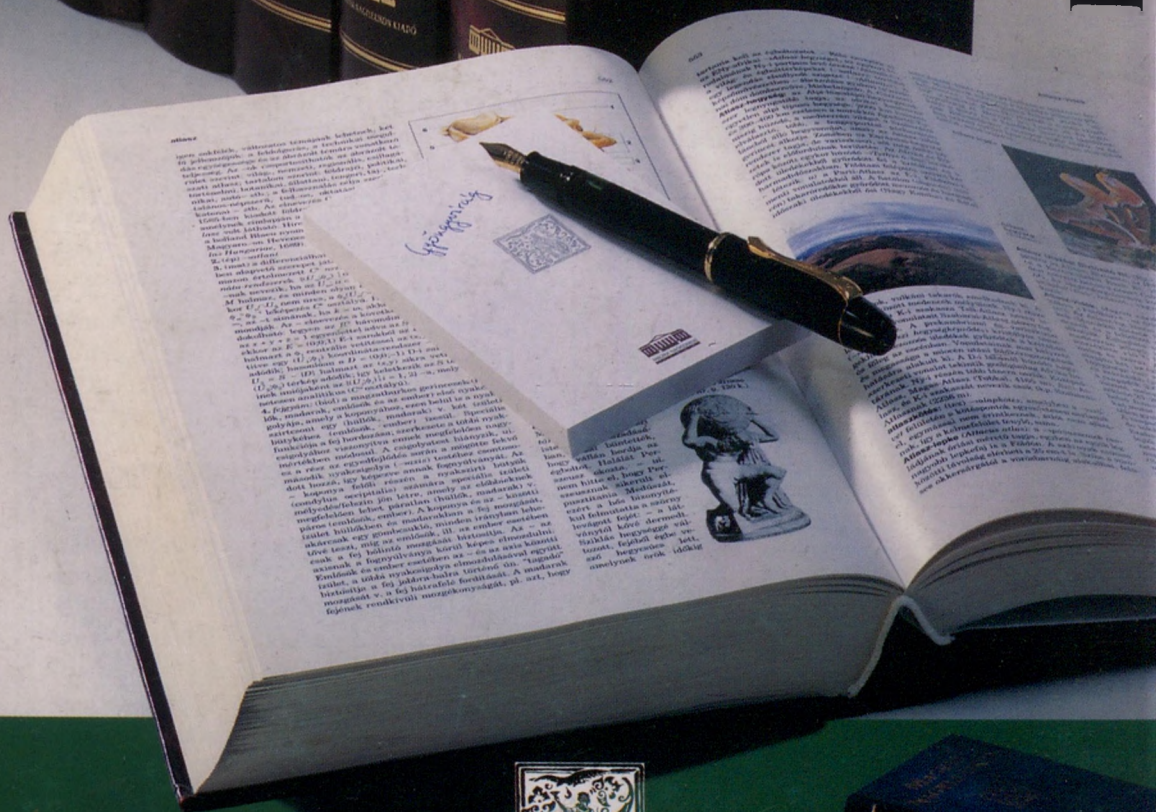
Tervezzük, hogy a Nagylexikon által tartalmazott hatalmas adatbázis a 21. század küszöbén a legmodernebb adathordozókra is rákerüljön (online, CD). Ehhez beszereztük a mai legmodernebb SGML technológiát. Ma már ez a világ összes lexikonának informatikai háttere. Az új technológia az adatok számítógépes feldolgozása, központi karbantartása mellett közvetlenül teszi lehetővé a különböző jellegű felhasználást.

A munka eredményes végigviteléhez kívánunk a szerkesztőknek és a kiadónak sok sikert és kitartást.

Párizs Ágnes

PRO MEMORIA

Magyar Nagylexikon
Kiadó Rt.
1395 Budapest, Pf. 439
Tel.: 269 0144
Fax: 315 0451

MAGYAR NAGYLEXIKON

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

megjelenés éve: 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004